

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav germánských studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pavla Bartásková

**Užívání výpůjček v současné norštině a
nizozemštině**

**Use of Loanwords in contemporary
Norwegian and Dutch**

Praha, 2011

PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Petře Štajnerové, Ph.D. za vedení diplomové práce a přínosné rady a připomínky.

Poděkování patří norské vládě za financování studijního pobytu na Univesitetet i Bergen. Dále si velmi vážím cenných rad a inspirace, které poskytl profesor Helge Sandøy.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28.3.2011

Pavla Bartásková

Abstrakt

Tématem práce je zhodnocení situace rozšíření a způsobu užívání anglických výpůjček v norštině a nizozemštině v médiích. Problematika je předložena na pozadí historického vývoje přejímání do těchto jazyků a zároveň je vysvětlována v současných tendencích užívání anglických slov v neanglicky mluvících zemích. Pro zdokumentování oficiálního přístupu norských a nizozemských novinových redakcí k výpůjčkám jsou do práce zařazeny výsledky průzkumu mezi jednotlivými redakcemi. Na základě principů uplatňovaných v norštině a nizozemštině na přejatá slova, které jsou představeny v teoretické části práce, jsou posuzovány anglické výpůjčky z konkrétních publikovaných článků norských a nizozemských internetových zpravodajských deníků. Pozornost je věnována celkové frekvenční analýze anglických výpůjček v norštině a nizozemštině, analýze oblastí slovní zásoby s výrazným zastoupením výpůjček a dále pak morfologickému a ortografickému přizpůsobování přejatých výrazů ve sledovaných jazycích. Údaje zjištěné pro norštinu a nizozemštinu jsou v každé z kapitol porovnávány a interpretovány.

Klíčová slova: angličtina, nizozemština, norština, přejímání, výpůjčky, žurnalistický styl

Abstract

The purpose of the thesis is to appraise the situation of the extent and the way of use of English loanwords in Norwegian and Dutch. The issue is presented on the background of the historical development of borrowing in these languages and is also explained in the contemporary tendency of English words usage in non-English speaking countries. To document the official attitude of Norwegian and Dutch media to loanwords we present results of our survey among the particular editors. On the basis of loanwords principles in Norwegian and Dutch presented in the theoretical part we assess the English loanwords in particular articles published in Norwegian and Dutch Internet news journals. The attention is aimed to the general analysis of English loanwords in Norwegian and Dutch, to the analysis of the vocabulary domains noticeably influenced by the loanwords and to the morphological and orthographical integration of loanwords in the monitored languages. The outcomes of each analysis are compared and interpreted.

Key words: English, borrowing, Dutch, journalistic style, loanwords, Norwegian

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Teoretický pohled	10
2.1.Jazykový kontakt	10
2.1.1. Definice jazykového kontaktu	10
2.1.2. Definice výpůjčky	11
2.1.2.1.Druhy výpůjček.....	12
2.1.2.2.Motivace přejímání	15
2.1.2.2.1. Znaký pro nahrazení.....	16
2.1.2.2.2. Kanály výpůjček	17
2.1.2.2.3. Purismus	17
2.1.2.3.Druhy přenášeného materiálu	18
2.1.2.3.1. Transferovaná slova	19
2.1.2.4.Efekt výpůjček	19
2.1.2.5.Přizpůsobení výpůjčky	21
3. Historický pohled	24
3.1.Norština	24
3.1.1. Keltština.....	24
3.1.2. Latina.....	24
3.1.3. Němčina.....	25
3.1.4. Francouzština	26
3.1.5. Angličtina	27
3.2.Nizozemština	27
3.2.1. Keltština.....	27
3.2.2. Latina.....	27
3.2.3. Francouzština.....	28
3.2.4. Němčina.....	29
3.2.5. Angličtina	31
3.3.Shrnutí historického vývoje v norštině a nizozemštině	31
3.4.Angličtina ve 20. století	32
3.5.Význam angličtiny v dnešní společnosti.....	34
3.5.1. Postoj mluvčích k anglicismům.....	41
4. Integrace výpůjček v norštině a nizozemštině.....	44

4.1.Norština – obecné zásady	44
4.1.1. <i>Språkrådet</i>	44
4.1.2. Nahrazování nebo ponoršťování?	45
4.1.3. Nahrazování.....	47
4.1.4. Ponoršťování.....	50
4.1.4.1.Historický úvod	50
4.1.4.2.Integrace	52
4.1.4.2.1. Fonologická integrace	53
4.1.4.2.2. Ortografická integrace	53
4.1.4.2.3. Sémantická integrace.....	55
4.1.4.2.4. Morfologická integrace	56
4.1.4.2.4.1.Substantiva.....	57
4.1.4.2.4.2.Adjektiva	59
4.1.4.2.4.3.Slovesa.....	59
4.1.4.2.4.4.Slovotvorné procesy	60
4.2.Nizozemština – obecné zásady	62
4.2.1. Vývoj pravopisu výpůjček.....	62
4.2.2. <i>De Nederlanse Taalunie, Het Genootschap Onze Taal</i>	64
4.2.3. Integrace	66
4.2.3.1.Fonologická integrace	66
4.2.3.2.Ortografická integrace.....	67
4.2.3.3.Sémantická integrace	70
4.2.3.4.Morfologická integrace	71
4.2.3.4.1. Substantiva.....	71
4.2.3.4.2. Adjektiva	72
4.2.3.4.3. Slovesa.....	73
4.2.3.4.4. Slovtvorné procesy	74
4.3.Shrnutí integrace anglických slov do norštiny a nizozemštiny	75
5. Analyzovaný materiál	78
5.1.Žurnalistický styl a jeho specifika	78
5.2.Představení deníků.....	80
5.2.1. Norské deníky.....	80
5.2.2. Nizozemské deníky.....	81
5.3.Praxe používání anglicismů v redakcích.....	83

5.3.1. Deníky v Norsku.....	83
5.3.2. Deníky v Nizozemsku.....	86
6. Analýza.....	88
6.1.Postup analýzy.....	88
6.2.Obecná statistika.....	89
6.3.Oblasti slovní zásoby.....	90
6.4.Ortografie.....	93
6.4.1. Ortografická integrace.....	93
6.4.2. Délka výskytu výpůjček v jazyce.....	96
6.4.3. Kompozita.....	99
6.5.Morfologie.....	100
6.5.1. Slovní druhy.....	101
6.5.2. Slovní druhy a jejich morfologická integrace.....	101
6.6.Rozbor vybraných příkladů.....	103
6.6.1. Norština.....	104
6.6.2. Nizozemština.....	107
7. Závěr.....	111
Seznam použité literatury.....	113
Resumé v českém jazyce.....	121
Resumé v anglickém jazyce.....	122
Seznam příloh.....	123

Seznam zkratk

Aj.....	angličtina
AmE.....	americká angličtina
BrE.....	britská angličtina
NIZ.....	nizozemština
NOR.....	norština

1. Úvod

V diplomové práci se budeme věnovat problematice výpůjček z angličtiny v norštině a nizozemštině¹. Problematika anglicismů je jednou z aktuálních otázek nejen v těchto dvou germánských jazycích, ale i v mnoha dalších. Anglická přejatá slova se vyskytují v různých jazykových oblastech, v našem výzkumu jsme se zaměřili na výpůjčky v žurnalistickém jazyce ve vybraných norských a nizozemských internetových zpravodajských denících. Právě média, která bezpochyby tvoří neodmyslitelnou součást dnešní moderní společnosti, mohou totiž fungovat jako zrcadlo jazykové situace. Na jedné straně odráží běžnou slovní zásobu daného jazyka, na straně druhé často slouží jako prostor pro zavádění nových prostředků do jazyka. Na základě výzkumu budeme tedy moci posoudit, jaká je situace výpůjček v novinách a přeneseně také v celé společnosti.

V teoretické části nejprve obecně pojednáme o fenoménu výpůjček. Dále shrneme vývoj přejímání slov do norštiny a nizozemštiny s detailnějším náhledem do jazyků, které jsou považovány za největší donory výpůjček. Zvýšená pozornost bude věnována angličtině, kde také konkrétně vytyčíme oblasti norské a nizozemské slovní zásoby s nejméně výrazným podílem užívání anglicismů. Dále představíme pohled jazykových organizací v Norsku a Nizozemsku na danou problematiku. Výpůjčky zpravidla procházejí ve svých „nových“ jazycích různými druhy a stupni integrace. My se zaměříme zejména na integraci ortografickou a morfológickou. Pro přiblížení oblasti žurnalistiky bude jedna kapitola zaměřena právě na představení specifík žurnalistického stylu s ohledem na náš výzkum. V rámci samotného výzkumu byly osloveny jednotlivé vybrané novinové redakce, abychom získali přehled o jejich vlastním přístupu ke slovům anglického původu. Nakonec provedeme a okomentujeme analýzu anglických výpůjček z nashromážděného korpusu vycházejícího z norských a nizozemských textů publikovaných v internetových verzích sedmi norských a šesti nizozemských zpravodajských deníků. Provedeme frekvenční analýzy a zhodnotíme rozšíření anglických výpůjček v různých oblastech norské a nizozemské slovní zásoby. Kromě toho se dále zaměříme na otázky ortografické a morfológické integrace a na konkrétních příkladech předvedeme, jakým způsobem byla jednotlivá slova posuzována.

¹ Výzkum je zaměřen pouze na přejímání anglických výrazů do nizozemštiny používané v Nizozemsku, situace anglických výpůjček v nizozemštině v Belgii není součástí tohoto výzkumu.

2. Teoretický pohled

2.1. Jazykový kontakt

2.1.1. Definice jazykového kontaktu

V rámci problematiky vlivu jednoho jazyka na druhý se pohybujeme v oblasti jazykového kontaktu. Právě ten je nezbytným předpokladem pro proces vypůjčování slov mezi dvěma jazyky. Pojem „jazykový kontakt“ lze vysvětlit jako: „užívání více než jednoho jazyka v jeden čas a na jednom místě“². Jazykový kontakt se projevuje „přenosem lingvistického materiálu z jednoho jazyka do jiného“³. Tím se dostáváme k předmětu našeho výzkumu, totiž k lexikálním vypůjčkám mezi angličtinou jako výchozím jazykem a norštinou a nizozemštinou jako jazyky cílovými. V rámci kontaktu zpravidla dochází k jazykovým změnám v jednom nebo více zúčastněných jazycích.⁴ Změny mohou být různého charakteru, kontakt může vyústit právě v přejímání slov, morfologicko-syntaktické posuny nebo dokonce i v celkové zavržení jednoho z jazyků.⁵

Jazyky se dostávají do kontaktu za různých okolností. Mezi nejběžnější a opakující se situace, které mají za následek jazykový kontakt, lze řadit migraci obyvatelstva, násilnou kolonizaci a okupaci, vzájemnou propojenost jazykových skupin, které spolu geograficky hraničí, a proces vzdělávání.⁶ Pozadí a okolnosti daného jazykového kontaktu zároveň určují, jaká oblast slovní zásoby se stane nejdůležitější pro přejímání. Jazyk národa, který je pod nadvládou jiného, bude pravděpodobně přejímat převážně slova týkající se administrativy, zatímco v jazycích národnostních skupin, které spolu obchodují, bude docházet k výměně slovní zásoby spojené s provozováním obchodu. Na základě jazykového kontaktu se do cílového jazyka dostávají také pojmenování pro skutečnosti, se kterými nemá daná skupina mluvčích přímou zkušenost. Příkladem mohou být jazyky přímořských států poskytující jazykům vnitrozemských států termíny spojené s mořeplavbou.

Nejen situace, za které ke kontaktu dochází, je určující pro následné změny v jazyce. Dalšími faktory, které modifikují konkrétní jazykový kontakt, a tím i jeho důsledky, jsou intenzita kontaktu, míra dvojjazyčnosti jazykových skupin, které se setkávají, a postoj mluvčích k jazyku, z něhož vypůjčky přicházejí.⁷ Právě prvky sociolingvistické a

² Thomason (2001:1). Veškeré překlady z angličtiny, norštiny a nizozemštiny Pavla Bartásková.

³ Heine, Kuteva (2005:2)

⁴ Weinreich (1964:67) připomíná, že náznaky interference lze očekávat ve všech jazycích, které jsou ve vzájemném kontaktu. Není však výjimkou, že se důsledky kontaktu projeví pouze v jednom z nich. Příčinu můžeme hledat v sociálním a kulturním původu daného jazykového kontaktu.

⁵ Myers-Scotton (2002:4)

⁶ Thomason (2001:17)

⁷ Thomason (2010:36-37)

psychologické hrají nezanedbatelnou roli v rámci jazykového kontaktu. Podrobněji je budeme analyzovat v kapitole 2.1.2.2. věnované motivaci přejímání slov.

2.1.2 Definice výpůjčky

Běžným výsledkem jazykového kontaktu jsou výpůjčky. Lingvisté na termín „výpůjčka“ nahlízejí několika způsoby. Haugenova formulace představuje výpůjčku jako „snahu uvést vzory identifikované v jiném jazyce do svého vlastního jazyka“⁸. Jiný možný způsob, jak definovat výpůjčku, vychází z předpokladu, že výpůjčka je výsledkem procesu. Jedná se totiž o „přenos lingvistického materiálu z výchozího jazyka do jazyka cílového mluvčím, jehož dominantním jazykem je jazyk cílový“⁹.

Nicméně uvedená vymezení termínu jsou velmi obecného rázu, a tím se otevírá prostor pro řadu sporných případů. Proto je vhodné definici rozšířit o další specifikující kritéria. Pro mnoho autorů je důležitým rysem integrace výpůjček do cílového jazyka. V takovém případě je možné podstatu výpůjčky popsat jako „začlenění cizích prvků do rodného jazyka dané skupiny“¹⁰, přičemž aktivními činiteli začlenění musí být právě mluvčí cílového jazyka. Navíc je celý proces podmíněn zachováním rodného jazyka.¹¹ Také je možné hledat souvislosti mezi výpůjčkami a mentálním lexikonem daného mluvčího. O výpůjčce pak můžeme mluvit za předpokladu, že určité slovo tvoří součást mentálního lexikonu mluvčího¹². Lingvisté zde však připouštějí problematičnost zkoumání lexikonu jednotlivců, proto ve své práci pokračují na obecnější rovině. Výpůjčka je tedy charakterizována jako „slovo, které může být použito obecně jako součást jazyka“¹³. Znovu se tak v definici objevuje nezbytnost alespoň minimálního stupně zařazení výpůjček do systému cílového jazyka. O zařazení nových prvků do jazykového systému cílového jazyka píše i další autoři. Z jejich hlediska se nový prvek z výchozího jazyka stává součástí cílového jazyka v případě, že mluvčí cílového jazyka začne používat prvek poté, co jej identifikoval ve vyjadřování jiných mluvčích cílového jazyka.¹⁴ Podstatou formulace je tedy existence zprostředkovatele, který si během jazykového kontaktu osvojí cizí slovo a v následném kontaktu s mluvčími svého rodného jazyka toto slovo dál může šířit, tentokrát již jako výpůjčku. Toto hledisko je pro tuto práci zajímavé, protože prostředníkem se často stávají média, která budou použita jako zdroj

⁸ Haugen (1950:81)

⁹ Winford (2010:172)

¹⁰ Myers-Scotton (2002:236)

¹¹ Myers-Scotton (2002:236)

¹² Haspelmath (2009:40). Pojem „mentální lexikon“ představuje souhrn všech slov, gramatických pravidel a slovních spojení, která je daný mluvčí schopný rozeznávat.

¹³ Haspelmath (2009: 40)

¹⁴ Weinreich (1964:11)

materiálu pro analýzu. Média fungují jako důležitý „můstek“ mezi kulturními prostředími výchozího jazyka (v našem případě angličtiny) a cílového jazyka (zde norštiny a nizozemštiny). Nejsou ale jediným kanálem, který může zprostředkovávat výpůjčky. Další entity plnící zprostředkovací funkci budou představeny v kapitole 2.1.2.2.2.

2.1.2.1. Druhy výpůjček

Kategorie výpůjček je sama o sobě široká, proto budou v následující kapitole specifikovány jednotlivé podskupiny, které tento termín zahrnuje. Zpravidla se uvádějí tři faktory, podle nichž můžeme výpůjčky dále dělit. Zaprvé mohou být výpůjčky charakterizovány na základě obsahu materiálu, který do cílového jazyka přenáší. Druhým pohledem je (ne)přítomnost odpovídajícího domácího výrazu v cílovém jazyce pro konkrétní výpůjčku. Výpůjčky je také možné rozlišovat podle toho, kterou jazykovou rovinu ovlivňují, tj. rovinu fonetickou, gramatickou nebo lexikální.

Nejobecněji můžeme rozdělit výpůjčky na tzv. materiální výpůjčky („material borrowings“) a strukturální výpůjčky („structural borrowings“).¹⁵ Do materiálních výpůjček zahrnujeme jazykový materiál, tj. lexémy, afixy, ale i celé fráze. Naproti tomu podstatou strukturálních výpůjček je přenášení morfologických, syntaktických nebo sémantických vzorů z výchozího jazyka do jazyka cílového. Mezi typické příklady strukturálních výpůjček můžeme zařadit kalky¹⁶ a rozšiřování významu slova¹⁷ podle předobrazu z cizího jazyka.¹⁸

Na výpůjčky lze také nahlížet na základě distinkce mezi tzv. kulturními výpůjčkami („cultural borrowings“) a esenciálními výpůjčkami („core borrowings“).¹⁹ Pod pojmem kulturní výpůjčky rozumíme: „slova pro předměty a koncepty, které jsou pro danou kulturu nové“²⁰. Příklady kulturních výpůjček z angličtiny do norštiny a nizozemštiny jsou slova *briefing*, *graffiti*, *handout*, *happening*, *punk*, *single*. Kulturní výpůjčky přichází do jazyka společně se situacemi nebo objekty, které označují. V tomto případě platí, že čím vyšší je míra znalosti výchozího jazyka mezi uživateli cílového jazyka, tím je pravděpodobnější, že

¹⁵ Haspelmath (2009:38-39)

¹⁶ Kalky můžeme definovat jako doslovné překlady cizího slova, kdy je každý cizí morfém nahrazen odpovídajícím domácím morfémem, např. anglický výraz *ready-made* a jeho norská verze *ferdiglaget* nebo nizozemské slovo *deeltijd* a norské slovo *deltid* pro anglické *part-time*.

¹⁷ Klasickou ukázkou rozšíření významu slova jsou norské a nizozemské výrazy *mus*, respektive *muís*. Z oblasti zoologie se označení na základě analogického užívání anglického slova *mouse* rozšířilo do sféry počítačových technologií.

¹⁸ Haspelmath (2009:39)

¹⁹ Haspelmath (2009:46)

²⁰ Myers-Scotton (2002:41)

nový koncept bude přijat souběžně s označením, které pro něj ve výchozím jazyce existuje.²¹ Protikladem materiálních výpůjček jsou esenciální výpůjčky, protože „více méně duplikují již existující slova v cílovém jazyce“²². Příklady tohoto druhu výpůjček jsou anglické výrazy *shop, design, job* (norsky *jobb*) odpovídající norským slovům *butikk, formgivning, arbeid* a nizozemským *winkel, vormgeving, baan*. Podstatou rozdílu mezi skupinou kulturních a esenciálních výpůjček je tedy aktuální stav slovní zásoby cílového jazyka, kde se výpůjčky buď zakotvují jako zcela nové výrazy, nebo jako synonyma domácích slov.

Předmětem přenosu z jednoho jazyka do jiného se mohou stát všechny aspekty jazykové struktury.²³ Pro přehlednost můžeme jednotlivé prvky řadit do fonetické, gramatické nebo lexikální roviny. Základní body každé z těchto podskupin lze shrnout následovně²⁴:

- Fonetická část zahrnuje splývání fonémů v jazyce výchozím a cílovém, dále užívání fonémů z výchozího jazyka v cílovém jazyce tam, kam podle pravidel nenáleží, neodpovídající interpretaci příslušných fonémů a fonetickou substituci. Příkladem přenosu ve fonetické rovině mohou být dvojhlasiky [oi] a [ai], které byly do nizozemštiny přejaty z angličtiny a vyskytují se pouze ve výpůjčkách (*cowboy, highlight*).²⁵
- V rovině morfologické se předmětem studia stává přenos morfémů a gramatických vztahů, změna funkce morfémů v cílovém jazyce a zrušení povinných morfologických kategorií v cílovém jazyce. V norštině může být příkladem užívání anglického genitivu vyznačeného apostrofem (*Knut's bil – Knutovo auto*)²⁶. Tento fenomén lze sledovat také v nizozemštině (*Johann's hond – Johannův pes*). V jazycích lze působení angličtiny na gramatiku sledovat také na úrovni syntaktické. Například v nizozemštině došlo pod vlivem větných konstrukcí z angličtiny ke změně umístění slova *ooit* (odpovídá anglickému *ever*) ve větě²⁷: rozšiřuje se forma *de beste voetballers ooit*, zatímco pro nizozemštinu je v takovém případě přirozenější použít vedlejší větu: *de beste voetballers, die ooit (...) – nejlepší fotbalisté, kteří kdy (...)*.

²¹ Haspelmath (2009:47)

²² Myers-Scotton (2002:41). Označení *esenciální* tedy tento druh výpůjček druh získal díky tomu, že se jedná o výpůjčky, které zpravidla kopírují základní slovní zásobu cílového jazyka.

²³ Thomason (2001:11)

²⁴ Weinreich (1964:64)

²⁵ Van der Sijs (1996:58) upřesňuje, že se tyto diftongy v nizozemštině sice objevují, ale jen velmi omezeně, konkrétně jen jako citoslovce (*hoi, ai*).

²⁶ Do češtiny budou překládány veškeré výrazy z norštiny, nizozemštiny, latiny, francouzštiny a němčiny. Anglické výrazy budou ponechávány bez překladu. V případě, že v rámci intergrace anglické výpůjčky do norštiny / nizozemštiny došlo k pozměnění její ortografické podoby, bude výraz doplněn o původní anglickou psanou verzi či přeložen (s ohledem na kontext).

²⁷ Posthumus (1991:5)

- Na lexikální úrovni je zkoumán přenos slov a jeho důvody (např. nedostačující nebo neodpovídající slovní zásoba v cílovém jazyce, výpůjčka je konkrétnější než domácí výraz, v norštině a nizozemštině slova *bachelor*, *brunch*, *casting*, *essay*, *hit*, *sightseeing*), sémantické posuny po přijetí nového slova (např. zařazení výpůjčky do lexikonu určité skupiny mluvčích – slang: *bullshit*, *cool*, *easy*, *fake*, *loser*).

Lexikální výpůjčky nejsou specifické pro určitou skupinu či druh jazyků: „Téměř všechny jazyky obsahují lexikální prvky, které přišly z jiného jazyka.“²⁸ Námí vybraný jazykový kontakt mezi angličtinou a norštinou / nizozemštinou nepředstavuje žádnou výjimku. V přehledu níže je detailněji rozdělena kategorie lexikálních výpůjček na další podskupiny podle toho, jakým způsobem ke vzniku výpůjček došlo²⁹:

- Výpůjčky („loanwords“) – zahrnují čisté výpůjčky, např. *crazy*, *kidnapper*, *laptop*, *lay-out*, *manager*, *meeting*, a tzv. hybridní výpůjčky např. *bachelorutdanning* – *bakalářské vzdělání*, *kinderfilm* – *dětský film*, *modeshow* – *módní přehlídka*, *overtidsscoring* – *gól v nastaveném čase*, neboli výrazy vzniklé smísením prvků výchozího a cílového jazyka („loan blends“). V této kategorii dochází ke kopírování fonetické podoby a významu některých prvků výchozího jazyka.
- Výpůjčky významů („loan meanings“) – představují slovní zásobu cílového jazyka, která byla sémanticky změněna pod vlivem výchozího jazyka. Do této kategorie řadíme také kalky, např. *skyscraper*, *utviklingsland*, *frihandel* (norština); *wolkenkrabber*, *ontwikkelings-land*, *vrij-handel* (nizozemština), vycházející z anglických slov *skyscraper*, *developing country*, *free trade*.
- Vytvořená slova („creations“) – je označení pro tvůrčí proces v cílovém jazyce, jehož výsledkem je užití domácích prostředků pro cizí koncepty³⁰, např. pro anglické slovo *spam* vzniknul v norštině výraz *søppelpost* a v nizozemštině výraz *lastpost*, pro anglické *attachment* je užíván norský výraz *vedlegg* a nizozemský výraz *bijlage*.

Kategorii, kterou jsme definovali jako výpůjčky, také v pramenech můžeme najít pod označením „přímé výpůjčky“, zatímco výpůjčky významů a vytvořená slova lze zastřešit termínem „nepřímé výpůjčky“.

Následující části budou zaměřeny na oblast lexikálních výpůjček, které jsou v pramenech označovány jako „loanwords“.

²⁸ Myers-Scotton (2002:234)

²⁹ Winford (2010:172-173)

³⁰ V norštině je tento proces znám pod názvem *fornorsking* (viz kapitola 4.1.3.).

2.1.2.2. Motivace přejímání

Nejdůležitější a nejfrekventovanější příklady motivace k vypůjčení slov lze zobecnit do následujících situací³¹:

- Nutnost vytvořit novou terminologii a koncepty. Tento typ je nejuniverzálnějším případem pro zavedení cizího slova do jazyka. Mluví se často stěží s novými objekty nebo situacemi, pro které musí najít označení. Pokud existuje jazyk, v němž již takové pojmenování vzniklo, může být vypůjčení vhodnou a pohodlnější volbou, než hledat prostředky ve vlastním jazyce. Obzvláště běžné je půjčování v případech, kdy je třeba „držet krok“ s vývojem vědy a nových technologií (*body-scanner, flash disc, USB connector*).
- Tendence napodobovat dominantní skupinu. Lidé, často nevědomky, imitují jedince i skupiny, jež se zdají být silnými, úspěšnými a obdivovanými. Jedním ze způsobů napodobování je právě i přejímání slov z jazyka, ke kterému je vzhlíženo.
- Tendence vytvořit charakteristický jazyk pro uzavřené skupiny. Různé sociální skupiny, často profesně nebo věkově určené, se snaží odlišit se od ostatních, čemuž může dobře posloužit netradiční užívání jazyka. Skupiny zpravidla svůj způsob vyjadřování obohacují o slova přejatá z aktuálně prestižního jazyka, aby zdůraznily svou výjimečnost a pokrokovost.

Každý jazykový kontakt vykazuje určité specifické rysy, proto je obtížné definovat motivaci výpůjček s platností pro všechny jazyky. Další faktory jsou sociální a politické tradice a konvence a samozřejmě vztahy mezi výchozím a cílovým jazykem. Na jedné straně stojí jazyky, jež jsou „novotám“ otevřené, na druhé straně jazyky spíše uzavřené, které vůči novým elementům obecně vystupují rezervovaněji. Příklon jazyka k jedné nebo druhé skupině má často kořeny právě v historicko-politických souvislostech. Možnost přejímání ovlivňuje také aktuální vývoj vztahů mezi jazykovými oblastmi, mezi nimiž má dojít k potenciální výměně slov. Intenzivnější jazykový kontakt lze očekávat ve vztazích pozitivních.

Zkoumáním motivace jazyků pro přejímání cizích slov se ocitáme na poli sociolingvistiky. V jazyce obecně platí, že mluvčí volí prostředky nejen podle toho, co chce vyjádřit, ale i podle toho, jaký dojem chce zanechat na své okolí a kam se v rámci symbolického sociálního žebříčku chce zařadit. Proto zde mluvíme o prestiži. Charakteristickým znakem tohoto fenoménu je, že slova přecházejí zpravidla z jazyků sociálně nadřazených do jazyků

³¹Kowner, Rosenhouse (2008:12-13)

podřazených, nikoliv naopak.³² Směrodatnou informací o prestiži jazyka bývá socioekonomické postavení země, v níž je daný jazyk mateřským jazykem. Toto tvrzení však neznamená, že by neexistovaly případy, kdy výměna probíhá i opačným směrem. Příkladem jsou výpůjčky z angličtiny do jazyka vikingů.³³

2.1.2.2.1. Znaky pro nahrazení

Existují znaky, na jejichž základě lze identifikovat slova vykazující větší pravděpodobnost, že budou nahrazena. Mezi tři nejvýznamnější faktory patří: nízká frekvence opakování slova, homonymita a potřeba synonym.³⁴ Nízká míra výskytu určitého výrazu je typická pro slova, která nemají v jazykovém systému stabilní pozici, a proto mohou být jednodušeji nahrazena než slova pevně zakotvená.

Dalším faktorem je homonymita. Pokud v jazyce existují slova stejné podoby, ale jiného významu, a mluvčí nedokáže tyto dvě formy konsekventně rozlišovat, nabízí se možnost přejmout slovo z jiného jazyka. V norštině existuje slovo *lur* s významy *krátký a lehký spánek*, *roh (hudební nástroj)*, *mazaný*, *chytrý* a ve spojeních *mít něco v zásobě (ha noe på lur)* a *číhat (stå på lur)*. Pro adjektivum bylo do norštiny přejato anglické slovo *smart*, které lze použít jako synonymum domácího *lur*. Příkladem z nizozemštiny je slovo *spoor* s významem *kolej*, *dráha*, *koleje*, *železnice*, *výtrus*, *ostruha* a anglický výraz *rail*, jež se v nizozemštině rozšířil právě ve významu *kolej*, *kolejnice*, a může tak suplovat domácí slovo.

Posledním bodem je neustálá potřeba jazyka obohacovat se o nová synonyma. V tomto případě nemůžeme mluvit o „půjčování z nutnosti“, tj. situaci, kdy jazyk nedisponuje slovem pro určitý koncept, ale jde o způsob obohacování a aktualizování slovní zásoby. Nejčastěji se jedná o slova expresivního charakteru. Postupem času totiž právě takové výrazy ztrácí svou expresivitu, a proto jsou do jazyka přejímány nové prostředky používané jako eufemismy, slangové vyjadřování apod.³⁵ Z angličtiny například pocházejí expresivní zvolání „*Oh my god!*“³⁶ nebo „*Wow!*“

³² Winford (2010:177)

³³ Přestože v době vikinské byla angličtina ve vztahu k jazyku vikingů jazykem podřazeným, najdeme v tehdejší jazyce Seveřanů i anglické výpůjčky, např. *hirð* (dnes *hird* – *královská vojenská družina*).

³⁴ Weinreich (1964:57-58)

³⁵ Weinreich (1964:57)

³⁶ V psané podobě často zkracováno jako *OMG*.

2.1.2.2.2. Kanály

Výpůjčky se do jazyka mohou dostávat různými způsoby. Oproti dřívější době značně narostl počet přímých kanálů pro výměnu slov a procento lidí, kteří se stávají součástí přímého jazykového kontaktu.

Nezanedbatelný význam pro šíření výpůjček mezi jazyky má vzdělávací proces.³⁷ Výuka cizích jazyků dnes ve většině zemí tvoří samozřejmou součást povinné školní docházky. Mluvčí tak už v raném věku vystavuje svůj mateřský jazyk kontaktu s potenciálním výchozím jazykem pro výpůjčky, protože na školách zpravidla bývají vyučovány jazyky, které jsou obecně hodnoceny jako dominantní. Stejně tak lze předpokládat, že již v této fázi vývoje jedince mohou být do jazyka přejímána cizí slova.

Další kanály pro distribuci výpůjček můžeme shrnout do následujících bodů³⁸:

- Přímá komunikace zakládající se na pohybu obyvatelstva po různých oblastech světa. Typickým příkladem je turismus.
- Masová média. Ta ve dvacátém století zaznamenala podstatný rozvoj. Šíření zahraničních filmů a hudby, dostupnost cizojazyčných pořadů v televizi a rozmach internetu se nemohly vyhnout vlivům v jazykové oblasti. Jsou důležitým zprostředkovatelem výpůjček do jazyka.

Na základě uvedených případů můžeme konstatovat, že běžný reprezentant západoevropské civilizace se ve svém každodenním životě setká alespoň s jedním z takových kanálů. O tom, zda nakonec dojde k přijetí slova z cizího jazyka, ale rozhodují již zmiňované faktory (viz kapitola 2.1.2.2.).

2.1.2.2.3. Purismus

Jev označovaný jako purismus, tj. „kulturní vzdor vůči výpůjčkám“³⁹, je významným modifikujícím faktorem pro přejímání slov z cizích jazyků. Purismus je obrannou reakcí na vybrané jevy jazykového vývoje. Každá jazyková skupina mluvčích má, ať už předepsaný, nebo zažitý, určitý postoj k ostatním jazykům. Pro tento postoj jsou rozhodující faktory jako důraz na jazykovou autonomii, prezentování skupiny vlastním jazykem, hrdost na vlastní jazyk apod. Míra purismu vychází z jazykové loajality a ideologie v konkrétní zemi.

³⁷ O důležitosti vzdělání v souvislosti s šířením výpůjček mluví např. Görlach (2002:5), Kowner, Rosenhouse (2008:13), Thomason (2001:20).

³⁸ Kowner, Rosenhouse (2008:13)

³⁹ Haspelmath (2009:47)

Existuje několik typů purismu. Tři skupiny představují dvoustrannou opozici, tj. purismus⁴⁰:

- obecný a specifický – podle toho, zda je purismus namířen vůči všem cizím vlivům, nebo vůči konkrétnímu jazyku,
- konzervativní a regresivní – rozhodujícím distinktivním prvkem je, zda je cílem purismu zabránit přílivu nových cizích elementů (konzervativní) a do existující slovní zásoby nezasahovat, nebo zda jsou vyvíjeny snahy „očistit“ lexikon i od již zavedených výpůjček (regresivní),
- národní a sociální – pro prvně jmenovaný je charakteristická snaha bránit jazyk určitého národa proti vlivům jiných národních jazyků, zatímco v druhém případě se jedná o tendence nemísit nespisovné či oblastní prvky do spisovného jazyka.

Čtvrtá kategorie purismu je specifikována podle jazykové roviny, které se puristické tendence týkají. Proto je možné mluvit o purismu lexikálním, syntaktickém, morfologickém, fonologickém a ortografickém.⁴¹

2.1.2.3. Druhy přenášeného materiálu

Základní tezí pro výměnu lingvistického materiálu je, že v počáteční fázi jazykového kontaktu nikdy nedochází k přenášení strukturálních forem a té části slovní zásoby, která tvoří jádro cílového jazyka. S narůstající délkou a intenzitou kontaktu mohou být přejímány i více specifické součásti jazyka. Existuje pětistupňová škála, z níž je možné vyčíst pravděpodobnost, že jazyk převezme určitý typ jazykového materiálu. Vyšší stupeň žebříčku automaticky předpokládá vyšší míru jazykového kontaktu. Jednotlivé body stupnice odpovídají následnému pořadí⁴²:

- Lexikální výpůjčky – obsazují nejnižší příčku, jsou prvním produktem procesu půjčování. Předmětem přejímání jsou morfémy nesoucí význam.
- Ojedinelé strukturální výpůjčky – v této fázi reprezentovány spojkami a adverbialními částicemi.
- Mírně vyšší stupeň strukturálních výpůjček – znamená, že do jazyka přecházejí i předložky a derivační afixy.
- Střední míra strukturálních výpůjček – vyznačuje se přejímáním ohebných afixů.

⁴⁰ Kvaran (2007:51)

⁴¹ Kvaran (2007:51)

⁴² Thomason, Kaufman (1991:74-76)

- Vysoký stupeň strukturálních výpůjček – spočívá v závažných změnách v morfologických a syntaktických pravidlech cílového jazyka. Tento poslední stupeň ve své podstatě znamená splývání výchozího a cílového jazyka.

Posun v rámci uvedené stupnice je systematický, to znamená, že přejímání začíná na první úrovni a dalším vývojem jazykového kontaktu může postupovat do vyšších rovin. Velká část jazykových kontaktů je realizována v míře, která odpovídá některému z nižších stupňů přejímání.

2.1.2.3.1. Transferovaná slova

Pro dokumentaci toho, jaký druh slov patří k nejvíce transferovaným, vznikají frekvenční analýzy výpůjček. Všeobecně uznávaným tvrzením je, že slova z otevřených slovních druhů⁴³ jsou častěji předmětem výpůjčky než slova z uzavřených slovních druhů⁴⁴. Na základě toho můžeme stupnici výpůjček podle druhů slov zobrazit následovně:

„podstatná jména → přídavná jména → slovesa → předložky → souřadící spojky → kvantifikátory → determinující výrazy → zájmena → zkrácené tvary zájmen → podřadící spojky“⁴⁵

Mezi nejčastěji půjčovanými slovy tedy nacházíme právě slovní druhy z otevřených tříd, což dokazuje, že půjčování slov nesoucích konkrétní význam je jednodušší než přejímání strukturálních elementů. Čím více je prvek začleněn do gramatické roviny, tím obtížněji je transferován do jiného jazyka (viz předchozí stupnice). V některých případech výpůjček může docházet k souběžnému přejímání významových a funkčních morfémů.

2.1.2.4. Efekt výpůjček

Poté, co se cizí slovo stane součástí slovní zásoby cílového jazyka, dochází nutně k vytvoření vztahů mezi tímto novým slovem a stávajícím lexikonem jazyka. Na základní úrovni rozlišujeme dvě formy vztahu výpůjčky a domácí slovní zásoby: zaplnění prázdného místa v jazyce, kde domácí slovo ještě nebylo zavedeno, a vzájemnou koexistenci obou výrazů. První případ je charakteristický pro situace, kdy je přejímáno slovo se zcela novým

⁴³ Tj. podstatná jména, přídavná jména, plnovýznamová slovesa, příslovce, citoslovce. V literatuře bývá tato skupina také známá pod názvem „lexikální slova“. Společným znakem všech slov zahrnutých do této kategorie je skutečnost, že mají svůj specifický význam. Zároveň se tato slova mohou stát předmětem tvoření nových slov, např. skládáním nebo odvozováním.

⁴⁴ Tj. zájmena, pomocná slovesa, předložky, spojky, částice a členy. Tato skupina je také označována jako „funkční slova“. Ve větě jsou nositeli gramatických vztahů mezi ostatními slovy a tvoří tak strukturální podstatu celé věty. Vzhledem k tomu, že představují jádro jazyka, bývá jejich podoba zpravidla neměnná, nepodléhá tak snadno změnám jako slova z otevřených slovních tříd.

⁴⁵ Winford (2010:176-177)

obsahem. Druhý případ je sám o sobě výchozím bodem pro další vytvoření vazeb mezi výpůjčkou a existujícím pojmem cílového jazyka: absolutní překryvání významu výpůjčky a domácího výrazu, specializace významů a úplné nahrazení domácího pojmu výpůjčkou uvnitř lexikonu.⁴⁶

Prvně zmiňovaný jev, zaplnění prázdného místa v jazyce, je spjat zejména s nově vznikajícím jazykovým kontaktem a jeho počáteční fází.⁴⁷ Pokud však v jazyce vznikne také domácí výraz, následuje specializace v užívání těchto dvou pojmů nebo zánik jednoho z nich, tj. obdobný proces jako v případě, že výpůjčka přichází do jazyka jako synonymum domácího výrazu. Není totiž obvyklé, aby si dva pojmy označující tutéž skutečnost trvale udržely stejnou pozici v jazyce.

Specializace může probíhat v různých rovinách jazyka. V rámci významové specializace zpravidla dojde k ovlivnění jak původního domácího slova, tak také výpůjčky, pokud oba výrazy v jazyce přetrvají.⁴⁸ Typickou ukázkou takové situace je zúžení významu vypůjčeného slova, například jeho užívání pouze v rámci odborného jazyka nebo jazyka určité profesní skupiny, zatímco domácí synonymum zůstane rozšířeno ve více oblastech jazyka. Příkladem v norštině i nizozemštině je slovo *frontman*, které je užíváno pouze v hudební oblasti. Mluvčí může mezi slovy rozlišovat také na základě jejich spojení s různými stylistickými figurami, jako je metaforické užívání a eufemismy.⁴⁹ Výrazy *honey*, *sweet*, *baby* jsou jako výpůjčky primárně spojovány s osobami, k nimž má mluvčí výrazně kladný citový vztah. Kromě významové specializace mohou takovéto slovní páry fungovat jako distinktivní prvek mezi různými stylistickými rovinami jazyka. Každé ze slov může být adoptováno jinou sociální skupinou mluvčích nebo může získat jiné konotace. V takových případech koexistence se ke slovu opět dostávají sociolingvistické faktory výpůjček (viz kapitola 2.1.2.2.) Zvolení jednoho nebo druhého slova symbolizuje identifikaci mluvčího s určitou sociální vrstvou. Příkladem takového slovního páru je norské sloveso *shoppe* – *nakupovat* a domácí ekvivalenty *handle* a *kjøpe*. Obdobnou dvojici najdeme také v nizozemštině: *shoppen* – *nakupovat* a nizozemské *winkelen* a *boodschappen doen*. V daných případech se užívání slova přejatého z angličtiny vymezuje na nakupování jako volnočasovou aktivitu charakteristickou zejména pro ženy (*Dette er damene som vet å shoppe*.⁵⁰ – *To jsou ženy, které umí nakupovat*.⁵¹), případně je

⁴⁶ Weinreich (1964:54 - 55)

⁴⁷ Weinreich (1964:54)

⁴⁸ Weinreich (1964:55)

⁴⁹ Weinreich (1964:55)

⁵⁰ <http://avis.uib.no/sok/sok-i-hele-korpuset> (3. 2. 2011)

⁵¹ S ohledem na snažší pochopení uváděných příkladů jsme se přiklonili k doslovným českým překladům.

ještě spojováno s internetovými nákupy (*Meer mensen shoppen online*.⁵² – *Více lidí nakupuje online*). Anglický výraz *happy* přejatý do norštiny v sobě také nese sociolingvistické prvky. Věty jako: *Vi er ikke spesielt happy med salget*.⁵³ – *Nejsme z nákupu obzvlášť nadšení*., *Lasse er happy, men veldig sliten*.⁵⁴ – *Lasse je šťastný, ale velmi unavený*. jsou běžnější mezi mladšími mluvčími, starší generace pravděpodobně upřednostní norskou variantu slova *happy*, tj. *fornøyd*.

V rámci „střetu“ domácího a vypůjčeného výrazu může také dojít k situaci, kdy výpůjčka získala natolik silné postavení, že ze slovní zásoby vytlačila původní domácí výraz a zaujala jeho místo. Tento fenomén je znakem přirozené „aktualizace“ jazyka, tj. nahrazování starých výrazů novými, v dané době používanými a moderními. Porovnáním současného jazyka s jeho podobou před padesáti, osmdesáti nebo více lety bychom našli mnoho příkladů dokumentujících tento jev. Například norský výraz *drosje* – *taxi* se v korpusu *Norsk aviskorpus*⁵⁵ objevuje 5 435krát, zatímco anglická synonymní výpůjčka *taxi* se zde vyskytuje 9 457krát.⁵⁶ V dnešní norštině je výraz *manager* používán namísto původního *forretningsfører*. V norském novinovém korpusu *Norsk aviskorpus* se domácí slovo vyskytuje 444 krát, zatímco anglické synonymum 36 683krát. Stejně tak v dnešní nizozemštině slovo *manager* víceméně nahradilo domácí *bedrijfsleider*. Na slovo *manager* bylo ve vyhledávači *Google*⁵⁷ nalezeno 16 000 000 odkazů, zatímco na *bedrijfsleider* jen 288 000.

2.1.2.5. Přizpůsobení výpůjčky

Nová slova, která do jazyka přicházejí, podstupují různou míru integrace. Pod pojmem integrace rozumíme změny, jejichž účelem je přiblížit nové slovo domácím konvencím. Mluvčí pak snadněji přestane slovo vnímat jako zcela cizí element a je schopen zařadit je do svého mentálního lexikonu. Rozlišujeme několik typů integrace: formální, tj. fonologické, ortografické a morfologické přizpůsobení; sociální, tj. proces vedoucí ke spojení slova s určitou společenskou třídou nebo stylistickou vrstvou; psychologickou, tj. jaký vztah má

⁵² http://www.telegraaf.nl/mijnbedrijf/7739609/___Meer_mensen_shoppen_online___html

⁵³ <http://avis.uib.no/sok/sok-i-hele-korpuset> (28. 1. 2011)

⁵⁴ <http://avis.uib.no/sok/sok-i-hele-korpuset> (28. 1. 2011)

⁵⁵ *Norsk aviskorpus* (*Norský novinový korpus*) je soubor jazykového materiálu, jehož základ tvoří internetová vydání norských deníků (*Adresseavisen, Aftenposten, Bergens Tidende, Dagsavisen, Dagbladet, Dagens Næringsliv, Fædrelandsvennen, Nordlys, Stavanger Aftenblad, Verdens Gang*). Nejstarší data v korpusu pocházejí z října 1998 a od té doby je korpus denně aktualizován. Současný rozsah korpusu (březen 2011) je 900 milionů slov. Viz <http://avis.uib.no/>.

⁵⁶ <http://avis.uib.no/sok/sok-i-hele-korpuset> (24. 1. 2011)

⁵⁷ <http://www.google.nl/webhp?hl=nl> (3. 2. 2011) Vyhledávání bylo omezeno na stránky psané v nizozemštině. Přestože ne všechny odkazy byly relevantní, rozdíl mezi frekvencí slova *manager* a *bedrijfsleider* je zcela markantní.

mluvčí ke konkrétnímu slovu; lexikální, tj. vztahy nového slova s již etablovanou slovní zásobou.

V procesu výpůjčky jsme se přesunuli do fáze, kdy je lexikální element v rámci jazykového kontaktu přejat z výchozího jazyka do cílového jazyka a získal stálé postavení mezi tradiční slovní zásobou cílového jazyka. V tomto bodě přichází ke slovu problematika míry fonologického a morfologického přizpůsobení vypůjčeného výrazu konvencím cílového jazyka. Předchozí definování výpůjček a jejich kategorizace je sice užitečné pro všeobecnou orientaci, nicméně nevypovídá už tolik o samotných jazykových procesech, které v rámci lexikálních výpůjček probíhají.⁵⁸ Tyto procesy lze zohlednit tím, že budeme přijímaná cizí slova důsledně rozdělovat na „importy“ a „substituce“⁵⁹. Pod pojmem import rozumíme přijetí slova v jeho původní podobě a s původním významem, zatímco termínem substituce jsou označovány procesy, jejichž výsledkem je nahrazení cizích morfémů a fonémů domácími.⁶⁰ Existuje názor, že „každá výpůjčka je zčásti importem a zčásti substitucí“⁶¹. V takovém případě jsou tedy výpůjčkami označovány výrazy, které alespoň v minimálním stupni byly integrovány do cílového jazyka. Poměr mezi mírou importování a substituce je v každém jazyce odlišný. V nejvyšších stupních může substituce dosáhnout takové míry, že není možné vypůjčené slovo rozeznat od slov domácího původu. Pro ilustraci porovnejme ortografickou podobu anglického slova *change* a jeho ponorštěných podob *kingse* a *kjingse*. Foneticky a zároveň ortograficky je v norštině integrováno slovo *jobb* (anglicky *job*), jehož norská výslovnost je [job].

Alespoň částečná adaptace výpůjček je v mnoha případech nezbytným předpokladem pro plné začlenění slova do jazykového systému. Toto tvrzení se týká především jazyků syntetických, v nichž zařazení nepřizpůsobených výpůjček může být z hlediska morfologického a syntaktického komplikovanější. Na základě toho můžeme usuzovat, že morfologická adaptace výpůjčky do systému cílového jazyka je důležitější než fonologická adaptace. Velký podíl výpůjček vykazuje určitý stupeň fonologické integrace do cílového jazyka.⁶²

Mluvíme-li o integraci výpůjčky do cílového jazyka z pohledu morfologického a fonologického, měli bychom zmínit, že existují okolnosti, které mluvčího vedou k zachování původních znaků určitého slova. Příkladem takové situace jsou dvě formy pro plurál

⁵⁸ Winford (2010:173)

⁵⁹ Myers-Scotton (2002:235)

⁶⁰ Winford (2010:173)

⁶¹ Winford (2010:173)

⁶² Myers-Scotton (2002:42)

některých slov: např. z latiny *musea* (*muzea*) v nizozemštině (*musea / museums*), v norštině (*musea / museer*). Každý mluvčí si sám zvolí, která forma je pro něj přijatelnější a vhodnější. Výběr jedné či druhé možnosti opět reflektuje kulturně-sociální pozadí daného mluvčího, jeho snahu zařadit se do určité společenské třídy.⁶³ Výše uvedený příklad nám tak může posloužit jako ukázka toho, že jedno slovo se může v různých podobách začlenit do lexikonu rozlišných sociálních skupin.

Integrace výpůjček do cílového jazyka je také ovlivňována jazykovou politikou dané země. Vzhledem k tomu, že jazyková politika zejména Norska, ale také Nizozemska, má vliv na ortografickou podobu převzatých slov, bude pojednání o jazykové politice a ortografických normách věnována samostatná kapitola pro norštinu i nizozemštinu.

⁶³ Weinreich (1964:46)

3. Historický přehled

Pro lepší pochopení současného stavu přejímání cizích slov ve zvolených jazycích předkládáme stručný historický přehled výpůjček. Výpůjčky v jednotlivých obdobích pocházejí z dominantních jazyků dané doby a jsou výsledkem jazykového kontaktu, který nejčastěji vychází z kulturněhistorických souvislostí nebo obchodních záležitostí. Řada starších výpůjček v dalším vývoji zanikla, na druhou stranu se některé z výpůjček natolik etablovaly, že dodnes tvoří běžnou součást slovní zásoby Norů nebo Nizozemců.

3.1. Norština

3.1.1. Keltština

Chronologický přehled výpůjček začneme u keltštiny, se kterou se norština setkává ve dvou časových obdobích. Nejstarší zaznamenáváme v době železné, tedy v období, kdy norština ještě nebyla vyčleněna z germánské větve jako samostatný jazyk. V dnešní norštině nalezneme jen velmi omezené množství výpůjček z tohoto období.⁶⁴ Typickým příkladem je slovo *druide* – *druid* spojené s keltskou kulturou. Mezi další slova keltského původu patří *brynje* – *pancíř*, *embete* – *úřad*, *gissel* – *rukojní*.⁶⁵ Podruhé se Norové s Kelty dostávají do kontaktu v 8. století, při svých nájezdech do Anglie. Přestože v této fázi mají Seveřané nad Kelty mocenskou převahu, můžeme identifikovat stopy keltského vlivu na severskou kulturu, jako například počáteční kontakty s křesťanstvím.⁶⁶ Také z tohoto období přežilo do dnešní doby v jazyce jen minimum keltských výpůjček, mimo jiné protože celkové množství slov pocházejících z keltštiny nebylo velké. Je třeba si uvědomit, že dominantní postavení v době vikinské měli právě Seveřané, kteří sami častěji fungovali jako exportéři vlastních slov než jako příjemci cizích slov.

3.1.2. Latina

Prvním jazykem, z něhož bylo do norštiny přejato velké množství slov, se stala latina. Norština přichází do kontaktu s latinou nejprve jako s jazykem křesťanství. Tomu odpovídá i charakter přejatých slov: *kirke* – *kostel*, *djevel* – *d'ábel*, *messe* – *mše*, *apostel* – *apoštol*, *kryss* – *kříž*, *engel* – *anděl*, *prest* – *kněz*. Církevní termíny s sebou do severní Evropy přináší britští misionáři, většina raných latinských slov je tak zprostředkována přes angličtinu, menší množství přes němčinu. Jako jazyk církve je latina v Norsku používána do reformace⁶⁷, poté

⁶⁴ Sandøy (2000:53)

⁶⁵ Sandøy (2000:54)

⁶⁶ Sandøy (2000:57)

⁶⁷ Reformace v Norsku proběhla mezi lety 1536 - 1537.

je nahrazena národním jazykem. Tento fakt ovšem neznamená, že by latina zcela ztratila vliv na norské prostředí. Od raného středověku je jazykem vzdělavců a také vyučovací jazykem na univerzitách, prosazuje se v oblasti terminologie (*eksamen – zkouška, doktorand – doktorand, konkludere – uzavřít, demonstrere – demonstrovat*). V řadě vědeckých disciplín jsou dodnes aktivně užívány pojmy pocházející z latiny (*duplisere – duplikovat, vakuum – vakuum, delirium – delirium*). Vzhledem k tomu, že latina dominovala v oblasti vzdělání v celé Evropě, jsou si vědecké termíny v mnoha jazycích velmi podobné. Právě tato „mezinárodnost“ latinských slov představuje problém pro stanovení, který jazyk latinskou výpůjčku do norštiny zprostředkoval.

Z pohledu integrace můžeme konstatovat, že latinské výpůjčky se ve velké míře přizpůsobily norskému jazykovému systému.

3.1.3. Němčina

Ve středověku přichází nová vlna výpůjček, konkrétně z dolní němčiny. Norština se do kontaktu s němčinou dostává prostřednictvím hanzy v období mezi 13. a 16. stoletím. Němečtí obchodníci se usazují v norských přístavech, které se staly výchozím bodem pro další šíření němčiny. Stará norština a němčina si byly relativně blízké. Jazyková bariéra mezi mluvčími tedy nebyla velká, mluvčí spolu mohli poměrně dobře komunikovat a výpůjčky se v norštině ujímaly na základě zvukové podobnosti mnohem přirozeněji než z jazyků norštině vzdálenějších.⁶⁸ Dolní němčina do norštiny přináší zejména slova spojená s hlavní úlohou hanzy, tedy s obchodem (*betale – zaplatit, handel – obchod, pris – cena, reise – cestovat, rente – úrok, toll – clo, utgift – výdaj*). Setkáme se s pojmenováním zboží (*bukser – kalhoty, frukt – ovoce, sukker – cukr*) a nástrojů (*verktøy – nářadí*). Kromě toho ale jazyk přejímá také slova spojená s každodenním životem (*arbeide – pracovat, bruke – používat, ekteskap – manželství, ferdig – hotový, ganske – docela, hast – spěch, koke – vařit, lykke – štěstí, mene – domnívat se, prate – povídat si, skrive – psát, snakke – mluvit, veldig – velmi*). O vysoké intenzitě jazykového kontaktu mezi norštinou a dolní němčinou svědčí strukturální výpůjčky. Norština z němčiny přejímá prefixy *an-* (*anledning – příležitost*), *be-* (*bekreftelse – potvrzení*), *bi-* (*bistand – pomoc*), *for-* (*formål – účel*) a sufixy *-het* (*høyhet – výsost*), *-inne* (*løvinne – lvice*), *-aktig* (*nøyaktig – přesný*) a *-bar* (*brukbar – použitelný*).

⁶⁸ Sandøy (2000:60)

Vliv dolní němčiny ztrácí na významu po rozpadu hanzy, naopak sílí vliv horní němčiny, a to zejména po reformaci.⁶⁹ Značný vliv horní němčiny v dánsko-norské unii je mimo jiné dán i faktem, že pro řadu dánsko-norských panovníků v 17. století byla němčina rodným jazykem, případně jedním z jazyků, které ovládali.⁷⁰ Výsledkem působení němčiny na tehdejší dánský jazyk jsou výpůjčky. Kromě slovních výpůjček přinesla horní němčina do norštiny také několik charakteristických předpon: *ge-* (*gemen – společný, gevær – puška*), *er-* (*erfare – zjistit, erindre – upamatovat se*).⁷¹ V dalších stoletích se hlavními kanály výpůjček mezi němčinou a norštinou stávají pietismus a studijní cesty Norů do Německa.⁷² Ještě později, v 19. století, se němčina prosazuje v oblasti odborných výrazů z mnoha vědeckých disciplín, například z přírodních věd, literatury, společenských věd: *applikator – aplikatura, biedermeier – biedermeier, nihilisme – nihilismus*.

Německé výpůjčky ze všech uvedených časových období lze hodnotit jako dobře integrované do norské slovní zásoby.

3.1.4. Francouzština

V 17. století, kdy norštinu ještě ovlivňuje němčina, se v Evropě etabluje nový dominantní jazyk, francouzština. Největší rozkvět zažívá francouzština v 18. století, stává se módním jazykem, který ovlivňuje mnoho oblastí slovní zásoby. Mezi tradiční tematické okruhy, kde dochází k přejímání výpůjček z francouzského jazyka, řadíme armádu (*bataljon – batalion, general – generál, kaptein – kapitán*), bydlení a domácnost (*balkong – balkon, salong – salon, toalett – toaleta*), jídlo a pití (*cognac – koňak, dessert – dezert, gourmet – labužník, restaurant – restaurace*), módu (*garderobe – šatna, kostyme – kostým, parfyme – parfém*), obchod a ekonomiku (*butikk – obchod, direktør – ředitel, industri – průmysl*), politiku (*attaché – atašé, debatt – debata, diplomat – diplomat, politikk – politika*), tisk (*avis – noviny, brosjyre – brožura, journal – deník*), umění (*debut – debut, sufflere – napovídat, teater – divadlo*). Výsadní pozici francouzština v Evropě začíná ztrácet s příchodem 19. století.

Ve většině případů se v současné norštině u výpůjček neseťkáváme s původním francouzským pravopisem. Z hlediska integrace proto můžeme francouzské výpůjčky zpravidla zařadit do skupiny slov ortograficky přizpůsobených.

⁶⁹ Prestiž horní němčiny na úkor dolní němčiny vzrůstá i v samotném Německu, dolní němčina získává status dialektu.

⁷⁰ Torp, Vikør (1993:300-301)

⁷¹ Sandøy (2000:64)

⁷² Sandøy (2000:64-65)

3.1.5. Angličtina

S novým stoletím se na místo francouzských výpůjček do norštiny dostávají nová přejatá slova zejména z angličtiny. Rozvoj angličtiny v 19. století je spojen s průmyslovou revolucí, jejímž výchozím bodem se stala Velká Británie. Angličtina do norštiny v tomto období uvedla slova jako *lokomotiv*, *stimbåt* (anglická podoba *locomotive*, *steamboat*), *telegram*. Obchod, který byl dříve pod vlivem hanzy spojován zejména s němčinou, je dalším kanálem pro výpůjčky z angličtiny do norštiny. Dokladem toho jsou slova *budsjett* (v angličtině psáno *budget*), *gallon*, *invoice*, *penny*, *stock*, *yard*. Další výpůjčky reflektují měnící se životní styl (jídlo, volný čas, móda) tehdy vyšších společenských vrstev (*jockey*, *match*, *pudding*, *shawl*, *toast*, *tourist*).⁷³ Rozmach angličtiny nabírá na síle s 20. stoletím. Tomuto časovému období se budeme detailněji věnovat v samostatné kapitole.

3.2. Nizozemština

3.2.1. Keltština

Stejně jako u norštiny začneme přehled výpůjček do nizozemštiny u kontaktu s keltštinou, to znamená v období starogermánském. Germáni od Keltů přejímají především pojmenování pro předměty, se kterými se nově seznamují. Přejatá slova lze rozdělit na dvě větší skupiny: výrazy spojené se správou země (*ambacht* – *správní území*) a výrazy spojené s přírodou (*ijzer* – *železo*).⁷⁴

3.2.2. Latina

Velké množství výpůjček v nizozemštině pochází z latiny. Germáni se na dnešním území Nizozemska dostávají do přímého kontaktu s latinou v roce 57 př.n.l., tedy v době, kdy César okupuje Galii. Jednalo se o poměrně dlouhodobý jazykový kontakt, Římané zde zůstávají až do počátku 5. století. Latina během tohoto období sice nenahrazuje domácí slovní zásobu, je užívána zejména mezi dobyteli a dále pro potřeby administrativní správy oblasti, nelze však popřít, že významně ovlivnila širokou veřejnost. Germáni se od Římanů přiučují v mnoha oblastech a poznávají nové předměty, které zpravidla přejímají spolu s latinskými názvy (*acacia* – *akát*, *ezel* – *osel*, *spiegel* – *zrcadlo*). Římané představují Germánům například nové druhy potravy a stavební postupy (*perzik* – *broskev*, *zalm* – *losos*, *muur* – *zed*).⁷⁵ Latina tímto způsobem proniká do života běžného obyvatelstva.

⁷³ Graedler (1998:10)

⁷⁴ Van der Sijs (1996:77)

⁷⁵ Van der Sijs (1996:89-91)

Druhá vlna výpůjček z latiny je spojená s přijetím křesťanství a přichází v 6.-7. století. Latina, doposud zprostředkovávající výpůjčky z oblasti správy a běžného života, se tedy nově etabluje jako jazyk církevní. Křesťanství je v oblasti Nizozemí propagováno společně s latinou, proto mnoho náboženských výrazů nese latinský základ: *duivel – ďábel, engel – anděl, mis – mše, kerstenen – obrátit na křesťanství, pokřtít, priester – kněz*. Jako církevní jazyk se latina udržuje do reformace⁷⁶, poté je nahrazena domácím jazykem. I přesto latinský vliv pokračuje po další staletí a ovlivňuje široké spektrum slovní zásoby. Významně se latina profiluje například jako jazyk vzdělanosti, tedy jazyk učené vrstvy obyvatelstva (*astronomie – astronomie, grammatica – gramatika, decreet – dekret, negeren – negovat, opponeren – oponovat*). Přestože ve 20. století už latinské výpůjčky nedosahují takové frekvence, stále se v nizozemštině etablují nové, např. *consortium – konsorcium, matrix – matrice, syllabus – sylabus*.⁷⁷

Většina latinských výpůjček do nizozemštiny byla přizpůsobena pravidlům nizozemštiny.

3.2.3. Francouzština

Kvantitativně nejvyššího zastoupení dosahují v nizozemštině výpůjčky z francouzštiny. Ve slovníku *Chronologisch woordenboek* (2008), jež celkem obsahuje 10 763 výpůjček, tvoří 4 605 hesel slova pocházející z francouzštiny. Ještě výmluvnější je srovnání počtu francouzských výpůjček s druhým nejčastěji zastoupeným jazykem, tj. latinou, s 1 905 hesly.⁷⁸ Kontakty mezi nizozemštinou a francouzštinou jsou staré jako jazyky samotné. Od doby jejich vzniku jsou tyto dvě řeči používány v sousedních geografických oblastech. Nizozemská oblast je ovlivňována francouzským kulturním prostředím v menší či větší míře po celou dobu existence jazyků. Z celkového období francouzského vlivu na nizozemštinu vybereme několik nejvýznamnějších period.

Francouzské výpůjčky se do nizozemštiny částečně dostávají přes Vlámsko. Z historických souvislostí je zřejmé, že území dnešní Belgie bylo pod silným vlivem francouzštiny, obyvatelstvo bylo dvojjazyčné, ve vyšších vrstvách převládala francouzština, zatímco nižší vrstvy mluvily nizozemsky.⁷⁹ Obchodní kontakty s Vlámskem přinesly do nizozemštiny francouzská slova již ve středověku.

⁷⁶ V Nizozemsku proběhla reformace v polovině 16. století.

⁷⁷ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0035.php

⁷⁸ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php

⁷⁹ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php

Další větší vlnu francouzského vlivu zaznamenáváme s příchodem protestantů z Francie v 16. a 17. století. Francouzský kalvinismus zformoval nizozemský protestantismus a zároveň se jeho vliv odrazil také v nové slovní zásobě (*predikant – farář, kazatel*).⁸⁰

Kromě těchto případů kontaktů specifických přímo pro Nizozemí se francouzština v období svého rozkvětu prosazuje v nizozemštině ve stejných oblastech života jako ve zbytku Evropy. Slovní zásoba je rozšiřována v oblasti armády (*ammunitie – munice, barricade – barikáda, defensief – obranný, sergeant – seržant*), domácnosti a vybavení (*divan – pohovka, kabinet – kabinet, meubel – kus nábytku*), jídla a pití (*champagne – šampaňské, champignon – žampion, diner – slavnostní večeře, flamberen – flambovat, kotelet – kotleta*), módy (*bloes – blůza, boa – boa, kostuum – kostým, paraplu – deštník*), obchodu (*bagatel – pakatel, chef – šéf, compagnie – obchodní společnost, directeur – ředitel*), politiky (*constitutie – ústava, democratie – demokracie, fractie – frakce, legislatief – legislativní, politiek – politika*), umění (*acteur – herec, concert – koncert, regisseur – režisér*).

Důležitou roli v dějinách Nizozemska hraje vliv Francie za vlády Napoleona Bonaparte na přelomu 18. a 19. století, zejména mezi lety 1806 a 1813. V tomto období je území dnešního Nizozemí a Belgie oficiálně ovládáno Francií. Francouzský vliv proto významně posiluje. Úpadek francouzštiny na evropském poli přichází po napoleonských válkách. Podobné tendence můžeme sledovat i v Nizozemí, které zároveň získává samostatnost.

V nizozemštině převládá tendence francouzské výpůjčky začlenit, oproti latinským přejatým slovům ovšem neprobíhá integrace tak důsledně.

3.2.4. Němčina

Obecně v evropském měřítku platí, že francouzský vliv je na počátku 19. století nahrazen němčinou a o něco později také nově se rozmáhající angličtinou. Nebylo by však správné se domnívat, že v nizozemštině s příchodem 19. století definitivně končí přejímání slov z francouzštiny. Počet francouzských výpůjček ve slovníku *Chronologisch woordenboek* dokonce staví francouzštinu s 1 382 hesly na první místo v počtu výpůjček do nizozemštiny mezi lety 1800 - 1899, zatímco německé a anglické výpůjčky z tohoto období ve slovníku dohromady čítají 649 hesel.⁸¹ V porovnání s předešlými stoletími se ale němčina a angličtina v nizozemštině poprvé prosazují v tak velké míře.

Německé výpůjčky se v nizozemštině objevují již dříve, především v souvislosti s puristickými tendencemi. V průběhu 16. a 17. století jsou přejímána slova z němčiny ve snaze

⁸⁰ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php

⁸¹ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php

zabránit rostoucímu vlivu francouzštiny.⁸² Přestože si jsou němčina a nizozemština velmi podobné⁸³ a geograficky spolu taktéž sdílejí hranice, nedosáhly německé výpůjčky nikdy takového významu jako francouzské. Vysvětlení lze hledat v rozdílném mocenském vlivu Německa a Francie.

Hlavním obdobím vlivu němčiny je ale 19. století. Němčina se prosazuje jako jazyk terminologie v mnoha oblastech: přírodní vědy, historie, jazykověda, lékařství, literatura, hudba. Z této doby pocházejí v nizozemštině například slova *atletiek – atletika*, *agentuur – agentura*, *bacterie – bakterie*, *benzine – benzín*, *biedermeier – biedermeier*, *kartel – kartel*, *neurose – neuróza*. V důsledku světových válek ve 20. století význam němčiny značně oslabuje a němčina je vnímána spíše negativně.

Německé výrazy bývají díky velké míře podobnosti mezi jazyky zcela přizpůsobeny domácímu jazykovému systému.

Pro ilustraci blízkosti němčiny, norštiny a nizozemštiny uvádíme příklady textů, na nichž je možné míru podobnosti těchto jazyků dobře srovnat. Všechny tři texty pocházejí ze stejného zdroje a pojednávají o stejné problematice.

Němčina: *„Jedes Land hat für Besucher von verschiedenen Staatsangehörigkeiten seine eigenen Regelungen. So muss Ihr Reisepass in einigen Ländern beispielsweise noch mindestens sechs Monate nach Ihrer Rückkehr gültig sein. Außerdem brauchen Sie für Reisen in bestimmte Länder ein Visum. Sie können dieses Visum bei der Botschaft des betreffenden Landes, manchmal aber auch bei Ankunft, beantragen.“*⁸⁴

Nizozemština: *„Jeder land hanteert eigen regels voor bezoekers van verschillende nationaliteiten. Zo moet uw paspoort in sommige landen nog minimaal zes maanden geldig zijn na terugkomst in Nederland. Ook is voor reizen naar bepaalde landen een visum vereist. U kunt deze aanvragen bij de ambassade van het desbetreffende land, maar soms ook bij aankomst.“*⁸⁵

Norština: *„Hvert land har egne regler for besøkende av ulike nasjonaliteter. Enkelte land krever for eksempel at passet ditt må være gyldig i minst seks måneder etter at du er tilbake i hjemlandet. Visse land krever også visum. Du kan søke om visum ved landets ambassade eller i visse tilfeller ved ankomst til landet.“*⁸⁶

⁸² De Vries (2008:71)

⁸³ Základní rozdíl mezi nizozemštinou a němčinou vychází z faktu, že horní němčina (která se stala výchozí pro standardní němčinu) prošla druhým germánským posouváním hlásek. Proto v nizozemštině píšeme *kop*, *ik* (*hlava*, *já*), a v němčině *Kopf*, *ich*.

⁸⁴ http://www.klm.com/travel/de_de/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm

⁸⁵ http://www.klm.com/travel/nl_nl/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm

⁸⁶ http://www.klm.com/travel/no_no/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm

Čeština: Každá země má pro návštěvníky různých státních příslušností svá vlastní pravidla.

Některé země například požadují, aby Váš pas platil minimálně dalších šest měsíců po návratu do vlasti. Pro cestování do některých zemí je navíc potřeba vízum. O vízum je možné požádat na velvyslanectví příslušné země, v některých případech také po příjezdu do země.

3.2.5. Angličtina

Angličtina se v nizozemštině, stejně jako ve velké části evropských zemí, nejvíce projevuje v posledních desetiletích a je spojována s oblastmi slovní zásoby, které odpovídají dnešnímu pojetí „moderního světa“. Dvacáté století však není prvním časovým obdobím, kdy se nizozemština dostává do kontaktu s angličtinou. Nejstarší kontakty mezi angličtinou a nizozemštinou datujeme do 8. století. Jazyky přicházejí v této době do styku v souvislosti se šířením křesťanství a obchodu.⁸⁷ V následujících obdobích dochází k rozvoji obchodu mezi Anglií a Nizozemskem, jenž souvisí s rozmachem textilního průmyslu. V 17. a 18. století se Anglie a Nizozemí stávají soupeři v bojích o kolonie, což opět vyústilo v šíření anglických výpůjček do nizozemštiny.⁸⁸ Na evropském kontinentě v této době zatím převládá francouzština. Od 19. století angličtina přebírá v Evropě hlavní roli. Do nizozemské slovní zásoby jsou přejímány výrazy ze sportu (*badminton, tennis, racket, cricket*), obchodu a podnikání (*business, manager, freelance*), módy (*jersey, sweater, tweed*) i běžného života (*toast, film, bar, grillen – grilovat, sandwich*). Anglické výpůjčky však v nizozemštině nedosáhly takové intenzity jako francouzské. Situace se výrazně mění až ve 20. století a především od doby poválečné, kdy angličtině nelze upřít pozici dominantního jazyka. Vývoj anglických výpůjček ve 20. století je víceméně stejný v celé západní Evropě, proto jej shrneme ve společné kapitole s norštinou.

3.3. Shrnutí

Na základě uvedeného přehledu můžeme konstatovat, že jazykový vývoj je z hlediska výpůjček v norštině a nizozemštině velmi podobný. Dominance konkrétního jazyka v aktuálním období se zpravidla odrazila v obou jazycích. Jak je ukázáno v následující tabulce, najdeme tedy v těchto jazycích příklady shodných výpůjček.

⁸⁷ Berteloot, Van der Sijs (2002:37) Jako zajímavost autoři zároveň zmiňují, že první nizozemsky psaná věta byla ve skutečnosti zaznamenána fríským mnichem v anglickém klášteře.

⁸⁸ Berteloot, Van der Sijs (2002:38)

	Norština	Nizozemština	Čestina
Latina	djevel, kryss, engel, messe, prest, kapell, kloster, tempel, kollega, gratis, kriterium, stabil	duivel, kruis, engel, mis, priester, kapel, klooster, tempel, collega, gratis, kriterium, stabiel	d'ábel, kříž, anděl, mše, kněz, kaple, klášter, chrám, kolega, zadarmo, kritérium, stabilní
Němčina	dirigent, ubåt, ryggsekk, adel, fornuft, glasur, puddel, heks, hamster, slager	dirigent, U-boot, rugzak, adel, vernuft, glazuur, poedel, heks, hamster, schlager	dirigent, ponorka, batoh, šlechta, rozum, glazura, pudl, čarodějnice, křeček, šlágr
Francouzština	koalisjon, brosjyre, hektar, atelier, paviljong, kollasj, bistro, bagasje, billett, marionett, debut	coalitie, brochure, hectare, atelier, paviljoen, collage, bistro, bagage, biljet, marionet, debuut	koalice, brožura, hektar, ateliér, pavilon, koláž, bistro, zavazadlo, vstupenka, loutka, debut
Angličtina	biff, punsj, sjal, gentleman, party, bulldogg, sjekke, offshore, popkorn, bestselger, rugby	bief, punch, sjaal, gentleman, party, bulldog, checken, offshore, popcorn, bestseller, rugby	biftek, punč, šála, gentleman, večírek, buldok, zkontrolovat, mimo pobřeží, popkorn, bestseller, rugby

3.4 Angličtina ve 20. století

V předchozích kapitolách jsme uvedli, že jako mezinárodní jazyk začíná angličtina výrazně posilovat své pozice na přelomu 19. a 20. století. Z počátku proniká angličtina zpravidla do vyšších sociálních vrstev, další vrstvy obyvatelstva přichází do kontaktu s angličtinou až později.

Historické předpoklady pro rozmach angličtiny můžeme hledat v působení Británie jako koloniální velmoci a v průmyslové revoluci, taktéž spjaté s Velkou Británií. Technický pokrok šířící se z Britských ostrovů do dalších částí Evropy se také odrážel v měnící se slovní zásobě. Nové vynálezy byly v řadě zemí přijímány současně s jejich anglickými pojmenováními. Analogické důsledky v oblasti slovní zásoby má i ekonomický a technologický rozvoj Spojených států. V první polovině 20. století zároveň vzrůstá

mezinárodní propojení států na poli politickém a vědeckém a angličtina se ujímá role hlavního dorozumívacího jazyka.

Ve výčtu kanálů zprostředkujících kontakt s angličtinou bychom neměli zapomenout ani na roli kultury (filmy, hudba). Angloamerická kultura dodnes funguje jako významný prostředek pro šíření angličtiny mezi širokou veřejnost.

Největší rozvoj angličtina zaznamenává po druhé světové válce. Poválečné období odstartovalo převládající orientaci západní Evropy na angloamerickou kulturu a zejména americký způsob života se svým způsobem stal „ideálem“. Dominance angličtiny bývá také spojována s tzv. elektronickou revolucí v 70. letech v USA.⁸⁹ Díky novým vynálezům se mění každodenní život nejen ve Spojených státech, ale i v dalších zemích, kam pronikají nové technologie a s nimi řada nových slov.

Významným způsobem přispívá k šíření znalostí anglického jazyka výuka ve školách. V Norsku se angličtina v roce 1896 stala vedle latiny a francouzštiny dalším cizím jazykem na středních školách. Jako hlavní cizí jazyk se prosadila zejména po druhé světové válce, tehdy na úkor němčiny. Důležitou roli sehrála angličtina v 50. letech 20. století v rámci demokratizačního procesu základního vzdělávání v Norsku.⁹⁰ V současnosti mají norští žáci v rámci školní docházky minimálně sedm let angličtiny. Pro mnoho Norů však povinnou školní výukou studium angličtiny nekončí. V Nizozemsku je angličtina vyučována jako povinný cizí jazyk od roku 1968, ostatní jazyky jsou volitelné. Během 20. století došlo k několika změnám ve školském systému a v současné době mají žáci ve věku 12 až 15 let předepsané dva cizí jazyky – angličtinu a dle vlastní volby francouzštinu nebo němčinu. Na středních školách si studenti sami volí jeden cizí jazyk, převážná část vybírá angličtinu.⁹¹

Trend rozmachu angličtiny v dnešní době nadále pokračuje. Pro zjednodušení můžeme šíření anglických vlivů rozdělit na dva hlavní proudy: shora, tj. konfrontace s angličtinou ve školství, hospodářství, reklamě, a zdola, tj. prostřednictvím skupin, nejčastěji mládeže, které se ztotožňují s anglofonní kulturou.⁹² Společným výsledkem působení těchto proudů je čelní postavení angličtiny mezi světovými jazyky. Stále více lidí je dnes vystaveno nutnosti ovládat angličtinu. Důvodem je nejen nezbytnost komunikace v rámci nadnárodních společností a v rámci mezinárodní spolupráce různých zemí, ale také způsob aktivního trávení volného času jednotlivců, jakým je například cestování. V Evropě je funkce angličtiny ve většině zemí podobná, liší se ovšem míra její znalosti mezi obyvatelstvem.

⁸⁹ Crystal (2003:121)

⁹⁰ Graedler (2002:63)

⁹¹ Berteloot, Van der Sijs (2002:43)

⁹² Johansson, Graedler (2002:131)

3.5. Význam angličtiny v dnešní společnosti

V předchozí kapitole jsme nastínili pozadí rozmachu angličtiny ve 20. století. Není důvod se domnívat, že by se vliv angličtiny na norštinu či nizozemštinu ubíral zcela jiným směrem, než jak ukazuje převládající tendence. Pro zdokumentování rozsahu vlivu angličtiny v námi zkoumaných jazycích máme k dispozici několik srovnání procentuálního zastoupení anglických výpůjček v norštině a nizozemštině⁹³: zhruba 3,4 % slov (tj. cca 2 200 slov) obsažených v norském slovníku *Bokmålsordboka*⁹⁴ (1993) pochází z angličtiny, celkově tvoří anglické výrazy desetinu výpůjček ze všech jazyků. Pokud bychom se zaměřili jen na období po druhé světové válce, představují anglicismy podle odhadů 80-90 % všech výpůjček do norštiny.⁹⁵ Podobné průzkumy v nizozemštině prokázaly, že 10,3 % slov (z celkového počtu cca 13 000 slov) ve slovníku *Etymologisch Woordenboek* (1997) pochází z angličtiny.⁹⁶ Ve slovníku *Chronologisch woordenboek* (2008) čítají výpůjčky z cizích jazyků dohromady 10 736 hesel, z čehož anglických zde najdeme 1 857, tj. 17,3 %. Vybereme-li jen výpůjčky přijaté během 20. století, stoupne procentuální zastoupení anglických výpůjček na 51 %, konkrétně 1 429 hesel.⁹⁷ Uvedená čísla tedy přesně vystihují trendy popsané na předcházejících stránkách.

Tato kapitola bude věnována obecnému pojednání o situaci přejímání slov z angličtiny do norštiny a nizozemštiny. Konkrétně bude hledat odpovědi na tyto otázky:

- Které oblasti slovní zásoby jsou angličtinou nejvíce ovlivněny?
- Jaký je postoj samotných mluvčích k expanzi anglických výrazů do jejich rodných jazyků?

V odborné literatuře se můžeme setkat s názorem, že v současné době je označení „angličtina“ společným pojmenováním pro mnoho verzí původně jednoho jazyka. Tvrzení se zakládá na myšlence, že každý jazyk, který přijde do kontaktu s angličtinou, si ji částečně upraví a přizpůsobí.⁹⁸ Pokud bychom porovnali formu angličtiny používanou v anglicky mluvících zemích a její mutace v zemích, kde není rodným jazykem, najdeme mnoho rozdílů.

⁹³ Dostupné průzkumy jsou staršího data, aktuální zastoupení anglicismů ve slovnících se tedy může lišit. V současnosti však neexistují aktuálnější statistické přehledy.

⁹⁴ *Bokmålordboka* (*Slovník bokmálu*) je směrodatným slovníkem pro jednu ze dvou variant psané norštiny, *bokmål* (*knižní řeč*). Zároveň existuje *Nynorskordboka* (*Slovník nynorsk*), který je nejvýznamnějším slovníkem pro *nynorsk* (*nová norština*), tj. druhou z variant psané norštiny.

⁹⁵ Johansson, Graedler (2005:185-186)

⁹⁶ <http://www.onzetaal.nl/kalender/records/r1705.php>

⁹⁷ http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php

⁹⁸ Johansson, Graedler (2002:50)

Tzv. *anglonorsk* (*norská angličtina*) nebo *nederengels* (*nizozemská angličtina*)⁹⁹ se od standardní angličtiny liší v mnoha bodech, ať už z oblasti morfolgie, fonologie, ortografie nebo sémantiky. Není výjimkou, že právě „poloanglické“ tvary anglických slov se stanou součástí slovní zásoby v domácím jazyce.¹⁰⁰

Angličtina je dnes mateřským jazykem v mnoha zemích, např. ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku, Irsku, Spojených státech amerických, Austrálii, Kanadě, Jihoafrické republice, na Novém Zélandu. Zároveň funguje jako úřední jazyk v řadě dalších států, pro ilustraci jmenujme alespoň Hongkong, Jamajku, Indii, Trinidad a Tobago. Navíc je angličtina používána jako oficiální jazyk (hlavní, případně jeden z více) v mezinárodních organizacích (OSN, Evropská unie).

Vliv anglického jazyka na ostatní národy a jazyky vychází ze dvou hlavních oblastí, Velké Británie a Spojených států amerických. Jak jsme již zmiňovali, formy angličtiny se od sebe v různých geografických oblastech liší a mají své specifické rysy. Rozdíly můžeme identifikovat také mezi britskou a americkou angličtinou.¹⁰¹ Nicméně mezi odborníky panuje shoda, že není možné v rámci anglických výpůjček rozlišovat mezi vlivem britské a americké varianty. Hlavním důvodem je proces přizpůsobení přejatého výrazu do cílového jazyka, který smazává charakteristické prvky jedné nebo druhé varianty.¹⁰²

Současné postavení angličtiny je často dáváno do souvislosti s globalizací. Samotné definování termínu „globalizace“ vede u odborníků k rozporům. Na tento fenomén lze totiž nahlížet z různých úhlů. V rámci definování globalizace lze mj. diskutovat o synonymních výrazech „internacionalizace“, „liberalizace“, „univerzalizace“ a „orientace na západní civilizaci“.¹⁰³ Každý z nich v sobě nese předpoklady pro šíření angličtiny do ostatních jazyků. Internacionalizace předpokládá volný pohyb osob, příkladem je turismus nebo migrace obyvatelstva za prací. V takových situacích angličtina často slouží jako dorozumívací jazyk. Liberalizací ve spojení s globalizací je myšleno otevření domácích trhů, takže produkty a

⁹⁹ Pod těmito označeními rozumíme angličtinu rozšířenou mezi norskými a nizozemskými mluvčími. „Norská angličtina“ a „nizozemská angličtina“ tedy nejsou paralelními označeními k britské a americké angličtině, jež jsou oficiálními variantami anglického jazyka.

¹⁰⁰ Příkladem mohou být v norštině i nizozemštině používaná slova *aircondition* nebo *happyend*. Jejich původní podoba v angličtině je ovšem *air-conditioning* a *happy ending*.

¹⁰¹ Z nejnápadnějších rozdílů jmenujme například odlišné ortografické formy některých slov (*harbour, realise, catalogue* v britské verzi a *harbor, realize, catalog* v americké), různé výrazy pro označení jednoho předmětu (*lorry x truck, flat x apartment, jam x jelly*), užívání jednoho slova s různými významy (*first floor* v BrE odpovídá *prvnímu patru*, v AmE *přízemí*; *public school* je v BrE *soukromá škola*, zatímco v AmE *státní škola*; *gas* označuje v BrE *plyn*, v AmE *palivo*). Rozdílná pravidla najdeme také v gramatice, např. některá slovesa jsou v BrE nepravidelná a v AmE pravidelná, a samozřejmě se od sebe anglická a americká angličtina liší ve výslovnosti.

¹⁰² Görlach (2002:3)

¹⁰³ Scholte (2000:15-16)

služby volně přecházejí mezi různými státy.¹⁰⁴ Zde se jako typický příklad nabízí mezinárodní obchod, který lze nepochybně označit za významný kanál zprostředkující anglicismy do domácích jazyků. Univerzalizací rozumíme smazávání specifických lokálních aspektů jednotlivých geografických celků. Není výjimkou, že se v mnoha evropských zemích setkáme se stejnými potravinami, stejnými restauracemi a obchody, stejným denním tiskem. V rámci takovýchto řetězců velmi snadno mohou přecházet slova z jednoho jazyka do druhého. Poslední z uváděných znaků globalizace je orientace na západní svět, zejména na USA. Amerikanizaci můžeme chápat jako podkategorii univerzalizace. Pro ilustraci jmenujme například kulturní oblast: v kinech v mnoha zemích se setkáme se stejnými americkými filmy, na rádiích se stejnou hudbou.

Podrobnějším sledováním můžeme vytyčit několik okruhů slovní zásoby, které zaznamenávají výraznější přísun výpůjček než ostatní. Následující výčet sfér vlivu anglicismů je platný pro norštinu i nizozemštinu. Angličtina se dnes nejvýznamněji projevuje v těchto jazykových okruzích:

- **Ekonomika a business**

Již první anglické výpůjčky přicházejí do norštiny díky obchodním aktivitám mezi Anglií a Norskem. V současné době je angličtina nejběžnějším jazykem mezinárodního obchodu. Proto snadno najdeme řadu příkladů z této oblasti: *direct mail*, *sale*, *affiliate marketing*, *business-to-business*, *outsourcing*, *m-business*. Angličtina se pro některé nerodilé mluvčí stala běžnou součástí výkonu práce, v takovém případě ji můžeme přirovnat k pracovnímu nástroji, bez něhož by pracovní proces nemohl probíhat. Norská jazyková rada *Språkrådet* sleduje poměr užívání norštiny versus angličtiny v podnicích a společnostech působících v Norsku. Ve své zprávě *Språkstatus 2010 (Jazykový stav 2010)* vydané v únoru roku 2010 v této souvislosti konstatuje silnou pozici angličtiny v nadnárodních firmách s pobočkami v Norsku, ale v některých případech také ve společnostech domácích. Přestože uváděný výzkum této problematiky nebyl rozsáhlý¹⁰⁵, lze dle jeho výsledků usuzovat, že nejvíce firmy používají angličtinu jako jazyk svých internetových stránek, výročních zpráv, v externí korespondenci a při setkáních s externími partnery či klienty.¹⁰⁶

V Nizozemsku můžeme situaci anglických výpůjček v této oblasti zhodnotit následovně: Již v roce 1987 byla podle dostupných průzkumů nejvíce užívaným cizím jazykem v 800 největších společnostech v Nizozemí právě angličtina. Další výsledky z roku 1994 ukázaly, že polovina zaměstnanců mezinárodních společností denně používala angličtinu v psané

¹⁰⁴ Scholte (2000:15-16)

¹⁰⁵ Ve zprávě není uveden přesný počet společností, které se průzkumu zúčastnily.

¹⁰⁶ <http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf>

formě.¹⁰⁷ Do třetice uvádíme výsledky průzkumu jazykové unie *de Nederlandse Taalunie* prováděného v roce 2005 mezi deseti největšími společnostmi v Nizozemsku. Z materiálů vyplývá, že 80 % zúčastněných podniků má své internetové stránky v angličtině, 70 % publikuje své výroční zprávy v angličtině a stejné procento společností používá angličtinu v interní komunikaci v rámci vedení podniku.¹⁰⁸

Mnoho výrazů přejatých z angličtiny v oblasti ekonomiky a obchodu můžeme řadit do odborné terminologie a pro mluvčího, který se nepohybuje v tomto oboru, by zřejmě takové výrazy byly cizí (*benchmarking, rate, estimate, outplacement, outsourcing*). Řada anglických termínů však zdomácněla v běžné mluvě (*konsern / consern¹⁰⁹, manager, consultant*).

- Informační a komunikační technologie

Tento obor patří momentálně k nejrychleji se rozvíjejícím oblastem. Jazyky často reflektují neustále probíhající aktualizaci v technologiích přijetím anglického slova. Hlavním důvodem je tempo vývoje novinek – při současné rychlosti vývoje by bylo poměrně těžké pro nové předměty a situace vytvářet vlastní slovní zásobu. Významným zprostředkovatelem anglických výrazů je internet. Pomocí internetu do ostatních jazyků přichází jak slovní zásoba spojená s technickou stránkou informačních a komunikačních technologií, tak ale zároveň anglicismy z mnoha dalších lexikálních oblastí. Z technologických oblastí se do jazyků šíří slova jako *touchpad, workspace, URL, cookie, access, firewall, offline, digital tracking, mikroprosessor / microprocessor*.

V Norsku zaznamenáváme tendence vytvářet pro terminologii spojenou s přenosem dat odpovídající domácí výrazy. Tímto úkolem je pověřena jazyková rada *Språkrådet* a kromě terminologie se dále soustředí na podporu norštiny ve výzkumu technologií, nárůst počtu softwarových programů v norštině a celkové ponorštění oblasti datových technologií.¹¹⁰

- Hudba

Hudba je tradičně oblastí, která přijímá výpůjčky z cizích jazyků. Mezi starší patří slova přejatá z italštiny, francouzštiny a němčiny.¹¹¹ Anglické výrazy v hudbě jsou novějšího data, přicházejí s 20. stoletím. Mezi nimi lze najít pojmenování pro hudební žánry (*blues, jazz, heavy metal, soul*) a prostředky pro hraní/nahrávání (*stereo, jukebox, CD, single, playback*). Dále se etabluje celá řada slov, kterou můžeme zařadit do okruhu hudebního businessu (*show,*

¹⁰⁷ Nickerson (2000:2)

¹⁰⁸ <http://taalschrift.org/reportage/000788.html>

¹⁰⁹ Výraz před lomítkem představuje norskou podobu slova, výraz za lomítkem nizozemskou. Stejný princip bude nadále používán ve všech případech, kdy je uváděna norská i nizozemská podoba daného výrazu a ty se od sebe ortograficky liší.

¹¹⁰ <http://www.sprakrad.no/Tema/IKT--sprak/Handlingsplan-for-norsk-sprak-og-IKT/>

¹¹¹ Johansson, Graedler (2002:86)

entertainer, rockfans, single, hit). Relativně běžnou praxí je také používání anglických slov v názvech norských a nizozemských hudebních skupin (*Kings of Convenience, Enslavement of Beauty, Emperor, 2 Brothers on the 4th Floor, Golden Earring*) a volba angličtiny jako jazyka, ve kterém se zpívá (*One-way Street, Whole New Beginning, Still, Use Somebody, Next To Me*)¹¹². Tyto tendence můžeme sledovat zejména mezi mladými interprety a skupinami zaměřenými na populární a rockovou hudbu, hip hop, rap apod.

- Móda

Angličtina proniká také do světa módního businessu. Zde nahrazuje původně dominantní francouzštinu, která byla dlouhou dobu symbolem pro módní oblékání. Nová slovní zásoba se zakládá na aktuálních módních trendech: *sneakers, chinos, denim, studs, jumpsuits, animal print / dyreprint, trenchcoats, knitwear, bikini, cardigan, pumps*. Módní trendy se v pravidelných vlnách opakují, proto jsou některé z výpůjček již staršího data, s obnovením daného módního trendu v jazyce ale znovu ožívají. Kromě konkrétních výrazů pro oblečení se dále setkáme s výrazy spojenými se vzhledem (*trendy, divalook, ladylike, sporty, hip*) a módním světem obecně (*in 's and out 's, catwalktrend, accessories, outfit*).

- Reklama

Oblast reklamy a propagace je ze své podstaty spojena se vším, co je aktuální, prestižní. To je znak, který ji spojuje s angličtinou, a jedno z možných vysvětlení, proč je reklama tolik ovlivněna angličtinou, dokonce i v případech propagace domácích výrobků a služeb. V dnešním globálním světě navíc řada produktů není určena jen pro jeden trh konkrétní země, ale je často nabízena spotřebitelům z nejrůznějších geografických a jazykových oblastí. Používání angličtiny v tomto směru může být přirozeným důsledkem takovýchto propojených trhů. Výsledky nizozemského průzkumu z roku 1996 ukázaly, že 33 % reklamních spotů na televizním kanále *Nederland 1* bylo zcela nebo částečně v angličtině. Mezi propagovaným zbožím byly produkty jak domácího, tak cizího původu.¹¹³ Nemůžeme však tvrdit, že by angličtina byla prvním jazykem, z něhož pronikají slova do světa reklamy. Na přelomu 19. a 20. století podobně významnou roli hrála v této oblasti v Nizozemsku francouzština.¹¹⁴

Jako ilustrující ukázkou současného používání angličtiny v reklamě jsme vybrali několik příkladů, všechny pocházejí z norských a nizozemských internetových zpravodajských kanálů:

¹¹² Vybrané písně norských a nizozemských interpretů z aktuálních hitparád (říjen 2010) v daných zemích.

¹¹³ Výzkum probíhal během šesti týdnů v říjnu roku 1996. Celkem bylo identifikováno 128 různých televizních reklam, z čehož ve 42 případech byla v reklamě použita v různé míře angličtina.

<http://www.onzetaal.nl/dossier/verengelsing/Reclames1.pdf>

¹¹⁴ Koenen, Smith (1992:15-16)

„Oktober deal. Smil – du har gjort en god deal.“¹¹⁵

(Říjnový nákup. Usmívejte se – právě jste udělali výhodný nákup.)

„All you can eat i Bergen fra 50 kr.“¹¹⁶

(Vše co sníte, v Bergenu od 50 NOK.)

„Treasures of Taiwan. Ontdek Taiwan!“¹¹⁷

(Poklady Taiwanu. Objevte Taiwan!)

„Voor hetzelfde geld rijdt u niet in een Saab. Saab move your mind.“¹¹⁸

(Za stejné peníze nemůžete řídit Saab. Saab hýbe vaší myslí.)

Postoje mluvčích k anglickým výpůjčkám v reklamě se liší. Podle průzkumů prováděných v letech 2008 a 2009 v Norsku nepovažuje 42 % Norů za důležité, jaký jazyk je v reklamě použit. Na druhou stranu však 36 % respondentů hodnotí používání angličtiny v reklamě negativně.¹¹⁹ Z nizozemského prostředí jsou k dispozici výsledky průzkumu, který měl ukázat postoj mluvčích k šesti reklamám obsahujícím anglicismy. Po seznámení se s obsahem zaznamenávali respondenti své asociace. Z nich lze 62 % hodnotit jako pozitivní, 21 % jako negativní a 17 % jako neutrální.¹²⁰

- Sport

Počátky moderního sportu nalezneme v 19. století v Anglii. Zábava zprvu určená vyšší společnosti se postupně rozšířila mezi široké vrstvy obyvatelstva a získala si popularitu.¹²¹ Právě z Anglie pochází mnoho dodnes oblíbených sportů (tenis, fotbal, baseball). Není tedy překvapivé, že řada anglických termínů a označení se do dnešní doby etablovala na mezinárodní úrovni. Stáří výpůjček ze sportovního okruhu se může značně lišit, od slov přejatých s prvními kontakty se sportem až po slova nejaktuálnější. V norštině i nizozemštině se například vyskytují výrazy *hockey, champion, cheerleader, skåre / scoren, supporter, match, keeper, jogge / joggen, badminton, sett / set, sprinte / sprinten, spurte / spurten, racer*.

- Televize a film

Také v této oblasti lze v Norsku i Nizozemsku konstatovat obdobné tendence. Společný trend upřednostňující používání titulků před dabováním cizojazyčných filmů a pořadů vede k relativně frekventovanému kontaktu mluvčích s angličtinou. Díky sledování cizojazyčného vysílání se navíc mluvčí celkově seznamují s kulturním prostředím angloamerických zemí

¹¹⁵ <http://www.aftenposten.no/>

¹¹⁶ <http://www.bt.no/>

¹¹⁷ <http://www.telegraaf.nl/>

¹¹⁸ <http://www.volkskrant.nl/>

¹¹⁹ <http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf>

¹²⁰ <http://joshornikx.ruhosting.nl/wp-content/uploads/2010/08/Hornikx-Starren-2008.pdf>

¹²¹ Johansson, Graedler (2002:90)

(obzvláště USA). Stejně jako u hudby můžeme identifikovat okruh slov přidružených k fenoménu televize a filmu: *casting, talkshow, breaking news, TV guide, producer, thriller, show, one-man show, road movie*.

- Věda a vzdělání

Angličtina stále častěji proniká do oblasti vysokoškolského vzdělávání a vědy. Tento fakt potvrzují následující čísla uveřejněná v roce 2007: 80 % článků napsaných norskými vědci a zhruba 70 % – 80 % doktorských prací v Norsku je napsáno v angličtině.¹²² V Norsku se touto problematikou zabývala *Universitets- og Høgskolerådet (Rada vysokoškolských institucí)*, která vydala společnou strategii pro vysoké školy týkající se jazykové politiky. Mezi stěžejní body patří stanovení norštiny jako hlavního vyučovacího jazyka, uplatňování norské terminologie v odborných předmětech, podpora odborných učebnic psaných norský. Na druhou stranu rada *Universitets- og Høgskolerådet* zdůrazňuje důležitost angličtiny jako dorozumivacího jazyka na mezinárodní úrovni, zejména v souvislosti s publikováním vědeckých prací. Proto by studenti měli mít možnost své odborné schopnosti rozvíjet také v oblasti jazykové.¹²³ V dokumentu je uvedeno, že není žádoucí, aby norština ve vědě zcela ztratila své postavení. Z tohoto důvodu je nutné vždy důkladně zvážit volbu jazyka.

V Nizozemí jsou k dispozici data porovnávající míru užívání angličtiny na nizozemských univerzitách v roce 2000 a 2007. Z výsledků jednotlivých institucí vyplývá, že v roce 2000 byla angličtina jako vyučovací jazyk používána spíše okrajově, nejčastěji univerzity uvádějí, že 10 % – 20 % výuky probíhalo v angličtině. Pro rok 2007 jsou výsledky děleny zvláště na bakalářské a magisterské studium. Zde můžeme sledovat zásadní rozdíl. Zatímco v bakalářských programech se angličtina vyskytovala spíše omezeně, více než polovina magisterského vzdělávání byla vedena v angličtině. Zvláště technicky zaměřené školy (*Technische Universiteit Delft – Technická univerzita v Delftu, Technische Universiteit Eindhoven – Technická univerzita v Eindhovenu*) ve výuce výrazně upřednostňují angličtinu, v některých případech probíhají celé magisterské programy výhradně v anglickém jazyce.¹²⁴

Tímto přehledem vybraných oblastí slovní zásoby nechceme naznačit, že by v ostatních oblastech norského nebo nizozemského lexikonu nedocházelo k přejímání anglických slov. Ve výše uvedených kategoriích ale považujeme vliv angličtiny za nejmarkantnější.

¹²² <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt-2008/Spraaknytt-12008/Har-universiteta-eit-sprakansvar/>

¹²³ http://www.uhr.no/documents/Framlegg_til_ein_spr_kpolitikk_for_UHsektoren_1.pdf

¹²⁴ <http://www.cvn.be/pdf/RAPPORTEngelsuniversiteiten.pdf>

3.5.1. Postoj mluvčích k anglicismům

Pronikání anglicismů do jazyků je doložený fakt. Jakým způsobem ale reagují na tento fenomén mluvčí? Zda hodnotit anglické výpůjčky pozitivně, jako „nutné zlo“, nebo je zcela zavrňovat, je otázka velmi subjektivní a pravděpodobně by se mluvčí z žádné země neshodli na jednom stanovisku. Obdobnou situaci lze konstatovat i v Norsku a Nizozemsku. Detailnější představu o postoji Norů k anglickým výpůjčkám můžeme získat díky průzkumu prováděnému v rámci projektu *Moderne importord i språka i Norden (Moderní výpůjčky v jazycích severských zemí)*, iniciovaném Severskou radou.¹²⁵ Průzkumu se zúčastnilo 1 000 respondentů. Výsledky prezentované na konferenci na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v březnu 2010 mimo jiné ukazují, že:

- 62 % Norů je názoru, že je v jazyce používáno příliš mnoho anglických slov
- 53 % norských mluvčích je pro nahrazování anglických slov norskými
- 39 % Norů vnímá angličtinu jako pracovní jazyk v norských podnicích pozitivně, pro 38 % je to jev negativní
- při posuzování konkrétních dvojic norských a anglických slov (např. *e-post* x *mail*, *livvakt* x *bodyguard*) měla norská varianta mezi respondenty vždy větší sympatie.

Nashromážděné informace dokazují nejednotný postoj k vlivu angličtiny na norštinu. Přestože se nejedná o rozsáhlý průzkum, na jehož základě by bylo možné provádět obecnější interpretace, dokládají tyto údaje, že v norské společnosti nelze hovořit o „fanatickém“ přijímání všeho anglického. Pro porovnání přidáváme výsledky průzkumu na vzorku 800 účastníků prováděného v roce 2007 společností *Burson-Marsteller*, ze kterých vyplývá, že¹²⁶:

- 88 % respondentů je názoru, že je důležité norštinu chránit
- 86 % respondentů je přesvědčeno, že by se v komunikaci měla používat norská slova a výrazy
- 50 % dotázaných uvádí, že je často jednodušší použít anglický výraz než norský.

Liší se však přístup k anglickým výpůjčkám v rámci různých věkových skupin. Zde výsledky potvrzují všeobecný trend, že mladí lidé mají k angličtině spíše pozitivní vztah¹²⁷:

- 40 % respondentů ve věku 15-25 let si myslí, že angličtina je lepší jazyk¹²⁸ než norština
- z celkového počtu respondentů je stejného názoru 20 %.

¹²⁵ Cílem projektu bylo popsat vliv cizích jazyků na sedm severských jazyků s důrazem na shody a odlišnosti v jednotlivých severských jazycích. Posuzovány byly faktory jako míra a způsob integrace cizích výrazů, postoj mluvčích k přejatým slovům, frekvence výskytu anglicismů v jazyce mluveném a psaném.

¹²⁶ <http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf>

¹²⁷ <http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf>

¹²⁸ Ve zprávě není specifikován význam slova „lepší“.

Podobný postoj norských mluvčích ukázal i průzkum z roku 2008 prováděný společností *Synovate*. S výrokem, že angličtina je lepší jazyk než norština¹²⁹:

- 46 % dotázaných zcela nesouhlasilo
- 18 % částečně nesouhlasilo
- 14 % částečně souhlasilo
- 11 % zcela souhlasilo.

Nizozemští rodilí mluvčí mají k výpůjčkám podobně nejednotný přístup. Z výzkumu prováděného jazykovou unií *de Nederlandse Taalunie* v roce 2005 na vzorku 550 účastníků je zřejmé, že¹³⁰:

- 30 % Nizozemců hodnotí přejatá slova pozitivně jako obohacení domácí slovní zásoby
- stejné množství Nizozemců je ale názoru, že výpůjčky mají negativní důsledky pro nizozemský lexikon.

Ve výzkumu byl také zohledněn věk respondentů. V takovém případě jsou výsledky následující¹³¹:

- polovina respondentů, jejichž věk nepřesáhl 25 let, hodnotí anglické výpůjčky jako prvek obohacující domácí slovní zásobu
- 45 % respondentů starších 50 let shledává, že užívání anglických výpůjček v nizozemštině je na úkor domácích slov.

Stejný počet Nizozemců dále odpovídal na otázky související s budoucností nizozemštiny¹³²:

- 2 z 10 účastníků se domnívají, že za 50 let bude nizozemština jako dorozumivací jazyk nahrazena angličtinou
- 3 z 10 účastníků očekávají, že angličtina zaujme místo nizozemštiny ve školní výuce.

Výzkum se také specializoval na konkrétní oblasti jazyka. Zmapován byl přístup nizozemských mluvčích k užívání anglického a nizozemského jazyka v oboru počítačových technologií¹³³:

- pro 38 % dotázaných představují software a počítačové hry v anglickém jazyce obtíž
- pro 27 % respondentů neznamena naopak tato skutečnost překážku
- 55 % účastníků shledává čtení webových stránek v angličtině obtížným
- pro 30 % dotázaných nepředstavují takové webové stránky významný problém.

¹²⁹ <http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf> . Pro formulaci výroku platí totéž co v poznámce 127.

¹²⁸ <http://taalunieversum.org/taalpeil/2005/taalpeil.pdf>

¹³¹ <http://taalschrift.org/reportage/000886.html>

¹³² <http://taalschrift.org/reportage/000886.html>

¹³³ <http://taalunieversum.org/taalpeil/2005/taalpeil.pdf>

Přístup Nizozemců k výpůjčkám odráží také průzkum prováděný na vzorku 188 respondentů v roce 2009. Z výsledků vyplývá, že¹³⁴:

- ve věkové skupině 0-24 let hodnotí anglické výpůjčky 43,04 % účastníků pozitivně, 12,66 % negativně a 44,30 % nezastává žádný konkrétní postoj
- ve věkové skupině 25-49 let vnímá 18,18 % respondentů anglicismy pozitivně, 49,09 % negativně a 32,73 % nezastává žádný konkrétní postoj
- 11,11 % účastníků starších 50 let hodnotí anglické výpůjčky kladně, 72,22 % záporně a 16,67 % nezastává žádný konkrétní postoj.

Zkoumán byl také postoj k rozšíření angličtiny v oblasti obchodu. Mluvčí se měli vyjádřit k výroku: „Považoval/a bych za pozitivní, kdyby od nynějška byla angličtina užívána jako normalizovaný jazyk v oblasti obchodu.“¹³⁵ S výrokem:

- souhlasí 16,46 % respondentů a nesouhlasí 65,82 % respondentů ve věkové skupině 0-24 let
- se ztotožňuje 17,31 % respondentů ve věku 25-49 let, naopak proti je 76,92 %
- souhlasí 14,81 % účastníků ve věkové skupině nad 50 let, nesouhlasí 66,67 %.

Kapitolu můžeme uzavřít konstatováním, že angličtina má momentálně ve společnosti pozici jako žádný jiný jazyk. Rozsah anglického jazyka lze přirovnat jen k rozšíření latiny v době počátků křesťanství a ve středověku. Oba tyto jazyky, které můžeme označit za lingua franca, jsou reprezentovány silnými společenstvími, ať už ekonomicky či kulturně. Hlavním rozdílem mezi nimi je fakt, že pod vlivem dnešní globalizace se vliv angličtiny projevuje mnohem rychleji a zasahuje mnohem širší spektrum společnosti, není tedy jen jazykem vzdělaných, jak tomu často bylo u latiny. Můžeme spekulovat, jaký bude další vývoj angličtiny ve světě, tato otázka ale není pro naši práci klíčová. Téměř jisté je, že stejně jako četné latinské výpůjčky trvale zakotvily v mnoha jazycích, zůstane současný vliv angličtiny právě ve formě výpůjček v jazycích zachován.

¹³⁴ http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/414/065/RUG01-001414065_2010_0001_AC.pdf

¹³⁵ http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/414/065/RUG01-001414065_2010_0001_AC.pdf

4. Integrace výpůjček v norštině a nizozemštině

Následující kapitoly budou věnovány integraci anglických výpůjček v norštině a nizozemštině. Přiblížíme strategii obou jazyků při začleňování přejatých slov do domácího jazykového systému a na vybraných příkladech ukážeme, jak je daný přístup praktikován v rámci různých slovních druhů. Rozbor se bude týkat zejména psaného jazyka. Budeme hledat především odpovědi na tyto otázky:

- Jaká je jazyková politika země pro problematiku výpůjček?
- Existují v dané zemi orgány zabývající se problematikou výpůjček a jejich integrace?
- Jsou výpůjčky v jazyce používány, aniž by byly cílovému jazyku přizpůsobeny?
- Jakým způsobem jsou případně výpůjčky integrovány?
- Existují souvislosti mezi jednotlivými druhy integrace?

4.1. Norština – obecné zásady

Pro pochopení procesu integrace výpůjček z angličtiny do norštiny jsou rozhodující dva základními pojmy spojené s touto problematikou: *fornorsking* (nahrazování) a *norvagisering* (ponoršt'ování). Termínem *fornorsking* je označován proces, kdy dochází k nahrazení slova cizího původu domácím výrazem. Naproti tomu pojem *norvagisering* znamená přizpůsobení stávajícího cizího slova norským pravopisným pravidlům na základě převládající výslovnosti. Proces nahrazování tedy můžeme zařadit do kategorie nepřímých výpůjček, protože hlavním cílem této strategie je pomocí domácích prostředků vytvořit nové domácí slovo, případně rozšířit význam existujícího domácího slova. Proces ponoršt'ování naopak odpovídá přímým výpůjčkám, u kterých můžeme sledovat míru integrace do cílového jazyka.

4.1.1. *Språkrådet*

Proces začleňování cizích slov do domácí slovní zásoby je mimo jiné také v centru zájmu hlavní jazykové instituce v Norsku, kterou je *Språkrådet*.¹³⁶ Svě poslání tato jazyková rada stanovuje následovně: „Cílem práce *Språkrådet* je, aby norština byla používána ve všech oblastech společenského života i v budoucnosti a aby nebyla vytlačena angličtinou.“¹³⁷ Úkolem jazykové rady *Språkrådet* je sledovat a analyzovat aktuální dění a vývoj v jazykové oblasti v rámci celé norské společnosti.¹³⁸ Norská jazyková rada *Språkrådet* se v rámci své

¹³⁶ Název *Språkrådet* lze přeložit jako *Jazyková rada*. Tato rada je podřízena Ministerstvu kultury (v jehož kompetencích jsou v Norsku média, kultura, sport, náboženství, dobrovolné aktivity a loterie). Vedení rady je jmenováno norským ministrem kultury.

¹³⁷ <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Om-oss/>

¹³⁸ http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kkd/prm/2006/0036/ddd/pdfv/279078-vedtekter_for_sprakradet_av_25_april_2006_3_.pdf

práce věnuje právě také problematice přejímání cizích slov. V roce 1998 přijala *Språkrådet* zásadní usnesení týkající se výpůjček. Mezi stěžejní části tohoto usnesení patří tyto body¹³⁹:

- Pokud forma výpůjček neodpovídá norským ortografickým pravidlům, měla by být tato slova upravena takovým způsobem, aby získala pro norštinu přijatelnou podobu, a to pomocí procesů nahrazování (*fornorsking*) nebo ponoršťování (*norvagisering*).
- Pro zcela nové anglické výpůjčky by měla především vznikat norská alternativní pojmenování.
- Úkolem rady je sledovat jazykovou situaci. Na základě výsledků pozorování může doporučit, v jakých případech upřednostnit norské slovo namísto výpůjčky a v jakých případech přistoupit k ponorštění cizího výrazu.
- Slova by se měla ponoršťovat ve všech případech (vyjma odborné terminologie), které tento proces umožňují.
- Ponorštěná slova mají stejnou podobu v obou norských pravopisných formách, tj. *bokmål* a *nynorsk*.

Cílem norské jazykové rady *Språkrådet* není zamezit přejímání anglických ani jiných cizích slov do norštiny: „Žádný normující orgán nemůže zabránit tomu, aby byl pojem přejat.“¹⁴⁰ Usnesení, která *Språkrådet* přijme, nejsou autoritativního charakteru, ale mají funkci doporučující. V kompetencích jazykové rady *Språkrådet* tedy není, aby rozhodovala o tom, jakým způsobem bude norština ke konkrétnímu anglicismu přistupovat. Jazyková rada může svými návrhy pouze nastítnit, jakým směrem by slovo mohlo být do norské slovní zásoby začleněno. Díky podrobně rozpracovanému pojednání o principech ponoršťování¹⁴¹ z roku 1998 mohou navíc mluvčí sami přizpůsobovat anglická slova norským pravidlům, aniž by postup museli konzultovat s jazykovou radou *Språkrådet* či dlouze ověřovat v odborné literatuře.

4.1.2. Nahrazování nebo ponoršťování?

Ještě než se jednotlivě budeme věnovat výše uvedeným principům aplikovaným na anglicismy, chceme nastítnit současné postavení těchto postupů v norském jazyce. Neexistují konkrétní kritéria, na jejichž základě by bylo možné určit, které slovo by mělo být ponorštěno a které by mělo být zcela nahrazeno norským výrazem. Můžeme jen předložit obecné znaky podporující jednu nebo druhou variantu pro zacházení s cizím slovem. Signály, které mohou

¹³⁹ http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Norsk_skrivemaate_av_importord/

¹⁴⁰ Sandøy (2000:211)

¹⁴¹ Tyto principy jsou zakotveny v práci *Lånte fjører eller bunad?* (Helge Sandøy, 1997) dostupné přes: <http://www.sprakrad.no/upload/567NORVb.pdf> nebo v knižní podobě pod názvem *Lånte fjører eller bunad? : om importord i norsk* (Helge Sandøy, 2000).

pomoci při rozhodování, jakým způsobem anglický výraz zapracovat do norštiny, lze shrnout do několika bodů¹⁴²:

- Forma přímé výpůjčky – pokud se podstatným způsobem liší od norských výslovnostních a pravopisných pravidel nebo by znamenala problémy pro začlenění do norské gramatiky, aplikuje se častěji nahrazování (*fornorsking*). Příkladem je anglické slovo *feedback* a jeho norská alternativa *tilbakemelding*.
- Význam přímé výpůjčky – přejímaný výraz zpravidla obsahuje kulturní informaci. Pokud bychom jej necitlivě nahradili, může dojít ke ztrátě této informace, a výpůjčka tak pozbývá svého smyslu. V případě, že je slovo silně vázáno na kulturu výchozího jazyka, preferujeme ponoršt'ování. Typickým příkladem oblasti slovní zásoby, ve které se takový přístup uplatňuje, je gastronomie. Mnoho zemí má velmi specifickou kuchyni a způsob stravování vůbec. V rámci jejich šíření jsou přebírána nová slova (*bagel, doughnut, hamburger, hot dog, brouwnies, muffin, sushi*).
- Míra rozšíření přímé výpůjčky – nahrazování slov přichází v úvahu zejména u výrazů v jazyce relativně rozšířených. Vytvářet nová označení pro málo frekventovaná slova není efektivní. Z tohoto pohledu lze hodnotit zavedení norského výrazu *vedlegg* jako synonyma k anglickému *attachement* jako zdařilé. Naopak slovo *jetlag* je mnohem méně rozšířené a ani jeho synonymum *døgnvillhet* proto není tak frekventované.
- Odborná terminologie – představuje oblast jazyka, která je vhodná pro uplatňování principu nahrazování (*hibernation mode = dvalemodus*). Navíc není výjimkou, že se slova z této oblasti dále přenesou i do jazyka každodenního.
- Časové období – pokud chceme cizí slovo nahradit norskou alternativou, mělo by se tak stát poměrně brzy poté, co výraz přešel do jazyka. Čím déle se původní cizí výraz vyskytuje v jazyce, tím menší je pravděpodobnost úspěšného nahrazení tohoto výrazu norským slovem.
- Samotní mluvčí vysílají signály napovídající, zda dané slovo vnímají jako spíše cizí nebo domácí. Výpůjčka používaná v uvozovkách nebo se slovním spojením „takzvaný“ nasvědčuje, že dané slovo je pro mluvčí cizím elementem, a je proto vhodné uvažovat o nahrazení takového slova.

Předložené principy nejsou pro mluvčí nijak zavazující. Hlavní rozhodovací silou pro asimilaci anglických výrazů jsou samotní uživatelé jazyka, kteří upřednostněním varianty nahrazování (*fornorsking*) nebo ponoršt'ování (*norvagisering*), případně přijetím výrazu beze změny, předurčí další vývoj daného anglicismu.

¹⁴² Johansson, Graedler (2002:222)

4.1.3. Nahrazování (*fornorsking*)

Proces nahrazování je výrazem lexikálního purismu, domácí slova jsou upřednostňována před cizími výrazy. Nejedná se o nový přístup, který by vznikl speciálně v souvislosti s aktuálním přílivem anglických slov do norštiny. Mluvíme zde o principu starším a navíc známém i v jiných jazycích, není tedy typický výhradně pro norštinu. Větší rozmach tohoto principu najdeme v Norsku již v 18. století. Dodnes jsou v norštině používána některá ze slov, která nahradila původní latinské výrazy. Příkladem nám mohou být zcela běžná slova: *forfatter* – spisovatel, *sannsynlig* – pravděpodobný, *fordom* – předsudek, *etterslekt* – potomci.¹⁴³ V norském jazyce se v podpoře tvoření domácích slov pro cizí výrazy velmi aktivně angažoval Knud Knudsen¹⁴⁴. Ve své knize *Unorsk og norsk – eller fremmedords avløsning* navrhuje Knudsen mnoho norských alternativ pro cizí slova, jen mizivá část se ovšem v jazyce skutečně ujala.¹⁴⁵ V současné době vznikají alternativní výrazy pro anglicismy buď cílenou prací na jejich vytváření (viz dále), nebo zcela spontánně při užívání jazyka mezi mluvčími.

Odborníci se shodují, že tvoření alternativ pro cizí výrazy je jednodušší v odborné terminologii než v obecném jazyce. Důvodem je fakt, že odborný jazyk vyžaduje přesné definování pojmů, jednoznačnost je klíčovou vlastností správné a fungující definice. V obecném jazyce je kladen důraz na jiné vlastnosti výrazů, víceznačný význam slova není hodnocen negativně, spíše naopak.¹⁴⁶ Ani ve výchozím jazyce vypůjčený výraz zpravidla nemá jen jeden význam. Proto často dochází k tomu, že pro jedno cizí slovo existuje v cílovém jazyce několik výrazů domácích. Jako příklad uvádíme anglické slovo *cup* a jeho norské varianty *pokalkonkuranse*, *skål*, *målenhet for rommål*. Na druhou stranu vybereme-li pojmy z odborných oblastí jazyka, zjistíme, že v norštině pro ně většinou existuje jeden konkrétní výraz: *firewall* = *brannmur*, *greenkeeper* = *golfgartner*, *cash management* = *likviditetsstyring*, *co-branded* = *samprodukt*, *copyright* = *opphavsrett*, *franchising* = *forhandlerrettssamarbeid*, *noise words* = *støyord*.

V kompetencích jazykové rady *Språkrådet* není, aby rozhodovala o zavedení nebo zavržení jednotlivých alternativ cizích výrazů. Proces nahrazování sleduje jen jako nezávislý pozorovatel. Rada může komentovat jazykovou situaci a upozorňovat na aktuální oblasti a slova, na které by bylo vhodné aplikovat princip nahrazování. Všechna prohlášení jazykové rady *Språkrådet* v tomto směru ale mají pouze doporučující charakter, nejedná se o závazná

¹⁴³ Sandøy (2004:131) Sandøy nicméně dodává, že řada těchto nových slov vycházela z německých předobrazů.

¹⁴⁴ 1812 - 1895, lingvista, jazykový reformátor, učitel, zastánce ortofonického pravopisného systému.

¹⁴⁵ Sandøy (2004:131)

¹⁴⁶ Sandøy (2004:133)

nařízení a opatření. Přesto můžeme sledovat některé tendence, které rada *Språkrådet* podporuje prostřednictvím nejrůznějších kampaní. V roce 1990 odstartovala rada akci *Aksjonen for språklig miljøvern* (Akce na podporu jazykové ekologie), jejímž cílem bylo vyzdvihnout a podpořit užívání norštiny na úkor stále více se objevující angličtiny. V rámci kampaně byly prosazovány nové norské výrazy nahrazující dosavadní anglické: *datasnok* (hacker), *brettsigling* (windsurfing), *tilbakemelding* (feedback), *tangentfjøl* (keyboard).¹⁴⁷ Druhým významným počinem jazykové rady *Språkrådet* v rámci podpory principu nahrazování bylo založení elektronického diskusního fóra *Ordsmia* (Slovní kovárna) v roce 2000. Činnost fóra je rozdělena do čtyř hlavních oblastí: e-mailové fórum, shromažďování článků týkajících se tvoření norských alternativ pro anglické výrazy, spravování webové stránky se seznamem zavedených alternativ *På godt norsk* (Správně norský) a vedení přehledu již probíraných slov.¹⁴⁸ Do fóra se může přidat každý, kdo se zajímá o jazyk a jeho situaci. Aktuálně (říjen 2010) čítá *Ordsmia* zhruba 300 přihlášených členů.

Rozhodující roli v procesu kodifikování nových alternativ pro cizí slova mají slovníky. Jakmile je nový výraz zařazen do slovníku, můžeme mluvit o jeho relativně stabilní pozici v norském jazyce vzhledem k tomu, že slovníky by měly odrážet aktuální lexikon daného jazyka. Nicméně ani slovník nemůže vždy fungovat jako spolehlivá výpověď o míře výskytu určitého výrazu.¹⁴⁹

Vymyšlení nových slov, která mají v domácím jazyce potenciálně nahradit cizí výrazy, je tvůrčí proces, který vyžaduje značnou míru fantazie a kreativity. Pokud je ale ambicí tvůrců, aby se takové slovo skutečně mohlo stát plnohodnotnou součástí slovní zásoby, musejí být respektována některá nepsaná pravidla spojená s procesem tvoření a samozřejmě také brán ohled na budoucí uživatele tohoto slova. Při vytváření nové alternativy bychom proto měli zohlednit několik aspektů¹⁵⁰:

- Forma – slovo by nemělo způsobit problémy z hlediska výslovnosti, pravopisu a gramatiky.
- Význam – nový výraz zpravidla zcela nevystihuje význam původního slova, mělo by ale být zřejmé, co nový výraz znamená a v jakých situacích je možné jej použít.
- Identita – mluvčí by měl být schopen nové slovo a všechny jeho aspekty jednoznačně odlišit od ostatní slovní zásoby.

¹⁴⁷ Johannson, Graedler (2002:20)

¹⁴⁸ <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Ordsmia/>

¹⁴⁹ Zde máme na mysli především problematiku aktuálnosti slovníků a subjektivní přístup lexikografů ke zpracovávané látce.

¹⁵⁰ Johannson, Graedler (2002:219)

- Oblast slovní zásoby – nová alternativa je určena pro konkrétní tematický okruh slovní zásoby, do které je možné jej bez problémů začlenit.
- Flexibilita – přestože je výraz rozšířen v jedné oblasti jazyka, neměla by sféra jeho užívání být příliš omezená a měla by pokrývat podobné oblasti jako výchozí cizí výraz. Příkladem je slovo *cruise*, které má v angličtině i norštině velmi podobnou oblast rozšíření (*výletní plavba*, tj. slovní zásoba spojená s turismem).

Výčet je možné doplnit ještě několika dalšími radami, které by měly být brány v úvahu, pokud chceme vytvořit takovou domácí alternativu cizího slova, jež se skutečně může stát plnohodnotnou součástí jazyka. Zde je nejdůležitější důraz na souvislost nové alternativy s již existujícími příbuznými slovy. Jejich propojenost by se v ideálním případě měla odrážet v podobě nového slova. Pro mluvčího je jednodušší takové slovo zařadit do svého lexikonu a identifikovat jej v rámci dané oblasti slovní zásoby. Není nutné, aby se nové domácí slovo přibližovalo svou podobou anglickému předobrazu. Zde mluvíme o zbytečné „hypnotizaci“ původním anglickým výrazem. Použijeme-li tradičních domácích prostředků, bude slovo působit přirozeněji.¹⁵¹ Vhodným příkladem je slovo *støtteark* (*podpurný list*), které vzniklo jako nahrazenina pro anglický výraz *handout*. Přestože by bylo možné velmi jednoduše vytvořit norský kalk, slovo *støtteark* mnohem lépe vystihuje význam daného cizího výrazu.

Poté, co je alternativa úspěšně vytvořena, přichází její začlenění do jazyka. Výraz může být zaveden různými kanály, zprostředkovateli se mohou stát média, školní a osvětové materiály, jazykové instituce. Jako jeden z nejučinnějších distributorů nových slov do jazyka se jeví právě média. Není ovšem pravidlem, že by média byla nutně loajální k postojům a vizím jazykové rady *Språkrådet*, protože si jednotlivé redakce mohou stanovit vlastní jazykovou politiku. Při uvádění nového slova do praxe jsou rozlišovány dva typické způsoby, tzv. podpora alternativy a obrácená podpora alternativy.¹⁵² První ze jmenovaných spočívá v použití cizího slova a jeho doplnění opisem v norštině. Ve druhé možnosti je nejprve uveden norský výraz a až následně cizí slovo nebo slovní spojení. Ilustrujícími příklady jsou následující ukázky:

*"Human Resource Management (dvs. Ledelse av Menneskelige Ressurser, av noen også kalt LMR på norsk)"*¹⁵³ – *Human Resource Management (tzn. Řízení lidských zdrojů, některými v norštině také nazýváno LMR)*

¹⁵¹ Johansson (2003:136)

¹⁵² Johansson, Graedler (2002:222-226)

¹⁵³ <http://www.magma.no/?nid=184615>

„ (...) *det engelske ordet affiliation som betyr tilknytning (...)*”¹⁵⁴ – (...) *anglické slovo affiliation, které znamená spojení (...)*
" (...) *nemlig cageball, eller burball på godt norsk (...)*”¹⁵⁵ – (...) *totiž cageball, neboli burball hezky norský (...)*

Obvykle se domácí a cizí výraz zpočátku objevují vedle sebe, postupným vývojem může dojít k nárůstu frekvence užívání jedné nebo druhé z těchto konkurenčních variant. Určit, která alternativa se mezi mluvčími ujme a která nakonec zanikne, není téměř možné.

Na domácí alternativy cizích slov lze také nahlížet podle toho, jakým způsobem jsou utvořeny. Z morfologického hlediska je můžeme rozdělit na jednoslovné výrazy (*omstart = restart, sminke = make up*) a složeniny (*nydebut = comeback, målvakt = keeper*). Podle vztahu k již existující slovní zásobě rozlišujeme mezi zcela novými slovy (*kollisjonspute = airbag, lommedisko = walkman*), kalky (*lepegloss = lipgloss, lydspor = soundtrack*), hybridními složeninami (*kjøpesenter = shopping centre, skrekkfilm = horrorfilm*), slovy s novým významem (*nødvendighet = must, vedlegg = attachment*) a odvozeninami (*avleser = scanner, e-poste = send e-mail*).

4.1.4. Ponoršt'ování (*norvagisering*)

4.1.4.1. Historický úvod

Kořeny tradice pro ponoršt'ování sahají až do roku 1862¹⁵⁶, tj. roku první norské pravopisné reformy. Reforma se netýkala pouze psaní přejatých slov, byla obecnějšího zaměření. Její podstatou byla snaha odlišit tzv. norskou dánštinu¹⁵⁷ od dánštiny samotné. Přizpůsobování cizích slov norským pravidlům tvořilo jen jednu ze součástí reformy, už zde ale můžeme najít později uplatňovaný ortofonický princip, tedy přizpůsobení psané podoby slova jeho zvukové stránce. K velkému rozšíření ortofonického principu v Norsku došlo především díky dánskému jazykovědci Rasmusu Raskovi. Podle jeho představy by psaná podoba slova měla v co největší míře odrážet výslovnost slova, ideálně by měla existovat přímá shoda mezi grafémy a fonémy v jazyce. Princip se týkal slov domácích i slov cizích.¹⁵⁸

¹⁵⁴ <http://www.affiliatemarketing.no/introduksjon-til-affiliate-markedsforing/hva-er-affiliate-markedsforing>

¹⁵⁵ <http://idrett.speaker.no/Organisation.asp?WCI=wiKlubbKassaNews&WCU=673247&Print=true>

¹⁵⁶ Sandøy (2004:109)

¹⁵⁷ Během unijního období s Dánskem (1523 - 1814) zaniká norština jako oficiální psaný jazyk, jediným uznávaným psaným jazykem v unii je dánština. Po rozpuštění svazku mezi Dánskem a Norskem vznikají snahy vytvořit psanou norštinu, jeden z principů se zakládal na ponoršt'ování tehdejšího dánského jazyka.

¹⁵⁸ Tento princip byl uplatňován již v první polovině 18. století ve Švédsku. Byl prosazován v časopise *Then swänska Argus*. Podstata principu je shrnuta do hesla: „Co ucho slyší, má oko vidět.“ (Vinje, 1996:13)

Tento návrh vzbudil velký ohlas také v Norsku, kde se Raskovými vizemi nechal inspirovat učitel a jazykovědec Knud Knudsen.¹⁵⁹

Od 19. století tak v Norsku můžeme sledovat tendence upravovat cizí slova do podoby, která je v souladu s norskými pravidly, vycházejícími z ortofonického principu.¹⁶⁰ Tyto snahy se týkají jak nově přejímaných slov, tak také slov, která se v jazyce již etablovala. Proto původně užívané *qualificere* (kvalifikovat) je dnes psáno v pobobě *kvalifisere*, *neutral* (neutrální) jako *nøytral* a *jaloux* (žárlivý) jako *sjalu*. Přizpůsobování výpůjček v duchu ponoršťování pokračuje v dalších letech. Doposud největší množství přizpůsobených slov bylo představeno v roce 1996. V roce 1997 byl Helge Sandøy jazykovou radou *Språkrådet* pověřen vytvořením pravidel, podle kterých mají být cizí slova ponoršťována. Jeho práce se zabývá konkrétními změnami vokálů a konsonantů, ke kterým během přizpůsobování dochází. O tři roky později byl materiál zrevidován a upraven. Zatím poslední větší „vlna“ ponoršťování proběhla v roce 2004, kdy byla schválena nová podoba pravopisu pro zhruba 30 slov. Některá z nich navíc získala volitelnou formu, tj. mohou se vyskytovat ve své původní, ale i v upravené ponorštěné verzi. Příkladem jsou slova *bacalao* / *bakalao*, *caravan* / *karavan*, *corny* / *korny*, *racket* / *rekert*, *serve* / *sørve*, *snacks* / *snaks*.¹⁶¹ Vlastní princip volby mezi původní cizí formou slova a přizpůsobenou norskou formou byl přijat už po druhé světové válce. Možnost volby byla zavedena proto, aby mluvčí získali prostor zvyknout si na novou norskou podobu vypůjčeného slova.¹⁶² Dvojí formy pro psaní slov se dnes vyskytují v mnoha případech (*fait* / *fight*, *keitering* / *catering*, *res* / *race*, *seif* / *safe*, *utsider* / *outsider*). Obě varianty jsou si rovnocenné, volba záleží jen na mluvčím.

Proces přizpůsobení cizího slova norštině může probíhat dvěma způsoby: norská výslovnost slova se podřídí původní psané podobě cizího výrazu, nebo dojde k přizpůsobení norské psané formy norské výslovnosti daného cizího slova. O ponoršťování můžeme mluvit v případě, že přizpůsobené slovo se oproti původnímu liší alespoň jedním grafémem.¹⁶³ Výchozím bodem pro obě formy přizpůsobení je tedy výslovnost. V norštině převládá tendence přiblížit psanou podobu slova norské výslovnosti. Najdeme ale také případy, ve kterých cizí výslovnost převáží. Příkladem pro oba uvedené způsoby je anglické slovo *crash*,

¹⁵⁹ Sandøy (2004:111)

¹⁶⁰ Tvrdit, že norský pravopis je založen výhradně na ortofonickém principu, by bylo chybné. Sandøy (2000:107) hlavní principy norského psaného jazyka shrnuje do tří bodů: systematičnost mezi jazykem mluveným a psaným, výběr společných forem pro odlišné dialekty, zachovávání vnitřních souvislostí mezi příbuznými formami.

¹⁶¹ http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Beiken-feiden_2004/Norvagiseringsvedtak_2004/

¹⁶² Sandøy (2000:240-241)

¹⁶³ <http://www.sprakradet.no/upload/R504.pdf>

kteřé lze v norštině psát dvěma způsoby. Varianta *krasj* odpovídá principům ponoršřování. Druhá možnost, *kræs*j vychází z anglické výslovnosti slova.

4.1.4.2. Integrace

Můžeme se domnívat, že délka výskytu nového slova je určující pro míru jeho přizpůsobení cílovému jazyku. Mluvěí si upravují slovo do takové podoby, která pro ně nepředstavuje velké komplikace, pokud dané slovo chtějí použít. Výraz se tedy krok po kroku stále více přibližuje domácím konvencím. Příklady uvedené v předchozích odstavcích lze doplnit mnoha dalšími: *biff* (*beef*), *fasjonabel* (*fashionable*), *gjeng* (*gang*), *innsider* (*insider*), *mikstur* (*mixture*), *pakkesvitsj* (*pack switch*), *trål* (*trawl*). Existují ovšem také výjimky, a to i mezi slovy velmi rozšířenými, které se norštině nepřizpůsobily, přestože tvoří součást lexikonu již delší dobu: *baby*, *design*, *essay*, *hockey*, *live*, *show*, *team*, *weekend*. Navzdory své cizí ortografické podobě jsou ale integrovány do norských gramatických pravidel. Tím se liší od nových výpůjček v jazyce, protože u nich neproběhla zatím žádná forma ortografické integrace.¹⁶⁴

V následujících kapitolách se budeme věnovat jednotlivým typům integrace. U každého typu integrace lze vypůjčená slova rozdělit do tří skupin: přizpůsobená, neutrální a nepřizpůsobená.¹⁶⁵ Pod přizpůsobenými rozumíme slova, která prošla takovými změnami, že víceméně odpovídají norským pravidlům. Kategorie neutrálních slov zahrnuje výrazy, jejichž míru integrace v daném případě není možné určit. To znamená, že v rámci ortografického přizpůsobení slovo neobsahuje žádné elementy, které by v norštině neexistovaly (*lift*, *partner*, *film*, *start*). V případě morfologické integrace do neutrálních slov řadíme takové výrazy, které se vyskytují v textu v podobě, u níž nemůžeme rozhodnout o případném přizpůsobení (... *programmet som sikrer at for eksempel computer, mus og printer ...* = ... *program, který zajišťuje, že například počítač, myš a tiskárna ...*). O nepřizpůsobených slovech mluvíme, pokud vykazují znaky netypické pro norštinu nebo odporují jejím pravidlům.

Proces přizpůsobování norštině v sobě kloubí integraci slova do norského výslovnostního, pravopisného a gramatického systému a zařazení významu slova do lexikonu cílového jazyka. Vzhledem k tomu, že se naše analýza bude zakládat na psaných materiálech, zmíníme fonologickou integraci jen okrajově v několika bodech a detailněji se budeme zabývat přizpůsobování ortografickému, morfologickému a sémantickému.

¹⁶⁴ Johansson, Graedler (2002:147)

¹⁶⁵ Omdal (2008:84)

4.1.4.2.1. Fonologická integrace

Zvuková stránka přizpůsobení se zabývá konkrétními hláskami, přízvukem a intonací. Přestože se anglický a norský hláskový systém ve velké míře shodují, najdeme mezi nimi i rozdíly, jež proces přizpůsobování komplikují. Největší problém v této oblasti představují vokály a diftongy, protože neexistuje jednoznačná shoda mezi norskými a anglickými samohláskami. Výslovnost anglických výpůjček je poměrně různorodá, mezi norskými mluvčími najdeme pro jeden výraz i několik výslovnostních variant.¹⁶⁶ Například u slovesa *tagge* se v norštině setkáme s výslovností [tagge] i [tægge]. Pokud výpůjčka zachovává svou původní ortografickou podobu, je pravděpodobnější, že se výslovnost takového výrazu bude více blížit anglickému vzoru (*management, producer, science fiction*).

4.1.4.2.2. Ortografická integrace

Ortografické změny představují jednu z nejnápadnějších součástí procesu přizpůsobování, v textech jsou snadno rozpoznatelné a snadno upoutají pozornost. Cizí slova mnohdy podstatným způsobem změni svou vnější podobu, v některých případech jsou vizuálně velmi vzdálena od svých anglických předobrazů: *ålreit* (*all right*), *breikdans* (*breakdance*), *kløtsj* (*clutch*), *kjangs* (*chance*). V názorech na ortografické přizpůsobování anglických výpůjček norským pravidlům nepanuje shoda. Lze vysledovat širokou škálu reakcí, od pozitivních až po zcela odmítavé. Na jedné straně se setkáváme se zastánci tzv. pedagogického principu, jehož podstatou je myšlenka pravopis co nejvíce zjednodušit.¹⁶⁷ Pro mluvčí je snazší psát slova podle norských tradic, než se řídit cizími pravidly. Obtíže mohou ale nastat při výuce cizího jazyka, mluvčí totiž zná dvě ortografické podoby jednoho slova (*sketsj* x *sketch*, *teip* x *tape*, *streit* x *straight*, *polisj* x *polish*, *pønkk* x *punk*, *ketsjup* x *ketchup*) a to pro něj může být matoucí. Tento argument právě často předkládají odpůrci ortografické integrace anglických slov. Každé přizpůsobení domácímu pravopisu vede k větší ztrátě souvislosti mezi výchozím slovem a jeho novou domácí podobou. Zejména pro mluvčí ovládající anglický jazyk může tato snaha o zjednodušení pravopisu způsobit více komplikací než usnadnění.

Další diskutované body spojené s ortografickou integrací jsou etymologie a logika. Mělo by být přirozené, že mezi příbuznými slovy je viditelně a konsekventně zachována jejich blízkost tak, aby mluvčí snadněji daná slova mezi sebou propojil. Rozhodne-li se pisatel používat ponorštěnou verzi od anglického slova *fight*, tj. *fait*, měly by také odvozeniny a případné složeniny být psány v norské podobě, např. *faiter* (*fighter*), *faite* (*to fight*).

¹⁶⁶ Johansson, Graedler (2002:161)

¹⁶⁷ Vinje (1996:26)

Základní problém, se kterým se v rámci ortografické integrace anglických slov setkáme, je nekorespondující systém hlásek v norštině a angličtině. Angličtina oproti norštině disponuje navíc konsonanty *c, q, w, x* a *z*. Pokud v norském textu narazíme na výrazy obsahující jeden nebo více z uvedených znaků, je to jasný signál toho, že před sebou máme slovo cizího původu (*newsletter, outplacement, quickstep, taxi, zoome*). Chceme-li dosáhnout skutečné ortografické integrace, je nutné tyto hlásky nahradit domácími norskými: *c (comfort) → k (komfort)*, *q (quasar) → kv (kvasar)*, *w (web) → v (vebb)*, *x (mixture) → ks (mikstur)*, *z (bulldozer) → s (bulldoser)*. Na druhou stranu existují případy, kdy pisatel upřednostní slovo obsahující některý z cizích ortografických elementů. Takové slovo má větší šanci upoutat pozornost čtenáře, proto je těchto prostředků využíváno především v reklamě.¹⁶⁸ Za použitím anglického pravopisu může také stát snaha vzbudit asociace spojované s angličtinou, tj. prestiž a moderní doba.

Hláskové rozdíly tvoří jen část problematiky související s pravopisným přizpůsobováním anglických slov. Mluví se dále musí vypořádat se začleněním anglických slov do norské slabičné rovnováhy. Podle norských pravidel po krátkém vokálu musí následovat dlouhý, tedy dvojitý konsonant.¹⁶⁹ V angličtině je pravidlo odlišné, dvojitý konsonant se také používá pro naznačení délky vokálu, ale pravidlo neplatí pro konsonanty na konci slova. Proto v norštině píšeme *budsjett, businessmann, jobb, klubb, rapp* zatímco v angličtině *budget, businessman, job, club, rap*. Ne všechna anglická slova jsou však v norštině důsledně přizpůsobena v duchu tohoto pravidla. Přestože je vysloven krátký vokál, chybí zdvojený konsonant: *big, drug, fan, gun, jet, mindmap, pidgin, pop, rag*.

Relativně novým elementem v norštině, jehož kořeny můžeme hledat v aktivním používání angličtiny, je rozšíření apostrofu jako formy vyjádření genitivu¹⁷⁰. Takový způsob značení genitivu není v norštině zcela nový, již delší dobu se s ním můžeme setkat u názvů firem a obchodů (*Lien`s Konditori – Lienova cukrárna, Bien`s Blomster – Bienovo květinářství*), v poslední době lze ale konstatovat rozmach této formy i do každodenního jazyka.¹⁷¹ V takovém případě můžeme mluvit o strukturální výpůjčce, nicméně se jedná pouze o hovorový prvek, který je ve spisovném jazyce chápán jako chyba.

¹⁶⁸ Johansson, Graedler (2002:113)

¹⁶⁹ Toto pravidlo má ovšem v norštině výjimky. Na konci slova po krátkém vokálu nedochází ke zdvojování hlásky *m* (*kam – hřeben*). Omdal (2008:95) dále připomíná, že není zaveden jednotný princip pro „*n*“ na konci slova (*venn – přítel, han – on*).

¹⁷⁰ V norštině je pro vyjádření genitivu užíván morfém *-s*, který je připojován přímo za dané substantivum (*Knuts bil – Knutovo auto, naboens leilighet – sousedův byt*). Apostrof je používán pouze tehdy, končí-li dané slovo na *s, x* nebo *z*. V tomto případě je k substantivu přidán samotný apostrof bez morfému *-s* (*Lars' far – Larsův otec, Marx' teori – Marxova teorie, Márquez' bok – Márquezova kniha*).

¹⁷¹ Johansson, Graedler (2002:171-172)

Samostatnou problematickou oblast ortografického přizpůsobení představuje otázka správného psaní složenin. V angličtině mohou být některé výrazy psány dohromady, s pomlčkou nebo zvlášť, aniž by jejich různá forma ovlivňovala význam a správnost (*blow out* x *blow-out*, *life jacket* x *lifejacket*, *make-up* x *makeup*, *post-war* x *postwar*). V norštině jsou pravidla konkrétnější, převážná většina složenin je psána dohromady jako jedno slovo, pomlčka je užívána jen v několika vybraných případech.¹⁷² Ortografická forma složených slov je navíc úzce spojena s jejich výslovností a významem. Složeninu *storebror* (*starší bratr*) si mluvčí vyloží jinak než spojení *store bror* (*velký bratr*).

4.1.4.2.3. Sémantická integrace

Míru integrace můžeme sledovat také na úrovni sémantické. Zde je předmětem zájmu otázka, zda během přizpůsobování cizího slova norštině dochází k pozměnění významu přejatého slova, popřípadě co je pro tyto změny charakteristické. Do jazyka je nejčastěji přebíráno slovo, jehož účelem má být „zaplnění prázdného místa“ ve zcela konkrétní jazykové oblasti. Proto výrazy nebývají přejímány s celou svou škálou významů, ale spíše s jedním nebo několika málo specifickými významy. Norské *trunk* překládáme jako *bedna*, *krabice*, *kufr*, zatímco jeho původní význam v angličtině je mnohem obsáhlejší, kromě zmíněných významů je také používán jako označení pro *kmen*, *trup*, *kufr auta*¹⁷³, *chobot*. Výraz *band* se v norštině rozšířil v hudební oblasti ve smyslu *kapela*. V angličtině slovo obecně označuje skupinu lidí se stejným zájmem. Pojem *keeper* norština používá v oblasti sportu ve významu *brankář*, zatímco v angličtině také znamená *opatrovník*, *ošetřovatel*, *hlídač*, *dozorce*. Adjektivum *easy* je v norštině synonymem pro *klidný*, v *klidu*. V angličtině jej dále můžeme užít jako označení pro *snadný*, *přirozený*, *lehce dostupný*, *pozvolný*.

V některých případech dochází k poměrně velkému posunu významu výpůjčky oproti jejímu původnímu významu. Porovnáme-li význam slova *cheap* (v norštině psáno *kjip*) ve výchozím a cílovém jazyce, můžeme konstatovat značný rozdíl: v angličtině pod výrazem obecně rozumíme *levný*, v norštině je slovo synonymem pro *špatný*, *hnusný*, *nudný* a je spjata se slangovým vyjadřováním. Johansson a Graedler se domnívají, že právě ve slangovém jazyce se setkáme s řadou obdobných příkladů. Ze svých výzkumů uvádí další ukázky významových posunů: anglické *tight* v sobě nese významy *těsný*, *pevný*, *přísný*, *napjatý*,

¹⁷² Pomlčku píšeme, pokud se jedná o zeměpisný název (*Latin-Amerika*), složeninu obsahující číslovku (*18-åringen – osmnáctiletý*), ve většině složenin obsahujících zápornku *ikke* (*ikke-røyker – nekuřák*), v případě skloňování zkratk (*PC-en – PC*), v případě složenin obsahujících datum (*1.mai-regn – prvomájový déšť*), ve složeninách, kde je první člen tvořen zkratkou (*EU-medlem – člen Evropské unie*), ve složeninách vyjadřujících vztah (*dansk-norsk – dánsko-norský*).

¹⁷³ Zejména v americké angličtině.

semknutý, v norštině je synonymem pro *hloupý*; nově také slangové užívání slova *hot*, které v angličtině tradičně znamená *horký, pálivý, aktuální, žhavý*, zatímco v norštině je hovorově užíváno pro kladné hodnocení situace.¹⁷⁴ V této souvislosti je vhodné upozornit na tzv. false friends, termín užívaný k označení slova, které má ve dvou různých jazycích stejnou ortografickou podobu nebo výslovnost, jeho význam je ale v každém z jazyků jiný. Pro mluvčí mohou být taková slova velmi zavádějící. Příkladem takových dvojic jsou slova: *time* (NOR) = *hour* (Aj) x *time* (Aj) = *tid* (NOR), *sky* (NOR) = *cloud* (Aj) x *sky* (Aj) = *himmel* (NOR), *gift* (NOR) = *poison, married* (Aj) x *gift* (Aj) = *gave* (NOR).

V rámci sémantického přizpůsobení slova je třeba zmínit dva jevy, které integraci výrazu do domácí slovní zásoby mohou doprovázet. Jedná se o tzv. elipsu a tautologii.¹⁷⁵ Elipsa spočívá ve vypuštění části slova, aniž by došlo ke změně významu původního cizího slova (*bob* namísto *bobsleigh*). Elipsa může probíhat v různých formách: u některých výrazů odpadávají afixy (výpůjčka *aircondition*, jejíž původní anglická podoba je *air-conditioning*, norský výraz *showbiz* užívaný namísto anglického kompozita *show business*) nebo se původní cizí výraz může skládat z více slov, v cílovém jazyce však zakotví jen část celého pojmu. Tento druhý případ můžeme ilustrovat užíváním norského *chief* namísto anglického *chief engineer* nebo *intercity* pocházející z kalku *intercity-tog* (*intercity train*). O tautologii v problematice anglických výpůjček do norštiny mluvíme, pokud je slovo složeno z prvků stejného významu. Příkladem jsou výrazy *cup-pokal* (*pokal* = *pohár*) nebo *whiteboard-tavle* (*tavle* = *tabule*).¹⁷⁶

Začleněním výpůjčky do lexikonu cílového jazyka sémantický vývoj daného výrazu nekončí. Stejně jako celá slovní zásoba daného jazyka podléhají již etablované výpůjčky dalšímu sémantickému vývoji. Takové posuny uvnitř cílového jazyka mohou probíhat nezávisle na původním výchozím jazyce, čímž dochází k dalším výrazným odchylkám významů mezi výpůjčkou a původním slovem.

4.1.4.2.4. Morfologická integrace

Morfologická integrace se, stejně jako předchozí typy přizpůsobování, u slov objevuje postupně. Výzkumy ale dokazují, že většina anglických výpůjček používaných v norštině, je nakonec přizpůsobena norským principům skloňování a časování. Morfologický purismus byl mimo jiné potvrzen v projektu *Moderne importord i Norden*. V případě norštiny výpůjčky neodpovídaly domácím morfologickým principům pouze ve 3 % případů.

¹⁷⁴ Johansson, Graedler (2002:200)

¹⁷⁵ Johansson, Graedler (2002:202)

¹⁷⁶ Johansson, Graedler (2002:203)

Pro představu o zastoupení jednotlivých morfologických kategorií ve skupině anglických výpůjček v norštině dále předkládáme výsledky z již dříve uskutečněného výzkumu¹⁷⁷: z analyzovaného materiálu bylo přizpůsobeno¹⁷⁸ 89 % vypůjčených sloves, 35 % přídavných jmen a 22,5 % podstatných jmen. Nápadný rozdíl mezi procentuálním podílem přizpůsobených sloves a ostatních slovních druhů lze vysvětlit s přihlédnutím k výše zmiňované kategorii neutrálních slov, která ve výzkumu byla pravděpodobně hodnocena jako nepřizpůsobená. Kromě toho na míru morfologické integrace mají vliv také specifické vlastnosti a funkce každého ze slovních druhů, kterým se následně budeme podrobněji věnovat.

4.1.4.2.4.1. Substantiva

Základním společným znakem všech norských podstatných jmen je příslušnost k jednomu z gramatických rodů: mužskému, ženskému nebo střednímu rodu. V angličtině kategorie gramatického rodu neexistuje, proto je v norštině přejatým substantivům rod nově přidělován. Ve většině případů výpůjčka získá mužský rod, odpovídá mu 80 % – 90 % případů slov pocházejících z angličtiny.¹⁷⁹ Existuje několik principů, podle kterých lze určit, jaký gramatický rod bude danému substantivu přiřazen. Životným podstatným jménům je téměř bez výjimky přiřazen mužský rod (*en baby, en nettsurfer – brouzdač internetem, en snobb – snob, en wonderboy, en girlfriend, en alligator*). U neživotných substantiv můžeme v mnoha případech sledovat shodu v gramatickém rodu mezi anglickým vypůjčeným slovem a jeho norským synonymem.¹⁸⁰ Pro ilustraci uvádíme několik příkladů: *en copyright (en opphavsrett), en highway (en motorvei), en fight (en kamp), et foto (et bilde), et steak house (et hus)*. Indikátorem rodu se také může stát sufix: mužský rod získávají zpravidla slova končící na

-ing (en briefing, en outsourcing, en pudding), -er (en poster, en pullover, en trailer), -sjon (en destinasjon – destination, en promosjon – promotion, en fiksjon – fiction, en interaksjon – interaction), -isme (en behaviorisme – behaviorismus, en darwinisme – darwinismus, en isolasjonisme – isolacionismus, en jingoisme). Do středního rodu většinou řadíme slova s koncovkou *-ment (et establishment)*.

Množné číslo anglických substantiv bývá norštině přizpůsobováno až poté, co je daný výraz začleněn do jednoho z gramatických rodů. Vzhledem k tomu, že forma plurálu je

¹⁷⁷ Graedler (1996:70)

¹⁷⁸ Rozhodujícím faktorem pro posouzení (ne)přizpůsobení bylo, zda výraz přibírá norské morfémy pro skloňování či časování.

¹⁷⁹ Graedler (2002:69)

¹⁸⁰ Graedler (2002:69)

z velké části závislá na gramatickém rodu, je takový vývoj logický. Substantiva s přiřazeným mužským nebo ženským rodem tedy zpravidla tvoří množné číslo podle norského vzoru morfémem *-er* (*fighter, cowboyer, logoer*) v neurčitém tvaru a morfémem *-ene* (*fightene, cowboyene, logoene*) v určitém tvaru. Plurál substantiv ve středním rodě v neurčitém tvaru nemá v norštině buď žádný morfém (*breakdown*), nebo *-er* (*derbyer, båteller – botely*), v určitém tvaru je plurál anglických výrazů vyjadřován pomocí morfémů *-ene* (*breakdownene, derbyene, båtellenene*) a *-a* (*breakdowna, derbya, båtella*). Podstatná jména končící na *-er* v neurčitém tvaru v plurálu přibírají koncovku *-e* (*covere, cruisere, dealere*) a *-ne* v určitém tvaru (*coverne, cruiserne, dealerne*). V psaném i mluveném jazyce se ale u anglických výpůjček také setkáváme s plurálním morfémem *-s* (*evergreens, drugs, guns*), který je pro norštinu z pohledu gramatického systému zcela cizím elementem. Jedná se tedy o morfologicky nepřizpůsobená slova. Takový fenomén se v norštině neobjevuje poprvé, u výpůjček z jiných jazyků nalezneme obdobné příklady (*konti – konta, antibiotika – antibiotika, stimuli – podněty*). Původní anglický morfém *-s* si nejčastěji ponechávají výrazy, které se v norštině vyskytují relativně krátkou dobu a nestačily se tedy ještě adaptovat. Anglická forma plurálu může zároveň sloužit jako signál, že mluvčí daný výraz chápe jako cizí prvek v jazyce a nezačlenil jej do svého lexikonu. Naopak čím více je substantivum přizpůsobeno ortograficky, tím menší je pravděpodobnost, že si ponechá cizí tvaroslovný morfém. V souvislosti s tvořením množného čísla můžeme najít ještě jeden druh signálů poukazujících na distanci, kterou si mluvčí od určitého výrazu udržuje. V norštině se vyskytují anglicismy tvořící plurál pomocí pomlčky nebo apostrofu. V jazykovém materiálu se můžeme setkat s tvary jako *hit-ene, rap'er* nebo *bag'er*, které jsou ovšem dle gramatických pravidel v norském jazyce zcela cizí. Jejich forma prozrazuje snahu mluvčího zachovat anglickou podobu slova, ale zároveň jej domácí formou plurálu začlenit do norského gramatického systému.¹⁸¹

Jako speciální kategorii v rámci substantiv s *s*-plurálem lze definovat slova, u kterých je tato forma plurálu v norštině začleněna již do slovního kmene. Taková slova zpravidla označují věci, které se vyskytují v páru (*boots, leggings, chinos, docksiders*) nebo ve větším množství (*chips, cornflakes*).¹⁸² Samotný pozměněný norský slovní kmen může být výchozím tvarem pro tvoření množného čísla: *bootsene, chipsene, leggingsene* nebo skloňování: *bootsen, chinosen, chipsen, cornflakesen, leggingsen*.

¹⁸¹ Sandøy (2000:150)

¹⁸² Johansson, Graedler (2002:193)

4.1.4.2.4.2. Adjektiva

Obecně platí, že tvar přídavného jména v norštině odráží rod, číslo a určitost podstatného jména, které je adjektivem rozvíjeno. V neurčitém tvaru singuláru přijímají adjektiva odkazující k substantivu středního rodu koncovkou *-t* (*et tøft liv – těžký život*). V jednotném čísle v určitém tvaru a v množném čísle, jak pro určitý, tak pro neurčitý tvar, je adjektivum doplněno flektivním afixem *-e* (*den tøffe jobben – to těžké zaměstnání, tøffe jobber – těžká zaměstnání, de tøffe jobbene – ta těžká zaměstnání*). Přídavná jména mohou být v norštině také stupňována, komparativ je tvořen sufixem *-ere* (*tøffere jobber – těžší zaměstnání*) nebo opisem pomocí *mer* a příslušného adjektiva (*mer fancy butikker – exkluzivnější obchody*). Superlativ vyjadřujeme koncovkou *-est* (*de tøffeste jobbene – nejtěžší zaměstnání*), respektive opisem pomocí *mest* (*de mest fancy butikkene – nejexkluzivnější obchody*). Opisný tvar stupňování je používán pro adjektiva se sufixy *-en, -et, -isk*, víceslabičná adjektiva a pro jiné slovní druhy používané ve funkci adjektiva. Přidáním koncovky *-t* k adjektivu můžeme ve většině případů vytvořit příslušné adverbium (*interaktivt – interaktivně, digitalt – digitálně*).

Takto lze stručně shrnout obecná pravidla pro skloňování přídavných jmen v norštině, existuje však mnoho výjimek. Adjektiva končící na *-a, -e, -et, -ig, -o, -u, -y*, řada adjektiv zakončených konsonantní skupinou *-sk* a přičestí minulé v adjektivní funkci nepřibírají koncovku *-t* v neurčitém tvaru singuláru středního rodu (*et crazy portrett – bláznivý portrét*). Přejatá anglická adjektiva se částečně přizpůsobují norskému gramatickému systému. Jednoslabičná přídavná jména mají tendenci se spíše integrovat do morfologického systému, zatímco u víceslabičných bývá začlenění spíše výjimkou.¹⁸³ Přesto najdeme příklady jedno- i víceslabičných adjektiv, která se plně integrovala do norského gramatického systému: *et hipt hotell – moderní hotel, et kult prosjekt – dobrý projekt, et fasjonabelt skjørt – módní sukně, et interaktivt kurs – interaktivní kurz, et instrumentalt opptak – instrumentální nahrávka, et fotogent barn – fotogenické dítě, et digitalt serfitikat – digitální certifikát, darwinistiske meninger – darwinistické myšlenky, dokumentariske filmer – dokumentární filmy*.

4.1.4.2.4.3. Slovesa

Ústřední roli v norské větě hraje sloveso. V kapitole 4.1.4.2.4. bylo představeno procentuální přizpůsobení jednotlivých slovních druhů. Slovesa vykazovala nadprůměrnou míru integrace do norských pravidel (89 % přejatých anglických sloves). Tento jev lze vysvětlit právě esenciálním významem slovesa v norské větě.¹⁸⁴ Zdá se tedy, že stupeň

¹⁸³ Graedler (2002:70)

¹⁸⁴ Graedler (1996:70)

přizpůsobení určitého slovního druhu může být závislý na funkci tohoto slovního druhu v daném jazyce.

Časování v norštině a angličtině vykazuje shodu v řadě bodů. V norštině ani v angličtině nerozlišujeme u sloves osobu a číslo.¹⁸⁵ Stejně jako v angličtině lze v norštině přidáváním koncovek vytvořit jen *presens* a *preteritum*, ostatní časy vyžadují použití pomocných sloves. Infinitivní tvar slovesa je v norštině zakončen na *-e*. Mezi anglickými výrazy najdeme také příklady takových sloves (*recycle* → *resyklere*, *relocate* → *relokere*, *tabulete* → *tabulere*, *tackle* → *takle*), v ostatních případech nebývá problém anglický infinitiv přizpůsobit norskému systému (*chat* → *chatte*, *knock* → *knocke*, *support* → *supporte*, *test* → *teste*). Při hodnocení tvoření minulého času a příděstí minulého můžeme konstatovat, že všechny anglické slovesné výpůjčky patří zřejmě v norštině do skupiny slabých sloves¹⁸⁶, která jsou časována podle vzorů první nebo druhé slovesné třídy. Druhá třída svou produktivitou první slovesnou třídu výrazně převyšuje.¹⁸⁷ Do první třídy s *préteritní* koncovkou *-te* patří například: *pulle* (*pull*) → *pullte*, *resirkulere* (*recirculate*) → *resirkulerte*, *overhale* (*overhaul*) → *overhalte*, z druhé s koncovkou *-et* jsou to například slovesa: *filme* (*film*) → *filmet*, *oute* (*out*) → *outet*, *sporte* (*sport*) → *sportet*, *trimme* (*trim*) → *trimmet*.

4.1.4.2.4.4. Slovtvorné procesy

Do morfologické integrace řadíme také schopnost slov být výchozím materiálem pro slovtvorné procesy, jakými jsou skládání slov, odvozování a konverze. Výpůjčka je do jazyka přijata jako osamocený prvek, bez dalších vazeb a vztahů. Pokud je výpůjčka použita jako základ pro nové slovo, svědčí to o jejím plnohodnotném začlenění do slovní zásoby cílového jazyka.

Norština, jako další germánské jazyky, tvoří poměrně snadno složeniny. V rámci kategorie složenin vzniklých použitím výpůjčky rozlišujeme několik druhů. Výpůjčka ve složenině může stát na různých pozicích, případně může být z cizích prvků vytvořená celá složenina. Kompozita, v nichž se přejatý element vyskytuje jako první člen (*servicefartøy* – *servisní plavidlo*, *dumpingsalg* – *dumpingový prodej*, *grillfest* – *oslava s grilováním*, *charterreise* – *charterová cesta*) jsou pro mluvčí přirozenější, protože v norštině se ohýbá poslední část kompozita. Pro mluvčí je zpravidla jednodušší skloňovat či případně časovat domácí slova než cizí. V některých případech může být vytvoření složeniny cíleným záměrem mluvčího

¹⁸⁵ Jedinou výjimkou v angličtině je 3. osoba singuláru v přítomném čase, kdy je přidáván sufix *-s*.

¹⁸⁶ V sekundární literatuře ani v konkrétních norských textech jsme se nesetkali se slovesem anglického původu, které by v norštině patřilo do skupiny silných sloves.

¹⁸⁷ Johansson, Graedler (2002:178)

vyhnout se skloňování či časování cizího prvku.¹⁸⁸ Setkáme se ale také se složeninami, kde je řazení členů opačné (*applejuice* – *jablečný džus*, *hjemmeservice* – *domácí servis*, *hjemmeteam* – *domácí tým*, *regndress* – *oblečení do deště*). Některé složeniny do norštiny přicházejí zformované už přímo z angličtiny, oba členy jsou tedy cizího původu (*boyfriend*, *catwalk*, *homepage*, *workshop*).

Výpůjčky jsou také zapojovány do odvozování. Při odvozování může docházet k obohacování slovní zásoby jak v rámci jednoho slovního druhu (*defoliant* → *defoliasjon* – *defoliace*; *trendy* → *utrendy* – *nemoderní*), tak mezi jednotlivými slovními druhy (*digge* – *líbit se*, *zamlouvat se* → *diggbar* – *líbivý*; *fleksitid* – *flexibilní pracovní doba* → *flekse* – *využívat flexibilní pracovní doby*; *røff* – *hrubý*, *drsný* → *røffhet* – *hrubost*).

O konverzi mluvíme, pokud slovo přejde z jednoho slovního druhu do jiného, aniž by prošlo formálními změnami. Ze slovesa například vzniká podstatné jméno (*haike* – *jet stopem* → *haik* – *cesta stopem*) nebo naopak ze substantiva sloveso (*boss* → *bosse* – *šéfovat*, *shop* → *shoppe* – *nakupovat*).

¹⁸⁸ Omdal (2008:84)

4.2. Nizozemština – obecné zásady

Z hlediska principů integrace vykazují výpůjčky v nizozemštině shodné tendence v mnoha bodech s principy uplatňovanými v norském jazyce. Způsob, jakým je v nizozemštině zacházeno s výrazy z cizích jazyků, vychází z tradic vytvořených jazykovědci v 19. století. Snahy systematizovat pravopis lze najít v nizozemském prostředí od středověku. Nejvýznamnější nizozemské jazykovědce, kteří se zabývali postupy přejímání cizích slov do nizozemštiny, představíme v následujících odstavcích. Z jejich doporučení a názorů víceméně vychází dnešní způsob zacházení s anglickými výpůjčkami v nizozemštině.

4.2.1. Vývoj pravopisu výpůjček

První pokusy korigovat pravopis shora přichází až v 19. století.¹⁸⁹ Úkolem zpracovat pravidla byl pověřen Matthijs Siegenbeek, který je shrnuje v díle *Verhandeling over de Nederduitsche spelling, ter bevordering van de eenparigheid van dezelve*. Základní myšlenkou Siegenbeekova pravopisu je: „Piš, jak mluvíš.“¹⁹⁰ Hlavní roli v pravopisné podobě slova tedy hraje výslovnost, stejně jako v Raskových pravidlech v norštině. Siegenbeek si je vědom značné míry variability výslovnosti mezi mluvčími, proto dále stanovuje, že ortografická forma slova má vycházet z „nejčistší“ výslovnosti, tedy z výslovnosti vzdělaných lidí z vyšších společenských vrstev. Přestože výslovnost má pro stanovení pravopisu vůdčí roli, zohledňuje Siegenbeek také etymologický původ slova.¹⁹¹ Naším předmětem zájmu jsou přejatá slova z cizích jazyků, kterým Siegenbeek ve své knize také věnuje kapitolu. Výpůjčky rozděluje na dvě skupiny, slova po stránce ortografické a morfologické začleněná do nizozemštiny (*kanaal – kanál, klooster – klášter, paleis – palác*) a slova nepřizpůsobená (*triumph – triumf, phenix – fénix*). Na pomezí těchto dvou skupin slov identifikuje cizí výrazy, které prošly částečnými změnami (*advocaat – advokát, cirkel – kruh, oceaen – oceán*). Právě ty mluvčím způsobují nejvíce problémů při psaní.¹⁹² Přejatým slovům vyskytujícím se v jazyce delší dobu a relativně rozšířeným mezi uživateli jazyka předurčuje Siegenbeek nizozemskou ortografickou podobu. Naopak nová slova Siegenbeek upřednostňuje v jejich původní podobě. Částečně přizpůsobená slova mohou být v autorově pojetí používána jak ve své cizí, tak v adaptované domácí verzi. Nicméně osobně Siegenbeek upřednostňuje variantu ponechat takovým výrazům jejich původní podobu.¹⁹³ Již zde, na počátku 19. století, se tak setkáváme s dvojí psanou podobou jednoho slova, která později, ve

¹⁸⁹ Winterkamp, Wopereis (2006:12)

¹⁹⁰ Siegenbeek (1804:13)

¹⁹¹ Siegenbeek (1804:17-18)

¹⁹² Siegenbeek (1804:250)

¹⁹³ Siegenbeek (1804:251-258)

20. století, vyústila v tzv. *voorkeurspelling* (upřednostňovaný pravopis) a *toegelaten spelling* (přípustný pravopis).

Budeme-li pokračovat v chronologickém přehledu vývoje nizozemského pravopisu, musí naše další zmínka patřit dvojici De Vries a Te Winkel. Ve svém zpracování pravopisu *Grondbeginselen der Nederlandsche spelling. Ontwerp der spelling voor het aanstaande Nederlandsch Woordenboek* vydaném v roce 1863 vycházejí z velké části ze Siegenbeekových představ. Rozlišují například tři skupiny přejatých slov: zcela přizpůsobená (*feest – oslava, suiker – cukr, tijger – tygr, trein – vlak*), zcela nepřizpůsobená (*budget, shawl, hombre – chlap, credit – kredit*) a slova, která se výslovností přiblížila nizozemštině, přesto si ale ponechávají znaky, které odkazují k jejich cizímu původu (*cijfer – číslice, citroen – citrón*).¹⁹⁴ Rozdělení odpovídá tomu, které uvádí již Siegenbeek. De Vries a Te Winkel ve své práci přinášejí konkrétnější postupy, které by se měly při používání cizích slov dodržovat. Oproti svému předchůdci se navíc zaměřují i na morfologické jevy. Do poslední uváděné kategorie přejatých slov zařazují výrazy, které navzdory své cizí ortografické podobě při skloňování a časování přebírají nizozemské tvaroslovné morfémy (*bougies – svíčky v autě, datums – data, bureaus – kanceláře*).¹⁹⁵ Za normálních okolností jsou totiž nepřizpůsobená slova ohýbána dle pravidel výchozích jazyků (*participia – participia*). Detailněji se De Vries a Te Winkel zabývají zejména slovy v mezistupni přizpůsobení, která dále dělí podle míry rozšíření mezi mluvčími. Je-li daný výraz užíván omezenou skupinou uživatelů spojených například profesně, doporučují v takových případech ponechat cizí pravopis. Předpokladem je, že slovo neobsahuje hlásky nebo hláskové kombinace nepřijatelné pro nizozemský jazyk. Pokud se výraz etabloval v rámci širší veřejnosti, je žádoucí takovému slovu dát domácí podobu.¹⁹⁶

Dalším významným přispěvatelem do vývoje nizozemského pravopisu je Roeland Anthonie Kollewijn. Od přelomu 19. a 20. století bojoval za zjednodušení soudobých pravidel pro psaný jazyk, která se mu zdála velmi složitá a často nelogická. Na jeho myšlenky navázali jazykovědci, kteří zdokumentovali situaci a stanovili výchozí body pro budoucí oficiální verzi psaného jazyka. Tato práce vyústila v první vydání příručky *het Groene Boekje* v roce 1954.¹⁹⁷ Kniha obsahuje řadu přejatých slov s volitelnou formou mezi *voorkeurspelling* (upřednostňovaný pravopis) a *toegelaten spelling* (přípustný pravopis): *cultuur x kultuur – kultura, documentatie x dokumentatie – dokumentace, fabricatie x fabrikatie – výroba*).

¹⁹⁴ De Vries, Te Winkel (1866:vi)

¹⁹⁵ De Vries, Te Winkel (1866:vii)

¹⁹⁶ De Vries, Te Winkel (1866:vii-viii)

¹⁹⁷ <http://www.onzetaal.nl/dossier/spelling/groeneboekje54.php>. *Het Groene Boekje* (Zelená knížka) je název pro příručku s přehledem oficiálního pravopisu nizozemských slov. Svůj název získala díky zelené barvě přebalu.

Používání volitelných forem se nejvíce projevuje při porovnání jazyka nizozemských a vlámských mluvčích. Nizozemci upřednostňují ponechávání cizí podoby, zatímco Vlámové se přiklánějí k formě přizpůsobené nizozemštině. Někteří odborníci zdůvodňují tento rozdílný přístup historickými souvislostmi: Nizozemci se nechtějí přiblížit němčině, Vlámové se naopak snaží vzdálit francouzským předobrazům slov.¹⁹⁸

V roce 1980 byla založena *de Nederlandse Taalunie* (Nizozemská jazyková unie, dále *de Taalunie*), jejímž předním úkolem je vyřešit problematiku pravopisu. Právě *de Taalunie* je iniciátorem druhého vydání pravopisné příručky *het Groene Boekje*, ke kterému došlo v roce 1995. Pro zjednodušení situace byla v tomto vydání zrušena převážná část přípustných forem psaných slov, zůstává jen upřednostňovaný pravopis. Dále je stanovena aktualizace pravopisných pravidel na každých 10 let. V roce 2005 proto vychází v pořadí třetí verze příručky *het Groene Boekje*, jejímž hlavním cílem je další zjednodušení a zprůhlednění pravopisných pravidel.¹⁹⁹ Zároveň byl přehled slov doplněn novými výrazy. Pravidla uvedená v knize *het Groene Boekje* jsou závazná pouze pro úřady a školy, pro zbytek veřejnosti má příručka doporučující charakter. Podle pravidel uváděných v *het Groene Boekje* se řídí mimo jiné slovníky edice *Van Dale*²⁰⁰. Z našeho hlediska výpůjček je zajímavé zmínit, že zatím poslední vydání *het Groene Boekje* se podrobně zabývá časováním sloves přejatých z angličtiny a psaním anglických složenin v nizozemštině.

4.2.2. *De Nederlandse Taalunie, Het Genootschap Onze Taal*

Jazykovou problematikou nizozemštiny se zabývá jazyková unie *de Nederlandse Taalunie*. Hlavním posláním této organizace je zajištění spolupráce mezi Nizozemím, Belgií a Surinamem v oblasti jazyka.²⁰¹ *De Nederlandse Taalunie* vyvíjí aktivitu v mnoha směrech. Své cíle stanovuje v pětiletých plánech. S ohledem na naši problematiku vybíráme některé z bodů určených pro aktuální období (2008 - 2012):

- „výchozím bodem práce *de Taalunie* jsou potřeby cílových skupin v rámci správy, vzdělání, podnikání,

¹⁹⁸ Winterkamp, Wopereis (2006:15)

¹⁹⁹ Veřejnost ovšem není jednotná v hodnocení posledního vydání *het Groene Boekje*, kniha má odpůrce v médiích i některých lingvistických časopisech (*Onze Taal*). Kritici *het Groene Boekje* vydali vlastní pravopisnou příručku, tzv. *het Witte Boekje* (Bílá knížka), ve které představují alternativní pravopisná pravidla. Podle *het Witte Boekje* se například píše v redakcích novin *NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Volkskrant*, *Katholiek Nieuwsblad*, *Vrij Nederland*, příručkou se dále řídí *de Nederlandse Omroep Stichting* (Nizozemská rozhlasová společnost) a *het Nederlands Genootschap van Tolken en Vertalers* (Nizozemský spolek tlumočnicků a překladatelů). (<http://www.onzetaal.nl/dossier/spelling/wittespellers.php>)

²⁰⁰ Nejvýznamnější edice slovníků v Nizozemsku.

²⁰¹ http://taalunieversum.org/taalunie/wie_zijn_wij/

- *de Taalunie* usiluje o udržení a posílení nizozemštiny jako jazyka, jenž může být používán ve všech oblastech a za všech situací.²⁰²

Jazyková unie *de Taalunie* zodpovídá za vydávání pravopisných norem a příruček, které jsou od založení organizace plně v jejích kompetencích. Veškerá usnesení týkající se pravopisu jsou závazná pro úřady a školské instituce.

Významnou roli mezi lingvistickými uskupeními v Nizozemsku zastává organizace *Het Genootschap Onze Taal* (*Společenství náš jazyk*, dále jen *Onze Taal*), založená v roce 1931. Vznik této organizace je přímo spojen s puristickými tendencemi v nizozemštině namířenými proti výpůjčkám z němčiny. Po druhé světové válce se působení organizace rozšiřuje do dalších oblastí a sjednocuje odborníky i laickou veřejnost.²⁰³ Společenství *Onze Taal* slouží jako fórum pro jazykovědné diskuze, přináší aktuální odborné pohledy na lingvistické otázky, vysvětluje změny v jazyce a poskytuje rady v oblasti jazykovědy. Jednou z oblastí zájmu organizace *Onze Taal* je přirozeně přejímání slov z angličtiny do nizozemštiny. Postoj tohoto společenství k současnému trendu anglických výpůjček je shrnut ve výroku: „*Onze Taal* se neprofiluje výhradně proti ‚poangličťování‘, ale spíše se snaží osvětlovat jeho různé aspekty.“²⁰⁴ Vliv anglického jazyka je rozdělen do dvou proudů: anglicismy v nizozemštině a užívání angličtiny v některých situacích namísto nizozemštiny. První zmíněný jev hodnotí společenství *Onze Taal* pozitivně, jako způsob obohacování slovní zásoby a důkaz toho, že jazyk je „živý“. Problematický je druhý způsob užívání angličtiny v dnešní době. Ve společnosti můžeme najít oblasti, ve kterých angličtina značně posiluje na úkor domácího jazyka. Proto si spolek *Onze Taal* vytyčuje jako jeden ze svých úkolů mapovat tyto nově se etablující domény anglického jazyka.²⁰⁵

Obě výše jmenované organizace mají tedy problematiku anglicismů, vzhledem k její aktuálnosti, zařazenou do svých oblastí zájmů. Podobně jako norská jazyková rada *Språkrådet* se ani jedna z představených organizací nesnaží anglické výpůjčky regulovat nebo systematicky začleňovat do nizozemského jazykového systému. Na rozdíl od norštiny ale nepociťujeme puristické tendence vyvíjené jednou či druhou nizozemskou organizací. V usneseních vydaných nizozemskou jazykovou unií *de Taalunie* nebo společenstvím *Onze Taal* nenajdeme tak zřetelné snahy podporovat domácí nizozemská slova místo anglických vypůjčených. Jazyková unie *De Taalunie* se anglicismy zabývá primárně z hlediska

²⁰² http://taalunieversum.org/taalunie/werkwijze_en_beleid/

²⁰³ <http://www.onzetaal.nl/genoot/fgot.php>

²⁰⁴ <http://www.onzetaal.nl/dossier/verengelsing/>

²⁰⁵ <http://www.onzetaal.nl/2009/01/EngelsOnzeTaal.pdf>

gramatické integrace. Naproti tomu základní otázkou v rámci problematiky anglicismů v norštině zůstávají pro norskou jazykovou radu *Språkrådet* principy nahrazování (*fornorsking*) a ponoršťování (*norvagisering*), tj. jakým způsobem bude anglické slovo přizpůsobeno po stránce ortografické a fonologické.

4.2.3. Integrace do nizozemštiny

Organizace *de Nederlandse Taalunie* chápe integraci výpůjček z angličtiny do nizozemštiny jako přirozený a samovolný proces, který lze podporovat a částečně usměrňovat, nikoliv však striktně regulovat.²⁰⁶ Výchozím bodem strategie užívání anglicismů v nizozemštině, který uplatňuje a doporučuje jazyková unie *de Taalunie*, zní: „Nizozemská pravidla jsou používána v případech, které to alespoň částečně dovolují.“²⁰⁷ Z toho vyplývá, že *de Taalunie* spíše preferuje přizpůsobení anglických slov nizozemštině.

V souvislosti s integrací anglicismů do nizozemštiny jmenuje jazyková unie *de Taalunie* dva hlavní směry. Anglická slova rozděluje na slova zdomácnělá a slova doposud nezačleněná, pro která je charakteristické spíše jednorázové použití. Pokud je výraz součástí nizozemské slovní zásoby, platí pro něj pravidla, která detailněji uvedeme u jednotlivých typů integrace. Při užívání slov nezačleněných doporučuje *de Taalunie* takové výrazy viditelně odlišit od ostatního textu, například použitím uvozovek nebo kurzívy. Stanovit hranici mezi těmito dvěma skupinami slov je ovšem velmi problematické a subjektivní. Pro jednoho mluvčího může být slovo cizím prvkem, zatímco druhý jej běžně používá ve svém vyjadřování. Jisté je, že se stoupající frekvencí užívání slova je výraz stále méně zvýrazňován oproti ostatní slovní zásobě. V následujících odstavcích přiblížíme proces integrace v jednotlivých jazykových rovinách.

Stejně jako v norštině lze anglické výpůjčky dělit na přizpůsobené, nepřizpůsobené a neutrální v rámci určitého typu integrace.²⁰⁸ Toto rozlišení bude důležité zejména v analýze identifikovaných anglicismů z konkrétních článků.

4.2.3.1. Fonologická integrace

Integraci do výslovnostního systému nizozemštiny zestručníme z důvodů jmenovaných v kapitole o integraci do norštiny opět jen do několika základních informací.

Anglické výpůjčky lze rozdělit na dvě velké skupiny, slova přejatá již dříve, tj. v 19. století a na počátku 20. století, a slova novodobá. První uvedená jsou zpravidla plně přizpůsobena

²⁰⁶ http://taalunieversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf

²⁰⁷ http://taalunieversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf

²⁰⁸ Viz kapitola 4.1.4.2.

nizozemské výslovnosti (*hamburger, reporter, tweed*), v druhé skupině najdeme větší počet slov přejatých v jejich původní fonetické podobě (*brainwashing, deadline, headhunter*). Rozdíly mezi anglickým a nizozemským výslovnostním systémem obvykle nejsou překážkou pro přijetí anglicismu do nizozemštiny. Nekorespondující anglické hlásky je možné ve většině případů nahradit nizozemskou variantou. Jakým způsobem bude výraz nakonec vysloven, je ovlivněno mnoha faktory lingvistického i sociolingvistického charakteru, mimo jiné frekvencí výskytu slova, jeho fonetickou strukturou, stupněm vzdělání mluvčího, společenským postavením mluvčího.²⁰⁹ Způsob vyslovení přejatého výrazu je také závislý na věku daného jazykového uživatele, mladší mluvčí obvykle přejímají slovo s jeho anglickou výslovností.²¹⁰

V rámci fonologické integrace zohledňujeme také umístění přízvuku ve slově. Nizozemská slova mají přízvuk zpravidla na první slabice. Stejný systém je uplatňován také pro výpůjčky, které do nizozemštiny přicházejí z angličtiny. Existuje však užší okruh přejatých anglických výrazů, které mají přízvuk na poslední slabice. Zpravidla se jedná o slova se sufixem, který v nizozemštině nese přízvuk (*essayist, deodorant*).²¹¹

4.2.3.2. Ortografická integrace

Historické pozadí ortografické integrace jsme podrobněji představili v kapitole 4.2.1. Z výše uvedeného vyplývá, že pravopisně přizpůsobená slova jsou v nizozemštině spíše staršího data (*factory* → *factorij, shawl* → *sjaal*), novější výpůjčky bývají častěji ponechávány ve své původní podobě. Obecně platí, že s rostoucí dobou výskytu slova v jazyce se zvyšuje pravděpodobnost jeho ortografického přiblížení nizozemštině. Při podrobnějším sledování je však možné najít řadu výjimek. Ilustrujícím příkladem je tabulka níže, kde jsme čerpali z Görlachova slovníku *A Dictionary of European anglicisms : a usage dictionary of anglicisms in sixteen European languages* (2001).

Anglický výraz	Nizozemská podoba	Doba přijetí do nizozemštiny	Ortografická integrace
brunch	brunch	50. léta 20. století	nepřizpůsobeno
budget	budget	počátek 19. století	nepřizpůsobeno
cool	cool	80. léta 20. století	nepřizpůsobeno
copyright	copyright	počátek 20. století	nepřizpůsobeno

²⁰⁹ Berteloot, Van der Sijs (2002:44-45)

²¹⁰ Berteloot, Van der Sijs (2002:44-45)

²¹¹ Van der Sijs (1996:332)

Anglický výraz	Nizozemská podoba	Doba přijetí do nizozemštiny	Ortografická integrace
cyclone	cycloon	60. léta 19. století	přizpůsobeno
demonstration	demonstratie	60. léta 19. století	přizpůsobeno
lease	leasen	70. léta 20. století	nepřizpůsobeno
newcomer	nieuwkomer	40. léta 20. století	přizpůsobeno
operation	operatie	60. léta 19. století	přizpůsobeno
outcast	outcast	60. léta 19. století	nepřizpůsobeno
outplacement	outplacement	80. léta 20. století	nepřizpůsobeno
profile	profiel	70. léta 20. století	přizpůsobeno
sanction	sanctie	počátek 20. století	přizpůsobeno
schooner	schoener	počátek 19. století	přizpůsobeno
skateboard	skateboard	80. léta 20. století	nepřizpůsobeno
smiley	smiley	90. léta 20. století	nepřizpůsobeno
train	trein	30. léta 19. století	přizpůsobeno
truck	truck	30. léta 20. století	nepřizpůsobeno

Anglicismy obsažené v nizozemských slovnících mají svou oficiální psanou podobu. Od roku 1995 pro slova nejčastěji platí jediný správný pravopisný tvar, dvojí formy byly zrušeny druhým vydáním pravopisné příručky *het Groene Boekje* (1995). Příkladem takových slov jsou výrazy: *fotokopie*, *croquet*, *corpus* (dříve možné také v podobách *fotocopie*, *kroket*, *korpus*). Vývoj jazyka je ovšem rychlejší než aktualizace slovníků a pravopisných seznamů. Proto se současní mluvčí mohou potýkat s problémy, jakým způsobem psát doposud nekodifikované výrazy.

Ve snaze najít jednodušší systém pro psaní přejatých slov v nizozemštině přichází v druhé polovině 20. století několik pokusů prosazujících radikální přizpůsobení cizích slov nizozemskému pravopisu. Ani jeden z nich nakonec nebyl uskutečněn. Změny se přirozeně měly týkat také anglických výpůjček. Mezi navrhovanými verzemi psané podoby slov se mimo jiné objevila slova *spietsj* (*speech*) nebo *aksie* (*action*)²¹², jejichž forma plně vycházela z ortofonického principu.

Na rozdíl od norštiny disponuje nizozemská abeceda stejnými znaky jako anglická. Analogicky s norštinou můžeme však sledovat, že některé z hlásek, konkrétně *c*, *q*, *x*, *y*, se

²¹² Winterkamp, Wopereis (2006:16-17)

vyskytují výhradně ve slovech cizího původu. Jasně tedy signalizují cizí původ určitého výrazu (*barbecue, crazy, fax, nylon, quasar, quiz*).

Stejně jako v norštině se i v nizozemštině objevil nový způsob značení genitivu, který je dáván do souvislosti s rozšířením angličtiny.²¹³ Jedná se o používání apostrofu. Tento způsob není v nizozemštině zcela nepřipustný, je ale používán pouze u slov, která jsou zakončena vokálem, jemuž předchází souhláska (*Eva`s kinderen – Eviny děti*) nebo celá slabika (*Leo`s moeder – Leova matka*). Proto by tvary *Piet`s auto – Pietovo auto, Karen`s buurman – Karenin soused* měly být v nizozemštině správně psány *Piets auto, Karens buurman*. Shodným znakem mezi norštinou a nizozemštinou v tomto bodě je také skutečnost, že tento způsob značení genitivu je používán pro názvy společností a obchodů (*Karen`s pizza – Karenina pizza, Ben`s delicatessen – Benovy delikatesy*).

Jako problematická otázka v rámci přizpůsobování anglicismů nizozemským pravidlům se jeví psaní složenin. V souvislosti s tím bylo do momentálně posledního vydání *het Groene Boekje* (2005) začleněno pojednání o anglických kompozitech. Podle základního pravidla jsou anglické složeniny psány v nizozemštině jako jedno slovo (oproti jejich domácí podobě: *best-seller, cocktail bar, team building*, v nizozemštině *bestseller, cocktailbar, teambuilding*).²¹⁴ Kromě složenin jsou v knize *het Groene Boekje* rozeznávány ještě výrazy, v nichž dochází ke spojení vzájemně zaměnitelných prvků. Pro tento druh je uplatňován pravopis s pomlčkou (*trainer-coach*). Posledním typem výpůjček z angličtiny v rámci této kategorie jsou tzv. slovní skupiny. Jedná se o slova, která dohromady tvoří sémantický celek, ale jsou v nizozemštině psána zvlášť. Na rozdíl od klasických složenin má každá část svůj vlastní přízvuk. Nejčastěji se skládají z přivlastňovací formy, řadové číslovky nebo adjektiva v kombinaci se substantivem (*children`s world, first class, long drink*).²¹⁵

U slov anglického původu nebývá v nizozemštině na rozdíl od domácích výrazů zpravidla přidávána trema pro naznačení výslovnosti.²¹⁶ Proto jsou slova jako např. *efficiency* psána bez tremy, přestože za sebou stojící vokály ve výslovnosti nesplývají.²¹⁷

²¹³ Van der Sijs (1996:299)

²¹⁴ Výjimku tvoří pouze slova, jejichž část tvoří zkratka nebo samostatný znak (*cd-rewriter*), výrazy *no* nebo *non* (*no-name, non-stop*) a případy, ve kterých by docházelo k zavádějící výslovnosti (*demi-john*).

²¹⁵ <http://woordenlijst.org/leidraad/12/1/#r12a>

²¹⁶ Trema je používána v případech, kdy je třeba ortograficky vyznačit, že za sebou stojící vokály ve výslovnosti nesplývají, ale jsou vyslovovány každý zvlášť (*België – Belgie, reële – skutečný, reünie – opětovné setkání, poëzie – poezie, ruïne – ruína*).

²¹⁷ Van der Sijs (1996:332)

4.2.3.3. Sémantická integrace

Sémantická integrace anglicismů do nizozemštiny vykazuje shodu s mnoha body, které jsme zmiňovali u norského jazyka. Nejběžnějším jevem je zúžení významu přejatého slova, pokud je ve výchozím jazyce výrazem polysémantickým. Jako příklad uveďme anglické sloveso *run*, které má v angličtině významy *běžet, závodit v běhu, účastnit se dostihů, spěchat, vést*, ale v nizozemštině (*runnen*) je běžně omezeno na *vést podnik*. Podobně bohaté co do počtu významů je anglické sloveso *cover*. Jeho základní významy v angličtině jsou: *pokrýt, přikrýt, natřít, potáhnout*, zároveň má ještě řadu specifických významů, jako *podávat zprávu, přezpívat*. Právě v tomto smyslu bylo *cover* přejato do nizozemštiny (*coveren*). Anglické sloveso *manage* bylo přejato do nizozemštiny ve smyslu *vést, řídit podnik*. Ve svém původním jazyce zároveň znamená *dokázat, zvládat*. Nizozemské *managen* proto ne vždy koresponduje s anglickým *manage*.

V kapitole věnované norštině jsme u sémantické integrace uváděli pojem „false friends“. Také nizozemská slovní zásoba se obohacováním z angličtiny může setkat s případy ortografické nebo fonetické shody domácího a vypůjčeného slova, jejichž významy jsou ale odlišné. Takovou dvojicí jsou například slova: *eventueel* (NIZ) = *possible* x *eventual* (Aj) = *uiteindelijk* (NIZ), *boot* (NIZ) = *boat* (Aj), *boot* (Aj) = *schoen* (NIZ), *beer* (NIZ) = *bear* (Aj) x *beer* (Aj) = *bier* (NIZ).

U norské slovní zásoby jsme zmiňovali pojem elipsa. S tímto jevem je možné se setkat také u anglických výpůjček v rámci nizozemštiny. Příkladem jsou v nizozemštině užívaná slova *parking, pocket*, jejichž původní anglická podoba je *parking lot* a *pocketbook*.

Předchozí sémantické jevy spadají do okruhu přímých výpůjček, které jsou hlavním předmětem našeho zájmu. Nicméně alespoň okrajově můžeme uvést další ze sémantických procesů spojených s výpůjčkami, tj. rozšiřování významu stávajících domácích slov na základě anglických vzorů a kalky. V těchto případech mluvíme o výpůjčkách nepřímých, ani ty ale nejsou ojedinělého charakteru (*status* původně ve významu *stav, statut*, podle angličtiny navíc nově jako *společenské postavení; realiseren – uvědomit si*, nově také *pochopit; term – termín, výraz*, z angličtiny též *podmínka; ster – hvězda*, dle anglického výrazu *star* také *slavná osobnost; wortel – kořen* ve smyslu botanickém, pod vlivem anglického slova *root* také *původ*; přejímána jsou i slovní spojení: *de laatste mode – poslední móda, geen commentaar – bez komentáře*).²¹⁸

²¹⁸ Van der Sijs (1996:657-659)

4.2.3.4. Morfologická integrace

Anglické výpůjčky jsou obvykle podřízeny nizozemským morfologickým pravidlům, je tedy možné je libovolně syntakticky kombinovat s tradičními domácími slovy. Následující stránky věnujeme popisu přizpůsobování nejčastěji vypůjčovaných slovních druhů, tj. podstatným jménům, přídavným jménům a slovesům. Způsob, jakým je v nizozemštině zacházeno s anglickými výpůjčkami po stránce morfologické, je relativně detailně vysvětlen v knize *het Groene Boekje*. Zde však budeme vycházet z obsáhlejší příručky, která se stala výchozím materiálem pro sepsání *het Groene Boekje*, tzv. *Technische Handleiding, regels voor de officiële spelling van het Nederlands*, konkrétně z neaktuálnějšího vydání upraveného roku 2009.

4.2.3.4.1. Substantiva

Substantiva v nizozemštině nejsou skloňována²¹⁹, určujeme pouze gramatický rod a číslo. Každé podstatné jméno má v nizozemštině na základě rodu přidělený člen. Slova mužského a ženského rodu se vyznačují členem *de*, slova středního rodu členem *het*.²²⁰ Anglicismy musí pro začlenění do nizozemského jazyka nutně přijmout jeden z těchto členů. Ve většině případů získávají člen *de*²²¹, obzvlášť pokud se jedná o označení osob (*de outsider*, *de entertainer*, *de lady*, *de hostess*). U ostatních slov funguje několik principů. Člen *de* indikují některé koncovky: *-ing*²²² (*de briefing*, *de meeting*, *de pudding*), *-ie* (*de animatie – animace*, *de inflatie – inflace*), *-age* (*de bondage*, *de cottage*, *de package*), *-iteit* (*de prosperiteit – prosperita*, *de publiciteit – publicita*), *-heid* (*de correctheid – korektnost*, *de fiteid – dobrá fyzická kondice*). Mezi „de-substantiva“ také řadíme názvy zvířat (*de grizzly*, *de alligator*, *de jaguar*), rostlin (*de lemon grass – citronová tráva*), ovoce (*de grapefruit*, *de mango*) a hudebních nástrojů (*de basgitaar – basová kytara*). Charakteristickou koncovkou pro střední rod v nizozemštině je *-ment* (*het entertainment*, *het establishment*, *het statement*), *-isme* (*het pragmatisme – pragmatismus*, *het presbyterianisme – presbyterianismus*, *het protectionisme – protekcionismus*), *-um* (*het linoleum*). Člen *het* bez výjimky nesou všechny zdobněliny (*het*

²¹⁹ Výjimku tvoří zastaralý genitivní tvar zakončený na *-s*.

²²⁰ Nizozemština rozlišuje tři tradiční gramatické rody. Mužský a ženský rod mluvčí prakticky nerozlišují, můžeme mluvit téměř o jejich splynutí.

²²¹ Uvádí se, že zhruba 75 % substantiv v nizozemštině má člen *de*, 25 % člen *het*. Počet anglických výpůjček v nizozemštině se členem *het* je ale menší než 25 %. Se zvyšujícím se množstvím přejatých substantiv z angličtiny se tak zmenšuje celkové procentuální zastoupení podstatných jmen středního rodu. (Van der Sijs, 1996:33)

²²² Pokud anglická výpůjčka se sufixem *-ing* odpovídá nizozemskému infinitivu, který má ve větě funkci substantiva, pojí se obvykle se členem *het* (*het brainwashing – het brainwashen*). Van der Sijs (1996:32)

baby`tje – děťátko, het computertje – počítačik²²³, het goaltje – gólik, het pyjamaatje – pyžámko). Substantiva, která vznikla konverzí ze sloves, mají taktéž člen středního rodu (*clash → het clashen, hike → het hiken, lobby → het lobbyen*). Ze sémantického pohledu odpovídají střednímu rodu názvy materiálů (*het denim, het plastic, het sealskin*), sportů a her (*het bridge, het croquet, het tennis*), jazyků (*het pidgin*). Pro přidělení rodu může také být uplatňováno analogické hledisko. Pokud nizozemština disponuje výrazem s obdobným významem nebo hláskovou strukturou jako anglické slovo, může výpůjčka přejmout člen takového výrazu (*de bemanning → de crew, de pauze → de break, de wedstrijd → de match, het beeld → het image, het hemd → het shirt, het gesprek → het interview*).²²⁴

Nejrozšířenější formou množného čísla v nizozemštině je morfém *-en*. V menší míře se vyskytují substantiva s morfémem *-s*. Tvar množného čísla daného substantiva se odvíjí od koncové hlásky daného výrazu. Anglické výpůjčky nejčastěji zachovávají původní plurál (*black-outs, joysticks, meetings, pubs, sandwiches, teenagers, videoclips*).²²⁵ Vzhledem k tomu, že tato forma množného čísla existuje i v domácí nizozemské slovní zásobě, nepůsobí anglický plurál jako cizí element. Přesto u některých výrazů dochází k přizpůsobování tvaru množného čísla nizozemštině. Jako příklad můžeme uvést anglická slova *babies, taxis* a jejich nizozemskou podobu *baby`s, taxi`s*. Některé anglické výrazy přejímají koncovku *-en* (*boxen, kampen, ringen, toasten*). Zpravidla se jedná o slova s delší dobou výskytu v nizozemštině. U části substantiv může docházet ke kolísání mezi nizozemskou a anglickou formou množného čísla (*boycotten / boycotts, receptionisten / receptionists, lunchen / lunches, matchen / matches, puddingen / puddings, testen / tests*).

4.2.3.4.2. Adjektiva

Přizpůsobování anglických adjektiv nizozemským pravidlům nebývá problematické. Jedinou koncovkou pro skloňování nizozemských přídavných jmen je *-e* (*een unfaire behandeling – nespravedlivé zacházení, de comfortabele stoel – pohodlná židle, het optionele vak – volitelný předmět*). Pokud adjektivum stojí před substantivem, přibírá koncovkou ve všech případech, vyjma kombinace neurčitého členu a substantiva středního rodu (*een fair gedrag – poctivé chování, een clean huis – čistý dům*). Anglická přejatá slova do tohoto systému bývají začleněna, odchylku tvoří pouze výrazy končící na samohlásku.²²⁶ Ta jsou v nizozemštině nesklonná (*de trendy vrouw – moderní žena, fashionable kleding – módní*

²²³ V češtině u výrazů *počítač, gól* neexistuje zdobnělina, jedná se pouze o překlad.

²²⁴ Berteloot, Van der Sijs (2002:47)

²²⁵ Pravidlo platí pro substantiva končící na souhlásku (*accountants, tanks, trucs*) i samohlásku (*jockeys, ski`s*).

<http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/index.html>

²²⁶ Berteloot, Van der Sijs (2002:48)

oblečení). Adjektiva jsou v nizozemském jazyce stupňována pomocí koncovky *-er* pro komparativ (*een fitter leven – zdravější život, een hottere²²⁷ band – žhavější skupina*) a *-est* pro superlativ (*de hotteste band – nejžhavější skupina, het fitteste leven – nejzdravější život*). Přídavná jména mohou být stupňována také pomocí opisu *meer* a *meest*, zejména pokud se jedná o výrazy, které by se přidáním morfému *-er / -est* staly špatně vyslovitelné, nebo výrazy víceslabičné (*een meer fashionable look – módnější vzhled, de meest fashionable kleding – nejmódnější oblečení*). Nizozemské i anglické nesklonované adjektivum může v nizozemštině plnit funkci příslovce (*Hij oogde fit. – Vypadal fit.*).

4.2.3.4.3. Slovesa

Nejvíce diskutovaným slovním druhem v rámci morfologické integrace v nizozemštině jsou slovesa. Slovesa jsou v nizozemštině časována v osobě, čísle, čase a rodě. Základní pravidlo stanovuje, že výchozí tvar pro časování sloves je slovesný kmen, bez ohledu na to, zda je ortograficky přizpůsoben nizozemštině či nikoliv.²²⁸ Přidáváním morfému ke slovesnému kmeni lze vytvořit jen přítomný a minulý čas, ostatní časy vyžadují použití pomocných sloves. Infinitivní tvar je tvořen koncovkou *-en* (*crossen – běžet přespolní závod, faken – falšovat, jumpen – skákat, recyclen – recyklovat, servicen – provádět údržbu*). Nizozemština rozlišuje otevřené a uzavřené slabiky a toto pravidlo se částečně odráží také u přejatých slov, proto může docházet ke zdvojování konsonantu (*cut → cutten*). Jako koncovky indikující minulý čas se v nizozemštině používají *-te* nebo *-de*. Jejich distribuce záleží na koncové hlásce slovního kmene. Pokud kmen končí na nepřízvučnou souhlásku, používá se forma *-te* (*blufte, freakte, lunchte, strete, pushte*), ve všech ostatních případech je préteritum tvořeno pomocí *-de* (*hockeyde, implementeerde, runde, screende, zoomde*). Stejný princip funguje pro stanovení přičestí minulého, tvořeného předponou *ge-* a koncovkou pro perfektum. Končí-li slovo na nepřízvučný konsonant, následuje morfém *-t* (*gebluft, gefreakt, geluncht, gestrest, gefaxt*), jinak se používá morfém *-d* (*gehockeyd, geïmplementeerd, gerund, gescreend, gezoomd*). Komplikovanější případy v rámci nastíněných pravidel představují slovesné výpůjčky, které mají v angličtině infinitiv zakončený na *-e* (*barbecue, save, shake, time*). Některá slovesa v angličtině totiž vyžadují tuto koncovku, aby byla zachována výslovnost předchozí hlásky. Za těchto okolností zůstává *-e* také v nizozemském slovním kmeni a dále se objevuje při časování slovesa (*barbecuede / gebarbecued, savede / gesaved, shakete / geshaket, timede / getimed*). Pokud ovšem předcházející slabika obsahuje vokál *o*,

²²⁷ Stupňovaná adjektiva jsou taktéž skloňována. Stojí-li před podstatným jménem nesoucím člen *de*, přibírají navíc morfém *-e*. Proto je *een hottere band (de band)*, ale *een fitter leven (het leven)*.

²²⁸ http://taaluniversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf

odpadá koncovka *-e* a sloveso je dále podřízeno nizozemským pravidlům, včetně principu otevřených a uzavřených slabik (*scoorde / gescoord*). Část anglických sloves končí na zdvojený konsonant. Za předpokladu, že jemu předcházející vokál byl po stránce fonetické přizpůsoben nizozemštině, odpadá při tvoření nizozemského slovního kmene poslední konsonant (anglický infinitiv *stress* → nizozemský kmen *stres*).²²⁹

V kategorii sloves je také nezbytné zmínit problematiku odlučitelných a neodlučitelných předpon. Obecné pravidlo pro nizozemská slovesa zní, že vzniklo-li sloveso odvozením, jedná se o předponu neodlučitelnou. Pokud je sloveso složeninou²³⁰, může být první část složeného slovesa odlučitelná i neodlučitelná. Anglické slovesné výpůjčky složeného charakteru se zpravidla chovají jako slovesa s neodlučitelnou předponou (*brainwashen, pingpongen*). Výjimku tvoří slovesné složeniny, jejichž první část tvoří nizozemský prvek. Taková slovesa mají odlučitelnou první část (*oppikken – sebrat, sezobnout, uitprinten – vytisknout*).²³¹

4.2.3.4.4. Slovtvorné procesy

V rámci morfologického přizpůsobování věnujeme stejně jako v norštině několik poznámek slovtvorným procesům, do kterých jsou zapojeny výpůjčky z angličtiny. V předchozím odstavci jsme uváděli složená slovesa vzniklá kombinací nizozemské předpony a anglického kmene (*afchecken – odškrtnout, afkicken – odvyknout závislosti, uitloggen – odhlásit se*). Obecně platí, že anglické výrazy se často stávají součástí složenin.²³² Kromě slovesných složenin se setkáme s řadou kompozit ve skupině podstatných jmen. Mezi nimi můžeme rozlišovat výrazy, které z angličtiny do nizozemštiny přešly již jako kompozita (*breakdown, cheerleader, copyright, headhunter, pickpocket*) nebo vznikly kombinací anglického výrazu s domácím slovem (*clubbestuur – vedení klubu, jobaanbieding – nabídka zaměstnání, matchwinaar – vítěz zápasu, masteropleiding – magisterské vzdělání*), případně kombinací domácího výrazu jako první části složeniny a původního anglického výrazu jako druhé části (*kinderjeans – dětské džíny, vrouwen sport – dámský sport*).

Velmi často dochází k odvozování pomocí domácích nizozemských afixů. Mezi hlavní kategorie odvozování se řadí substantiva označující ženské osoby (*stewardess*) a substantiva označující osoby obecně (*caravanner, joyrider*).²³³ Odvozování funguje i pomocí dalších

²²⁹ http://taalunieversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf

²³⁰ Většina sloves, která vznikla přidáním prefixu, je v nizozemštině chápána jako složeniny. Výjimku tvoří slovesa s neodlučitelnými prefixy *be-, de-, dis-, ge-, her-, ont-, ver-*, jež jsou považována za odvozeniny. Z tohoto důvodu zde mluvíme o „první části složeniny“, která v české terminologii v tomto případě složených sloves odpovídá předponě.

²³¹ <http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/31/>

²³² Berteloot, Van der Sijs (2002:50)

²³³ Berteloot, Van der Sijs (2002:49-50)

typických nizozemských afixů (*partnerschap* – *partnerství*, *trendmatig* – *trendový*) a v rámci dalších slovních druhů (*verfilmen* – *zfilmovat*).

Poměrně rozšířenou praxí obohacování slovní zásoby je konverze, nejčastěji k ní dochází mezi slovesy a podstatnými jmény (*flirten* → *de flirt*, *joyriden* → *het joyriden*, *bingo* → *bingoën*, *breakdance* → *breakdancen*, *puzzle* → *puzzelen*).

4.3. Shrnutí integrace přejatých slov do norštiny a nizozemštiny

Kapitolu věnovanou integraci přejatých slov z angličtiny do norštiny a nizozemštiny můžeme uzavřít shrnutím a porovnáním situace v obou jazycích.

Jazyková politika ani jedné z námi sledovaných řečí se v současnosti nevyznačuje výraznými puristickými tendencemi vůči anglicismům. V obou zemích chápou jazykové instituce (*Språkrådet*, *de Nederlandse Taalunie*) přejímaná slova jako přirozený důsledek jazykového kontaktu. Nicméně v obou případech jsme zaznamenali ostražitost vůči zvýšenému užívání anglického jazyka v některých oblastech. Proces vypůjčování z angličtiny tedy není v Norsku a Nizozemsku systematicky omezován a regulován, ale spíše monitorován.

Představili jsme jednotlivé druhy integrace v norštině a nizozemštině včetně historického pozadí. V mnoha bodech se strategie užívání anglicismů shoduje nebo alespoň podobá. V obou jazycích se objevuje snaha přejatá anglická slova přizpůsobit domácím pravidlům. Vzhledem k tomu, že v poslední době je nárůst anglicismů v norštině a nizozemštině výraznější, vyskytují se v těchto jazycích ale také slova nepřizpůsobená. Je však pravděpodobné, že dříve či později budou též začleněna do jazykového systému cílové řeči (zejména v norštině).

Detailněji jsme se zabývali těmi druhy přizpůsobování, které lze zhodnotit v psaném jazyce. Zdá se, že v nizozemštině je oproti norštině kladen menší důraz na ortografickou integraci. Spíše výjimečně se setkáme s přizpůsobením psané podoby anglického výrazu v takové míře jako u norských slov. Rozdílný přístup mluvčích může mít své příčiny v hláskovém systému jazyků a je možné jej dát do souvislosti s faktem, že v norštině pro mnoho slov existuje dvojí oficiální verze pravopisu²³⁴ (anglické *free-lancer*: *frilanser* / *freelancer*), zatímco v nizozemštině mají kodifikované tvary jen jednu verzi (*freelancer*). Pro představu o začleňování anglicismů po stránce ortografické předkládáme tabulku s vybranými výrazy v jejich anglické, norské a nizozemské ortografické podobě.

²³⁴ Různé ortografické podoby jednoho slova se vyskytují nejen u výpůjček z cizích jazyků (*champagne* x *sjampanje*, *racket* x *rekkert*), ale i slov domácích (*gentakelse* x *gentagelse* – *opakování*, *bro* x *bru* – *most*, *stein* x *sten* – *kámen*).

Angličtina	Norština	Nizozemština
best seller	bestselger/bestseller	bestseller
check in	sjekke inn	inchecken
club	klubb	club
free-lancer	frinlanser / freelancer	freelancer
juice	jus	juice
puritan	puritaner	puritein
quark	kvark	quark
racer	reser / racer	racer
tackle	takle	tackelen
train	trene	trainen
trawler	tråler	trawler
tough	tøff	tough
winch	vinsje	winchen

Oba jazyky se potýkají s problematikou psaní přejatých kompozit. Na rozdíl od angličtiny jsou složeniny v norštině i nizozemštině zpravidla psány dohromady (*bodybuilding, sparringpartner, stuntmann / stuntman*).

Mnoho shodných bodů jsme mohli sledovat na úrovni sémantické integrace. Anglické výpůjčky nejčastěji zužují svůj význam na označení konkrétního předmětu či situace. Postupným vývojem může docházet k sémantickým posunům a specializacím v cílovém jazyce, čímž se výrazy vzdalují od původního významu anglického slova (obvykle neplatí pro odbornou terminologii).

Morfologická integrace probíhá intenzivně v obou jazycích. V norských pravidlech je spíše obecně konstatováno, že výpůjčky jsou užívány dle stejných gramatických principů jako domácí slova. Z hlediska morfologického přizpůsobení disponuje nizozemština detailnějšími instrukcemi. Ty jsou pravidelně aktualizovány v nových vydáních pravopisné příručky *het Groene Boekje*. Z důvodu centrální role sloves v obou jazycích je největší pozornost v rámci morfologické integrace věnována právě jejich časování (v nizozemštině). V norštině i nizozemštině jsou dále přejatá slova používána jako výchozí materiál pro novou slovní zásobu vznikající ve formě kompozit, odvozenin a konverze.

Mezi jednotlivými druhy integrace můžeme zaznamenat vzájemnou souvislost. Poměrně úzce jsou spojeny zejména ortografická a fonetická podoba slova v norštině, výslovnost v mnoha případech výrazně ovlivňuje psanou formu slova. Propojenost funguje také mezi

ortografickou a morfologickou integrací. Zdá se, že se v norštině ani nizozemštině nevyskytují takové anglické výpůjčky, které by byly ortograficky přizpůsobené a zároveň morfologicky nepřizpůsobené.

5. Analyzovaný materiál

Představené jevy spojené s přijímáním anglických výpůjček budeme v další části práce dokládat analýzou textů nasbíraných z internetových článků několika norských a nizozemských redakcí.

Při hledání reprezentativních psaných textů, které by odrážely aktuální situaci rozšíření a užívání anglických výpůjček, jsme zvolili zpravodajskou oblast, protože zahrnuje slovní zásobu spojenou s nejrůznějšími okruhy a reflektuje současný jazyk. Přestože novinářský jazyk v sobě nese řadu specifík, můžeme jej označit za neutrální v tom smyslu, že je určen laické veřejnosti. Informace ve zpravodajství by proto měly být podávány způsobem, který je přístupný širokým vrstvám lidí. Není tedy obvyklé, že by články obsahovaly čistě odborné výrazy. Proto považujeme jazyk zpravodajských textů za reprezentativní ukázkou psaných materiálů.

5.1. Žurnalistický styl a jeho specifika

Každý styl vykazuje určité specifické rysy, které obvykle vycházejí z profilu čtenáře, jemuž je daný text určen, a z funkce, jež má daný text plnit. Stejně tak je tomu u publicistického stylu: „Úkol, poslání žurnalistiky a publicistiky určuje výběr látky, tj. obsahu denního a periodického tisku, určuje i pojetí obsahu a také způsob jazykového vyjádření, sloh.“²³⁵ V několika následujících odstavcích se pokusíme vystihnout nejvýznamnější znaky typické pro publicistický styl, které lze dát do souvislosti s výskytem a užíváním přejatých slov.

Novinářský styl se obdobně jako ostatní styly psaní v průběhu času vyvíjí a mění. Jeho vývoj je úzce propojen s vývojem v oblastech, které jsou středem jeho zájmu. Sloh novin je proto ovlivňován např. společenským zřízením a politickým děním, jejichž změny odráží.²³⁶

Vzhledem k tomu, že tisk informuje publikum o aktuálních událostech, lze očekávat, že se právě zde setkáme se slovní zásobou spojenou s „novinkami“ různého charakteru, která může být rozšiřována o převzaté výrazy. Oporu pro tuto domněnku lze najít i v odborné literatuře: „Podíl cizích slov není ve všech druzích jazykových projevů stejný. Nejnižší je v dílech uměleckých, zato několikanásobně vyšší je v textech odborných. Styl publicistický s žurnalistikou má podíl poměrně vysoký, i když zdaleka ne tak vysoký jako styl odborný.“²³⁷

Vzhledem k pestrosti obsahu novin se v tisku setkáváme s poměrně širokým okruhem slovní zásoby, která postihuje rozsáhlý záběr společenského dění (politika domácí i

²³⁵ Bečka (1973:8)

²³⁶ Bečka (1973:15)

²³⁷ Bečka (1973:29)

mezinárodní, ekonomika, kultura, sport). Na druhou stranu je ale využívání slovní zásoby v jistém smyslu omezeno. Publicistický styl čerpá výrazy téměř výhradně z oblasti spisovného jazyka a se slovy nespisovnými (včetně lidových, slangových či nářečních) nebo s archaickými slovy se proto v novinových textech setkáme spíše výjimečně.²³⁸ Podobné zákonitosti platí také pro užívání odborných výrazů. Denní tisk je určen masovému (a převážně laickému) publiku, terminologie by tedy mohla působit jako rušivý prvek znesnadňující příjemci zpracování podávané informace. Tímto můžeme odůvodnit omezené užívání odborných výrazů v žurnalistických textech.

Díky dostupnosti médií v různých formách, je téměř nemožné se jejich vlivu vyhnout. V odborné literatuře se setkáme s výzkumy zaměřenými na nejrůznější účinky médií na společnost. Jazykový vliv tedy představuje jen dílčí část působení médií, dle našeho názoru nikoliv však bezvýznamnou. Jazyk užívaný v tisku (a médiích obecně) má zajisté vliv na podobu jazyka u příjemců. Není výjimkou, že právě média jsou zprostředkovateli nových jevů a výrazů v domácí řeči. Důvody můžeme hledat například ve skutečnosti, že řada informací předkládaných v médiích vychází z oznámení světových tiskových kanceláří, které je publikují v anglickém jazyce. Při zpracovávání informací pro domácí publikum tak může docházet k působení anglického předobrazu na domácí verzi zprávy. Průběžně také stoupá znalost angličtiny v neanglicky mluvících zemích, a proto pro obyvatelstvo není problém sledovat aktuální vývoj přímo přes anglické či americké zdroje.

To, že významné postavení tisku, rádia a televize jako kanálů zprostředkujících slova z cizích jazyků poutalo pozornost odborné veřejnosti již dříve, dokazuje článek publikovaný v časopise *Språknytt* v roce 1982. V článku se autor pozastavuje nad vysokou mírou výskytu přejatých anglických výrazů v norském tisku. Řadu slov, které v textu zmiňuje, již můžeme považovat za zcela běžnou součást slovní zásoby dnešního obyvatele Norska (*business, investor, nonprofit, musical, deadline, up-to-date, science fiction*).²³⁹ Nicméně trend vypůjčování pokračuje, a tak jsou z angličtiny přejímána slova stále nová. V této souvislosti můžeme říci, že se tak média mohou zařadit mezi složky ovlivňující jazykový vývoj. Autor proto zdůrazňuje, že by si osoby působící v médiích měly být vědomy této „zodpovědnosti“ a podle toho také přistupovat ke zpracovávání informací z hlediska jazykového.²⁴⁰ Na to,

²³⁸ Bečka (1973:25)

²³⁹ http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Eldre/Engelske_ord_i_norske_aviser/

²⁴⁰ http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Eldre/Engelske_ord_i_norske_aviser/
Konkrétně nabádá Hansen k tomu, aby média slova cizího původu nahrazovala norskými domácími, tj. podporuje proces *fornorsking*.

jakým způsobem redakce ve skutečnosti nakládají s výpůjčkami v současné době, se zaměříme v kapitole 5.3.

Zajímavým fenoménem současné žurnalistiky je také její celková globalizace. Pro dnešního čtenáře nejsou dostačující informace z jeho kraje či vlasti, chce se dozvědět o událostech z celého světa. Novináři proto často využívají služeb zahraničních tiskových kanceláří, přístupu k dokumentům v anglickém jazyce nebo sami vedou rozhovory s cizinci, nejčastěji opět v angličtině. V důsledku hypnotizace originálními materiály, tj. příliš striktního kopírování původního textu, pak může docházet k poangličťování článku jak výběrem slovní zásoby, tak jeho celkovou strukturou. Na tento fenomén upozorňují například Koenen a Smith. Jejich hodnocení situace anglických výpůjček v nizozemském tisku se ovšem zdá poněkud zdramatizované, přihlédneme-li k tomu, co ukázaly naše vlastní průzkumy. Výrok jako: „(...) noviny jsou napěchované nepřeloženými výrazy (...)“²⁴¹ jasně prozrazuje, jaký postoj autoři zastávají k současné situaci anglicismů v nizozemských novinách. Na základě zpracování našeho korpusu, jak jej v následujících kapitolách představíme, bychom však volili mírnější vyjadřování. Fakt, že se v tisku setkáme se slovy anglického původu, je nepopíratelný, jejich množství se ale nezdá tak zásadní či rušivé.

5.2. Analyzované deníky

Výchozím materiálem pro naši analýzu jsou zpravodajské články publikované na internetu. Redakce, ze kterých texty pocházejí, jsou převážně celostátního charakteru (v norských redakcích lze mluvit spíše o regionální sféře vlivu) a přinášejí běžné zpravodajství z různých společenských oblastí, nejedná se tedy o žádné čistě odborné, bulvární či jinak specifické redakce. Každý z deníků níže stručně představíme na základě jeho oblasti vlivu v zemi a jeho charakteristických rysů.

5.2.1. Norské deníky

Adresseavisen je v Norsku nejstarším deníkem, vydávaným od druhé poloviny 18. století. Noviny jsou určeny zejména pro oblast Trondheimu a Trøndelagu.

Aftenposten patří k největším norským deníkům. Jako jediné noviny v Norsku vychází dvakrát denně. *Aftenposten* vychází v Oslo, nicméně jej můžeme hodnotit jako deník celostátního charakteru.²⁴²

²⁴¹ Koenen, Smith (1992:6)

²⁴² <http://www.medianorge.no/no/Mediehusene/>

Mimo oblast hlavního města je *Bergens Tidende* nejvýznamnějším tištěným médiem v Norsku. Jeho dominantní lokalitou je Bergen a přilehlé okolí, čtenáři se dále etablojí ze vzdálenějších částí krajů Hordaland a Sogn og Fjordane v západním Norsku. Dle vlastního hodnocení se redakce *Bergens Tidende* řadí k liberálním médiím.²⁴³

Dagbladet je celostátní norský deník, který mnoho let patřil k radikálním kulturním médiím. Místem vydávání je Oslo. Deník *Dagbladet* jako první v Norsku disponoval internetovými zpravodajskými stránkami.

Fædrelandsvennen je deník vycházející šestkrát týdně. Hlavní distribuční oblastí je Kristiansand a okolí, významným zprostředkovatelem informací jsou noviny *Fædrelandsvennen* také pro zbytek obou krajů Agder.

Nordlys je deník zaměřený na oblast severního Norska, především Troms a Svalbard, s centrální redakcí v Tromsø. Redakce se na svých webových stránkách popisuje jako fórum určené k diskuzím o aktuálních severonorských politických záležitostech.²⁴⁴

NTB (Norsk Telegrambyrå, Norská tisková agentura) je největší tiskovou kanceláří v Norsku. Hlavním úkolem této agentury je zajišťovat informace pro noviny, rozhlasové a televizní stanice a další instituce.²⁴⁵

Stavanger Aftenblad má hlavní vliv ve Stavangeru, kde sídlí jeho redakce, a hojně je čten také v ostatních částech kraje Rogaland. Jako své charakteristické rysy uvádí *Stavanger Aftenblad* křesťansko-humanistický pohled na svět, toleranci a otevřenost.²⁴⁶

5.2.2. Nizozemské deníky

Algemeen Dagblad je deník pokrývající oblast celého Nizozemí, nejvíce čtenářů čítá v oblasti známé jako Randstad²⁴⁷. Dle informací na webových stránkách lze průměrného čtenáře deníku *Algemeen Dagblad* charakterizovat jako osobu se středoškolským nebo vyšším vzděláním, která pracuje například v administrativě nebo oblasti komunikačních technologií a zajímá se o regionální i všeobecné informace.²⁴⁸

ANP (Algemeen Nederlands Persbureau, Nizozemská tisková agentura) je největším a nejvýznamnějším zpravodajským zprostředkovatelem v Nizozemí. *ANP* byla založena

²⁴³ <http://kundesenter.bt.no/om-bt/vare-medier/avisen-bergens-tidende/>

²⁴⁴ <http://www.nordlys.no/kundesenter/redaksjon/>

²⁴⁵ <http://www.ntb.no/>

²⁴⁶ <http://www.medianorge.no/no/Mediehusene/>

²⁴⁷ Konurbace v Nizozemí zahrnující čtyři největší nizozemská města (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht) a čítající zhruba 7 milionů obyvatel.

²⁴⁸ <http://www.persgroepbanen.nl/merken/ad.html>

nizozemskými deníky, v nedávné době se však změnila v soukromou společnost. Ročně tisková kancelář vydá okolo 160 000 článků.²⁴⁹

NRC Handelsblad se řadí k nejčtenějším seriózním deníkům v Nizozemsku. Podle vlastního hodnocení je *NRC Handelsblad* liberálním médiem, jež přináší relevantní informace z oblasti politiky, zahraničních věcí, ekonomiky, kultury a vědy.²⁵⁰

Het Parool je deník zaměřený na hlavní město Nizozemska, Amsterdam, kde podle průzkumů pokrývá 33,6 % novinového trhu. Přesto si zachovává charakter celostátních novin přinášejících relevantní informace z oblasti politiky, zahraničních událostí, ekonomiky a sportu doplněné o informace mapující aktuální dění v oblasti domácí politiky a kultury v hlavním městě.²⁵¹

De Telegraaf patří ke skupině novin hodnocených jako „populární“, tj. deníky předkládající kromě skutečného zpravodajství také informace „senzačního“ charakteru a věnující se soukromým událostem ze společnosti. Relativně velký podíl obsahu je věnován sportu. *De Telegraaf* tvoří jakýsi střed mezi klasickým seriózním tiskem a bulvárním tiskem. V Nizozemí vychází šestkrát týdně a svým nákladem je největším deníkem v zemi.²⁵²

Deník *Trouw* vznikl v 1943 jako ilegální noviny. Dnes představuje *Trouw* médium zaměřené na aktuální společenské diskuze. Čtenáři se, podle samotné redakce, nejčastěji etablojí ze vzdělaných a ekonomicky dobře situovaných vrstev.²⁵³

Deník *De Volkskrant* je původně římsko-katolický deník, který se v 60. letech 20. století stal populární zejména mezi levicovými čtenáři s vyšším vzděláním. V současnosti je nejčtenějším seriózním deníkem. Politická orientace těchto novin není tak významná jako v historii. Deník *De Volkskrant* je hodnocen jako přední nizozemské noviny s kritickým pohledem na domácí i zahraniční vývoj.²⁵⁴

5.3. Praxe používání anglicismů v redakcích

Pro detailnější představu o tom, jak výpůjčky fungují v tištěných médiích v Norsku a Nizozemsku, jsme oslovili redakce nejvýznamnějších deníků. Do redakcí byly rozeslány dotazníky²⁵⁵, na základě nichž mělo být zjištěno následující:

- Řídí se redakce v oblasti výpůjček jednotnou jazykovou politikou?

²⁴⁹ http://www.anp.nl/over_anp_profiel.html

²⁵⁰ <http://www.nrcmedia.nl/krant/nrc-handelsblad>

²⁵¹ http://www.persgroep.nl/pdf/DPP_Jaarverslag_NL.pdf

²⁵² <http://www.tmg.nl/activities-brands/printmedia/?language=nl&size=11px>

²⁵³ http://www.trouw.nl/service/article1847639.ece/Trouw_nu.html

²⁵⁴ <http://www.persgroepbanen.nl/merken/de-volkskrant-vkbanen.html>

²⁵⁵ Dotazník přeložený do češtiny viz příloha 1.

- Jsou případná pravidla aplikována na všechny druhy publikovaných textů?
- Jsou pro tištěná a internetová vydání novin platné stejné normy?
- Klade se zvláštní důraz na morfologické přizpůsobování přejatých slov?
- Jak reagují čtenáři na použité anglicismy a jejich formu? Navrhují případně sami domácí alternativy použitelné místo anglického výrazu?

5.3.1. Deníky v Norsku

Obecně pro norská média platí možnost „svobodného“ zacházení s jazykem. Jediným médiem, jehož jazyková politika je sledována a regulována, je veřejnoprávní televizní a rozhlasová stanice *NRK (Norsk rikskringkasting, Norská vysílací společnost)*. Norština užívaná na televizních kanálech, rádiových stanicích a internetovém portálu, které jsou spravovány společností *NRK*, odpovídá oficiální formě *bokmål* nebo *nynorsk*. Ostatní média jsou v otázce jazyka teoreticky nezávislá na jakýchkoliv nařízeních.

Pro norská média máme k dispozici průzkum obdobného charakteru z roku 2000. Na základě srovnání výsledků můžeme tedy posoudit, jakým směrem se jazyk v redakcích ubírá. Informace shromážděné v roce 2000 shrnul Sandøy v knize *Lånte fjører eller bunad?: om importord i norsk* (2000). Z průzkumu z roku 2000 vyplynulo následující²⁵⁶:

- Redakce deníku *Aftenposten* se řídí striktními jazykovými normami, které vycházejí z usnesení redakční jazykové komise. Anglicismy nebývají ponoršťovány, zpravidla je konzervativně dodržována původní anglická podoba slova.
- Deník *Bergens Tidende* se řadí do konzervativního proudu. Normy pro pravopis jsou tvořeny vlastním korekturním oddělením, které sice nemá speciální opatření týkající se anglicismů, nejčastěji ale bývají anglické výpůjčky zachovávány v původní formě.
- Redakce novin *Nordlys* nechává volbu na novinářích, panuje tendence podporovat užívání typických severonorských tvarů. Nicméně ponorštěná slova z roku 1996 se nedoporučují používat.
- *Dagbladet* se na rozdíl od doposud jmenovaných deníků snaží jazyk přizpůsobit formám navrhovaným jazykovou radou *Språkrådet*, namísto užívání anglického pravopisu by tedy slova měla být přizpůsobována norskému.
- *NTB* principiálně upřednostňuje užívání norských domácích slov před výpůjčkami z angličtiny. Hlavním heslem tiskové agentury *NTB* v oblasti výpůjček je: „Pokus

²⁵⁶ Sandøy (2000:151-154)

se vždy najít norské slovo.²⁵⁷ Pokud se přesto v textu objeví anglicismus, vychází jeho ortografická podoba z jazykových pravidel stanovených samotnou tiskovou agenturou *NTB*. Navrhované podoby slov z roku 1996 nebývají ve společnosti *NTB* akceptovány.

Závěrem můžeme říci, že převážná většina redakcí preferuje zachování anglické podoby slov. Zejména negativně vystupují proti ponorštěným výrazům z roku 1996. Celkový postoj redakcí tištěných médií v roce 2000 lze tedy označit jako konzervativní.

Jaké jsou aktuální výsledky našeho průzkumu z roku 2010? Jazyková politika v redakci *Adresseavisen* nezahrnuje konkrétní směrnice, které upravují užívání anglicismů v deníku. V praxi převažuje snaha nahrazovat anglická slova norskými, pokud taková existují. V současné době připravuje redakce aktualizovaná jazyková pravidla, do nichž bude mimo jiné zapracován seznam doporučené psané podoby přejatých slov. Dle redaktora Steina Arneho Sæthera bude v některých případech ponechána volitelná podoba slova, v jiných bude možná jediná správná. *Adresseavisen* nezasahuje do pravopisné podoby jiných textů než těch psaných vlastní redakcí. V otázce ortografické integrace anglických slov poukazuje *Adresseavisen* na časový vývoj. Mnoho slov, která se dříve psala v původní podobě, se dnes v tisku objevují v podobě norské (*frilans*). Přesto jsou případy, v nichž redakce ponechává anglickou verzi (*guide*, *pub*). Na otázku, zda preferovat ponorštěnou verzi anglického slova, jeho norskou náhradu, nebo anglicismus ponechat v původní podobě, nemá Sæther jasnou odpověď, rozhoduje vždy konkrétní výraz. Hlavním cílem redakce v otázce přejatých slov je sledovat všeobecný vývoj a užívat správnou a přirozenou norštinu. Výrokem „Noviny, jejichž cílová skupina je celé geografické území, si nemohou dovolit být napřed, ale musí se snažit jít s vývojem.“ redakce *Adresseavisen* v dotazníku zřetelně projevila svůj konzervativní přístup. Přejaté anglické morfologické tvary jsou podle Sæthera pro redakci zcela nepřijatelné. Veškerá pravidla se týkají jak tištěné, tak internetové verze *Adresseavisen*. Redakce potvrzuje, že čtenáři pravidelně komentují jazyk užívaný v novinách. V oblasti přejatých slov jde nejčastěji o kritiku přílišného užívání nově vypůjčeného výrazu. S kritikou starších výpůjček se novináři téměř neseťkávají.

Redakce deníku *Aftenposten* se v pravopisných otázkách řídí svým pravopisným slovníkem, v němž mají výrazy zakotvenou svou oficiální podobu, která vychází z příručky *Skriveregler* od Finna-Erika Vinjeho. Zároveň je používán kontrolní pravopisný program *Tansa*. Dle redakčních pravopisných pravidel jsou upravovány jak vlastní redakční články, tak zaslané texty (vyjma inzerátů) publikované v tištěné podobě i na internetu. Redaktor

²⁵⁷ Skjeseth (2003:60)

Morten Abel přiznává konzervativní orientaci deníku, kterou lze sledovat například v poněkud rezervovaném přístupu k ponorš'ování anglických slov. *Aftenposten* běžně dostává dopisy od čtenářů, kteří komentují jazyk užívaný v novinách, není však obvyklé, že by se bezprostředně týkaly anglicismů.

Redakce *Bergens Tidende* uvádí, že hlavními body jazykové politiky týkající se anglických slov, je používání norských překladů a sledování instrukcí vydávaných jazykovou radou *Språkrådet*. Výše uvedené se týká zejména textů psaných novináři, ostatní texty (dopisy čtenářů, reklamy, inzeráty) jsou v tomto ohledu upravovány minimálně. Pravidla platí jak pro tištěné, tak pro internetové vydání *Bergens Tidende*. Redakce se snaží vyhnout používání nepřizpůsobených anglicismů. Převládá tendence takové výrazy spíše nahrazovat norskými alternativami nebo ortograficky integrovat do norských pravidel. Ponorštěné formy jsou používány za předpokladu, že se dostatečně etablovaly mezi norskými mluvčími. U tohoto deníku tedy zaznamenáváme oproti předešlému výzkumu výraznou změnu v přístupu k výrazům přejatým z angličtiny.

Redakce deníku *Stavanger Aftenblad* dle svých všeobecných zásad upřednostňuje norská domácí slova před anglicismy. Psaná forma jazyka vychází z oficiálního pravopisu pro *bokmål* a *nynorsk* a redakce usiluje o zakomponování prvků lokálního dialektu do článků. Redakční jazyková politika je uplatňována pouze na texty psané redakcí a zveřejňované tiskem i na internetu. Inzeráty, reklamy, dopisy čtenářů apod. bývají opravovány, jen pokud se jedná o skutečnou pravopisnou chybu. U slov, která se objevují v norské psané podobě nově (*pøbb*, *sørvis*) zatím převládá v redakci příklon k původnímu anglickému pravopisu (*pub*, *service*), některá ponorštěná slova nejsou používána vůbec (*gaid* místo *guide*), norská podoba některých slov je naopak na vzestupu (*skåre* místo *score*). V konkrétní volbě mezi ponorštěnou verzí anglického slova a norskou alternativou rozhoduje kontext a situace. Šéfredaktor Tom Hetland dle svých slov osobně preferuje nahrazování anglických výpůjček norskými výrazy. Morfologická integrace je samozřejmou součástí procesu přizpůsobování anglicismů, zvláštní pozornost v poslední době získává především nesprávně užívaný genitivní apostrof. Na otázku, zda redakce registruje ohlasy publika na užívání anglicismů, šéfredaktor přiznává, že redakce čas od času obdrží dopis nebo telefonát kritizující užívání příliš mnoha anglických slov.

Tisková kancelář *NTB* se v oblasti používání anglicismů řídí vlastními jazykovými pravidly, která podle slov Rune Wikstøla zodpovědného v *NTB* za jazyk následují i některá další norská média. Přestože tato pravidla přímo nezakazují používání anglicismů, je hlavní snahou agentury *NTB* pro anglický výraz najít odpovídající norský, případně větu přetvořit

tak, aby bylo možné se anglicismu vyhnout. Tisková agentura *NTB* nerozlišuje mezi internetovými a tištěnými zprávami, ke všem je přístupováno stejným způsobem. V otázce, zda zvolit ponorštěné slovo, nebo slovo sledující anglickou ortografii, si agentura *NTB* vypomáhá vlastním slovníkem s kodifikovaným tvarem slov. Podle Wikstøla v něm najdeme jak slova upravená (*konteiner*), tak slova s anglickou podobou (*guide*). Správnost psané formy je navíc hlídána pravopisným programem *Tansa*. Vzhledem k tomu, že tisková agentura *NTB* není médiem, které zprostředkovává zprávy přímo publiku, ale ostatním médiím, nelze posoudit reakce čtenářů.

5.3.2. Deníky v Nizozemsku

V Nizozemí se média nemusí řídit oficiálním pravopisem. Obecně lze říci, že by se novináři měli řídit pravidly platnými pro nizozemský jazyk. V konkrétních případech se ale pravopis v různých médiích může rozcházet.²⁵⁸ Jednotlivé redakce si navíc mohou samy zavést vlastní jazykovou politiku, která je odlišná od ostatních. Přestože nizozemské Ministerstvo vzdělání, kultury a vědy (*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*) neukládá tisku žádnou speciální jazykovou strategii, je si dle svého stanoviska vědomo zodpovědnosti médií vůči publiku v jazykové otázce.

V Nizozemí nemáme k dispozici starší materiály dokumentující jazykovou politiku spojenou s používáním výpůjček v nizozemských denících, ale na základě našeho vlastního výzkumu můžeme zmapovat alespoň současnou situaci. Z oslovených sedmi médií na dotazníky odpověděla pouze dvě, proto obraz jazykové politiky nebude zcela kompletní.

Dle interních pravidel redakce *NRC Handelsblad* by měly anglické výpůjčky fungovat především jako synonyma obohacující nizozemský jazyk. Redakce nemá výhrady k jejich užívání, nicméně domácí výraz by měl ve většině případů dostat přednost. Pokud původem anglický výraz stojí ve slovníku *het Groot Woordenboek van de Nederlandse Taal* nebo v jazykových příručkách *het Witte Boekje* nebo *het Groene Boekje*, je považován za již začleněné nizozemské slovo a je v novinách libovolně použitelný. Pravidla pro užívání anglicismů platí také pro internetové vydání deníků. Redaktor Hans Wammes však upozorňuje, že právě v této sekci pracuje mnoho mladých lidí, pro které jsou anglická slova mnohem přirozenější. Například redakce *NRC Handelsblad* uvádí, že za rok 2010 (do listopadu 2010) ve svých textech použila vypůjčené anglické slovo *airconditioning* ve 26 případech, zatímco jeho nizozemskou alternativu *klimaatregeling* ani jednou. V souvislosti

²⁵⁸ Již bylo zmíněno, že některá tištěná média v Nizozemsku místo pravopisu zakotveného v pravopisné příručce *het Groene Boekje* upřednostňují alternativní verzi vycházející z principů *het Witte Boekje*.

s ortografickou a morfológickou integrací redakce uvádí, že pokud to struktura dovoluje, jsou slova přizpůsobována. Proto je např. jako množné číslo od výrazu *baby* užívána nizozemská varianta *baby's* a jako préteritum od anglického slovesa *google* tvar *googelde*. Čtenáři dle zkušeností redakce reagují především na nepřeložené anglické citáty. Dále redakce dostává dopisy od jazykových puristů, kteří kritizují výpůjčky ze všech jazyků, nikoliv pouze výrazy pocházející z angličtiny.

Tisková agentura *ANP* uvádí, že pro užívání výpůjček disponuje speciálními normami. Na jejichž základě můžeme obecně říci, že výpůjčka může být použita v případě, že je začleněna do slovníku *het Nederlandse woordenboek Van Dale* nebo příručky *het Groene Boekje*. Forma, kterou jedna či druhá příručka udává, je pro agenturu *ANP* závaznou pravopisnou podobou. Pokud se naskytne případ volby mezi domácím a vypůjčeným výrazem, rozhoduje kontext, ve kterém má být dané slovo použito. V mnoha případech v sobě totiž výrazy nesou speciální konotace. Dle Louise Landeweera, redaktora *ANP*, se redakce setkává s reakcemi čtenářského publika. V případě výpůjček se jedná zejména o jazykové puristy, kteří kritizují užívání anglických slov tam, kde existuje nizozemská alternativa.

6. Analýza

Na základě získaných teoretických poznatků nyní představíme, jakým způsobem lze zpracovávat problematiku přejatých slov v praxi. Konkrétně se zaměříme na tyto kategorie:

- oblasti slovní zásoby
- ortografické přizpůsobení
- morfologické přizpůsobení
- analýza vybraných přejatých anglických výrazů

V rámci hodnocení ortografické a morfologické integrace vycházíme ze systému rozlišování mezi přizpůsobenými, nepřizpůsobenými a neutrálními výrazy, který byl použit v projektu *Moderne importord i Norden*.²⁵⁹

6.1. Postup analýzy

Jako výchozí materiál pro naši analýzu jsme zvolili články ze sedmi norských a šesti nizozemských internetových zpravodajských serverů, které jsou provozovány paralelně k významným tištěným deníkům. Jedná se o zprávy vydané v průběhu října a listopadu roku 2010. Abychom získali co nejpestřejší paletu výrazů a nahlédli do různých oblastí publikovaných textů, vybírali jsme témata z několika žurnalistických sekcí, konkrétně ze zahraničních událostí (záchrana horníků v Chile, bombové útoky na ambasády v Evropě), politiky (volby v Barmě, nový strategický plán NATO, udělení Nobelovy ceny míru), ekonomiky (finanční krize v Irsku), kultury (premiéra sedmého dílu filmu Harry Potter, udělení Nobelovy ceny za literaturu), společenského života (svatba britského prince Williama) a sportu (zápas Barcelona versus FCK). Jednotlivá témata byla volena s ohledem na to, aby byla pokud možno rovnoměrně zastoupena v norských i nizozemských médiích. Proto v analýze nejsou zahrnuty texty, které se týkají výhradně domácích událostí. Články byly vybírány na základě relevantnosti jejich obsahu k danému tématu. Nebyl tedy předem stanoven žádný limit co do rozsahu či časové hranice přijetí anglicismů do norštiny a nizozemštiny, kterého by bylo třeba pro zařazení do korpusu dosáhnout.

Původ slov vytipovaných jako potenciální výpůjčky z angličtiny byl ověřován pomocí slovníků *Anglismeordboka* (1997), *Bokmålsordboka* (2005), *Chronologisch woordenboek* (2002), *het Leenwoordenboek* (1996), *Oxford advanced learner's dictionary of current English* (1995), *Lingea Lexicon* (2002).

V rámci výpůjček jsme se zaměřili na výpůjčky přímého typu. Stranou byly ponechány výrazy, které spadají do kategorie tzv. *code-switching*, které zpravidla na rozdíl od výpůjček

²⁵⁹ Omdal (2008:84)

nelze označit jako důsledek dlouhodobého působení jednoho jazyka na druhý,²⁶⁰ a anglické výrazy, jež fungovaly čistě jako názvy (*FCK, Harry Potter*) nebo zeměpisná označení. Do výčtu přejatých slov jsme zařadili výrazy vzniklé odvozením z anglického základu, protože schopnost stát se výchozím materiálem pro slovtvorné procesy hodnotíme jako znak integrace slova.

6.2. Obecná statistika

Náš korpus vychází z článků sedmi norských a šesti nizozemských redakcí. Z celkového počtu 138 185 slov v textech tvoří výpůjčky z angličtiny 1 603 slov, tj. 1,16 %. Celkovou statistiku výskytu anglických výpůjček předkládáme níže.

	Počet slov celkem	Počet anglických výpůjček	Procentuální zastoupení výpůjček
Norština	84 631	970	1,15 %
Nizozemština	53 554	633	1,18 %

Dále uvádíme přehled procentuálního zastoupení výpůjček z angličtiny v textech podle jednotlivých redakcí.

Norština		Nizozemština	
Adresseavisen	1,15 %	Algemeen Dagblad	1,43 %
Aftenposten	1,39 %	NRC Handelsblad	1 %
Bergens Tidende	1,11 %	Het Parool	1,14 %
Dagbladet	1,27 %	De Telegraaf	1,12 %
Fædrelandsvennen	1 %	Trouw	1,16 %
Nordlys	0,93 %	De Volkskrant	1,36 %
Stavanger Aftenblad	1 %		

²⁶⁰ Myers-Scotton (2002:41) definuje jako jeden ze základních rozdílů mezi *code-switching* a výpůjčkami míru jejich zakotvení v jazyce. Zatímco u výpůjčky lze předpokládat, že se v jazyce objeví opakovaně, protože v cílovém jazyce má již svůj status, výrazy použité jako *code-switching* se znovu v cílovém jazyce objevit nemusí. Podstata rozdílu mezi *code-switching* a výpůjčkami je tedy v jejich zakotvení v mentálního lexikonu. Výrazy odpovídající *code-switching* jsou zakotvené jen v jazyce výchozím, zatímco výpůjčky v jazyce výchozím i cílovém (Myers-Scotton, 2002:153). Bude-li se například skupina norských studentů nizozemštiny bavit o přípravě na další den a použije-li při tom výraz *huiswerk* (označení pro *domácí úkol* v nizozemštině) a nikoliv slovo *hjemmearbeid* (výraz pro *domácí úkol* v norštině), přestože zbytek promluvy bude v norštině, jedná se o *code-switching*.

I zde vidíme zhruba odpovídající výsledky mezi redakcemi v každé ze zemí a také při srovnání norských a nizozemských redakcí mezi sebou. Výpůjčky anglického původu tvoří v článcích jen velmi malou část. Fakt, že se v materiálech vyskytuje relativně omezený počet přejatých slov anglického původu, lze odůvodnit několika způsoby. Zaprvé bychom chtěli připomenout výzkum týkající se jazykové strategie prováděný v redakcích. Reakce jednotlivých redakcí již předem nasvědčovaly, že zastoupení anglicismů v novinách nebude vysoké. Zadruhé k nízkému užívání výpůjček v tisku přispívá samotná podstata novinářského stylu, jak jsme ji představili v páté kapitole. Články by měly být psány jazykem, který je srozumitelný širokému čtenářskému publiku. Výpůjčky v tomto ohledu mohou mít spíše opačný, negativní účinek. Lze tedy konstatovat, že předložené výsledky kopírují naše očekávání.

6.3. Oblasti slovní zásoby

Oblasti slovní zásoby, ze kterých přejaté anglicismy pocházely, byly velmi rozličné. Na jedné straně se v našem korpusu můžeme setkat s výrazy typickými pro určitou lidskou činnost či sociální sféru (*reporter, blogg, concern, cyber-, undercover, cast, resesjon – recese, investor*), na druhou stranou se ale v textech nachází mnoho výrazů, které lze použít v nejrůznějších situacích a kontextech a které se tedy neváží k žádnému specifickému okruhu slovní zásoby (*boom, team, partner, start, action, teste / testen*).

Jedna kapitola teoretického pojednání byla věnována přehledu zobrazujícímu, do jakých částí lexikonu jsou nejčastěji slova z angličtiny přejímána. V této části bychom proto chtěli posoudit výskyt slov z těchto oblastí v našich materiálech a případně přehled doplnit o další významně zastoupené oblasti slovní zásoby.

Jako první jsme uváděli skupinu slov patřících do kategorie ekonomika a business. Vzhledem k tomu, že část článků byla přímo ekonomického charakteru, lze očekávat, že nalezneme výpůjčky z této sekce. Jako příklady vybíráme z norštiny slovní exempláře²⁶¹ *investorene – investoři, resesjon – recese, sponsoravtaler – sponzorské smlouvy, businessmann, bookmakere, budsjett – rozpočet* a z nizozemštiny *inflatie – inflace, sancties – sankce, management, concern, yield*.

Výrazy z oblasti informačních a komunikačních technologií jsou díky své aktuálnosti přenášeny nejen do odborného jazyka, ale také do slovní zásoby laické veřejnosti. Proto není výjimkou, že se se slovy z této kategorie setkáváme také v běžných médiích. Čtenář tak může

²⁶¹ Všechny následující příklady uváděné v této a dalších kapitolách jsou ponechány v podobě použité v článcích, tj. jako slovní exempláře, nikoliv lexémy.

narazit na slova *mikrobloggsamfunnet* (*mikroblogová skupina*), *PC-systemene*, *cyberangrep* (*kybernetický útok*) v norském tisku nebo *website*, *twitteren*, *cybercrime*, *it-dienstverlener* (*poskytovatel služeb v oblasti informačních technologií*), *software*, *blogger*, *gedownload*, *site* v nizozemském tisku. Z nashromážděných materiálů, které jsme pro analýzu měli k dispozici, vyplývá, že zastoupení takových výrazů je v nizozemských článcích vyšší. Protože náš korpus nebyl ovšem tak rozsáhlý a výzkum nebyl přímo zaměřený na porovnání přejatých slov z oblasti informačních a komunikačních technologií v novinách, nemůžeme si dovolit dělat rozhodné závěry.

Jako samostatnou oblast, do níž jsou přijímány výpůjčky z angličtiny, jsme vytyčili hudbu. Přestože některé z rozebíraných článků byly zaměřeny na kulturu, žádný z nich se nevěnoval přímo hudbě. I tak můžeme uvést několik příkladů výpůjček do norštiny (*brassen*, *deathrocker*, *hiphop*, *musikal* – *muzikál*) i nizozemštiny (*musical*).

Ani móda nebyla tématem, kterému by obsahově odpovídal jeden celý článek. Móda je navíc oblastí, jež je obvykle spíše řazena do speciálních příloh novin. V našem korpusu je proto zastoupena pouze okrajově. Jediné případy anglicismů spojených s módou byly následující: *dressene*, *fasjonable* – *módní*, *voetbalshirts* – *fotbalová trika*, *overalls*.

Detailněji jsme představili také problematiku vztahu reklamy a anglicismů. Internetové zpravodajské kanály jsou bohatým zdrojem příkladů, protože jsme ale samotné texty reklamních inzerátů nezařadili do výchozího materiálu pro náš průzkum, nebudeme se jim ani nyní konkrétněji věnovat.

Každý z internetových deníků měl na svých stránkách zvláštní sekci věnovanou sportu. Sport navíc také zpravidla tvoří běžnou součást tištěných novin, aniž by nutně byly specializované na tuto oblast. Proto jsme se rozhodli začlenit články ze sportovní rubriky i do našeho korpusu. Z těchto textů pocházejí, kromě dalších, v norštině užívaná slova *bokset* – *boxoval*, *fair-play*, *klubbedere* – *vedení klubu*, *playoffs*, *toppscorer*, *keeper*, *trenner* – *trenér*, *scoret*, *rugbykamp* – *ragbyový zápas* a v nizozemštině užívaná slova *voetbal* – *fotbal*, *scoorden*, *assits*, *knock-outfase*, *goals*, *coach*, *hockey*, *trainen*. Sportovní výpůjčky z angličtiny tedy můžeme hodnotit jako relativně četné, zejména v případě, že čerpáme z článku s výhradně sportovní tematikou.

Slovní zásoba spojená s televizním a filmový průmyslem se do našich materiálů promítla nepřehlédnutelným způsobem. Vzhledem k tomu, že jeden okruh článků se věnoval nadcházející premiéře populárního filmu, navýšilo už samotné slovo *film* výrazně procentuální zastoupení ortograficky neutrálních výrazů v norštině i nizozemštině. Tento výraz se v textu vyskytoval sám o sobě (*de film*, *films*, *filmen*, *filmer*, *filmene*), ale také jako

součást kompozit, např. *filmskapere* – *filmoví tvůrci*, *filmdeler* – *části filmu*, *filmfiguren*, *filmtilbudd* – *filmová nabídka*, *filmserie* – *filmový seriál*, *filmmuziek* – *filmová hudba*, *art-film* – *umělecký film*. Z dalších příkladů, které lze řadit k tomuto kulturnímu odvětví, můžeme uvést výrazy *verfilmen* – *zfilmovat*, *trailer*, *live*, *casten*, *posters*.

Slova spojená s vědou a vzděláním představují opět jen zlomkový podíl slov v našem korpusu. Vyjma výrazů *astronaut*, *graduate*, *bachelor*, *campus* jsme v textech neobjevili příklady spadající do této kategorie slovní zásoby. Z pochopitelných důvodů není v člancích užívána vědecká ani akademická terminologie.

Kromě výše uvedených oblastí slovní zásoby bychom ještě rádi poukázali na výrazy pocházející z okruhu literatury nebo s literaturou spojené. Frekvence jejich výskytu je srovnatelná s frekvencí výskytu slov z některých výše jmenovaných kategorií. To je pravděpodobně zapříčiněno tím, že mezi články byly zařazeny také texty pojednávající o nositeli Nobelovy ceny za literaturu. Do literární oblasti byla z angličtiny do norštiny přejata např. slova *essay*, *hovedplottet* – *hlavní zápletka* a do nizozemštiny slova *columns*, *essayist*, *pamflet* – *pamflet*, *plot*, *postmoderne* – *postmodernistický*, *soapschrijver* – *scénarista televizních novel*.

Kromě toho náš korpus obsahuje mnoho slov, která nelze spojit pouze s jednou konkrétní sférou slovní zásoby. Jedná se o výrazy, jejichž použití můžeme označit jako univerzální, v tom smyslu, že nejsou nijak tematicky vázány. Jejich význam nemá zpravidla jeden striktně odpovídající ekvivalent v norském či nizozemském jazyce, ale je možné je překládat volněji. Obvykle tyto výrazy spadají do kategorie esenciálních výpůjček. Z norské části korpusu vybíráme jako příklady takových výrazů *deadline*, *designe*, *jobb* – *zaměstnání*, *krasje* – *srazit se*, *lunsj* – *oběd*, *sjekke* – *zkontrolovat*, *startet*, *supert*, *testes*, *tøff* – *obtížný* a z nizozemské části korpusu *baby*, *fit*, *flat*, *interview*, *jungle*, *lift*, *privacy*, *sexy*, *weekend*.

Kapitolu o slovní zásobě tedy můžeme shrnout konstatováním, že výběr článků částečně ovlivnil, z jakých oblastí výpůjčky pocházejí. Zároveň jsme se setkali s mnoha slovy, která není možné jednoznačně zařadit do jedné či druhé oblasti. Čteme-li text týkající se ekonomiky, existuje tedy vyšší pravděpodobnost, že narazíme na anglicismus pocházející z tohoto oboru, nemůžeme však vyloučit situaci, že v článku bude anglická výpůjčka z jiné jazykové oblasti, případně žádná. Čistě odborné výpůjčky, které se do skupin rozřazují snadněji, se v novinových materiálech obecného zaměření z dříve uváděných důvodů nevyskytují. Proto část výrazů dále nerozdělujeme do sémantických oblastí a tyto pro nás zůstávají tzv. nespecifikované.

6.4. Ortografie

Důležitým bodem v rámci celkové integrace výrazu do cílového jazyka je ortografické přizpůsobení tomuto jazyku. V této kapitole představíme na základě našeho zpracovaného korpusu situaci ortografické integrace v norských a nizozemských médiích.

6.4.1. Ortografické přizpůsobení

Pro posouzení ortografické integrace jsme vycházeli z ortofonického principu. Výchozím bodem proto byla etablovaná či nejběžnější výslovnost konkrétního výrazu. Slova byla hodnocena jako ortograficky přizpůsobená, pokud mezi jejich psanou a mluvenou formou existovala shoda a souvislost (*jobbe – pracovat, konsept – koncept, inflatie – inflace, toerist – turista*). Jako nepřizpůsobené jsme označili výrazy, které nevykazovaly souvislost mezi psaným a vysloveným (*guard, keeper, default, management*). Početnou skupinu tvoří slova ortograficky neutrální, jejichž původní anglická podoba není v rozporu s norskou nebo nizozemskou výslovností, a proto není nutné je ortograficky měnit (*miss, sponsor, starte, film, partner, plot*). Pro posuzování jednotlivých případů můžeme v případě norštiny čerpat z Johansson a Graedler²⁶², v nizozemštině byla výslovnost výrazu ověřována pomocí slovníku *Groot woordenboek der Nederlandse taal* (1999), výslovnost anglických výpůjček je také komentována v díle *A dictionary of European anglicisms : a usage dictionary of anglicisms in sixteen European languages* (2001).

V tabulkách níže uvádíme zpracované údaje o ortografickém přizpůsobení anglicismů v našem korpusu. První z přehledů představuje celkové zhodnocení v norských a nizozemských médiích. Dále předkládáme podrobnější rozpracování podle jednotlivých deníků.

Souhrnný přehled

	Norština		Nizozemština	
	Exempláře	Lexémy	Exempláře	Lexémy
Přizpůsobeno	44,70 %	34,07 %	7,9 %	14,15 %
Nepřizpůsobeno	17,82 %	37,04 %	22,7 %	50 %
Neutrální	37,47 %	28,9 %	69,3 %	35,85 %

²⁶² Jejich přehled hláskových změn uvedený v knize *Rocka, hipt og snacksy : om engelsk i norsk språk og samfunn* (2002:164-166) obsahuje podrobné rozpracování změn anglických vokálů a konsonantů na norské. Jsou zde znázorněny ideální hláskové změny, které by ortograficky vystihovaly zvukovou podobu slova a zapadaly do ortofonického principu.

Pro souhrnnou statistiku jsme nejprve počítali procentuální zastoupení ortograficky přizpůsobených, nepřizpůsobených a neutrálních slov mezi konkrétními exempláři. Tyto výsledky jsou zaznamenány v levém sloupci. Zároveň v pravém sloupci pro srovnání přidáváme procentuální rozdělení lexémů podle míry ortografické integrace.

Na základě uvedeného si můžeme všimnout, že v případě slovních exemplářů je zastoupení ortograficky nepřizpůsobených slov v norštině relativně nízké. Zcela převažují slova přizpůsobená (*boikotter – bojkotuje, budsjettet – rozpočet, destinasjoner – destinace, intervjuet – rozhovor, trene – trénovat*, jež zastávají téměř polovinu výrazů. Slova ortograficky neutrální (*dress, film, startet, supert, tester*) tvoří více než třetinu materiálu. Pokud se však zaměříme na ortografickou integraci mezi lexémy, setkáme se s odlišným poměrem. Zastoupení přizpůsobených i neutrálních slov kleslo shodně zhruba o 10 % u každé skupiny ve prospěch ortograficky nepřizpůsobených slov. Vzhledem k tomu, že některé výrazy se v textech objevovaly značně častěji než jiné, jež byly zastoupeny pouze velmi omezeně, je tento rozdíl v míře ortografické integrace mezi exempláři a lexémy logický. Z přehledu tedy vyplývá, že přestože jsou v novinách volena také slova ortograficky neodpovídající norštině (*baby, bookmaker, keeper, sexy, score, taxi*), jejich celkové zastoupení v článcích není výrazné. Lze tedy říci, že v norském tisku převládá tendence používat anglicismy, které jsou již ortograficky přizpůsobené či případně nejsou v rozporu s norskými pravopisnými pravidly.

Nizozemština se oproti norštině na první pohled výrazně liší. V případě slovních exemplářů i v případě lexémů tvoří nejmenší zastoupení shodně výrazy ortograficky přizpůsobené (*inflatie – inflace, pamflet – pamflet, sanctie – sankce, satelliet – satelit, toerist – turista, voetbal – fotbal*). Z hlediska procentuálního výskytu jsou v nizozemských textech nejfrekventovaněji přítomny exempláře ortograficky neutrální (*fit, gefilmd, getest, lobbyen, pop-, sport, tests, trip*). Pokud bychom však posuzovali pouze jednotlivé lexémy, zjistíme, že ortograficky neutrální je zhruba jen třetina všech těchto lexémů. Celá polovina je hodnocena jako nepřizpůsobená nizozemským pravopisným pravidlům (*close ups, gedownload, hockey, live, online, privacy, rail, software, spread, under-cover*). Zde tedy můžeme sledovat obdobnou tendenci jako u norského korpusu. Přejdeme-li od exemplářů k lexémům, dojde k navýšení zastoupení ortograficky nepřizpůsobených výrazů.

Následující tabulka zobrazuje ortografické přizpůsobení podle jednotlivých deníků. V tomto případě jsme vycházeli už jen z konkrétních exemplářů, nikoliv z lexémů.

Přehled podle jednotlivých deníků

	Přizpůsobeno	Nepřizpůsobeno	Neutrální
Adresseavisen	41,41 %	26,26 %	32,32 %
Aftenposten	38,91 %	20,5 %	40,17 %
Bergens Tidende	50,78 %	9,23 %	40 %
Dagbladet	52,42 %	11,89 %	35,68 %
Fædrelandvennen	30,11 %	24,73 %	45,16 %
Nordlys	50,57 %	8,05 %	41,38 %
Stavanger Aftenblad	44,44 %	28,7 %	26,85 %
Algemeen Dagblad	8,41 %	21,5 %	70 %
NRC Handelsblad	8,08 %	21,21 %	71 %
Het Parool	5,3 %	14,67 %	80 %
De Telegraaf	7,78 %	21,11 %	71,11 %
Trouw	9 %	26,39 %	64,58 %
De Volkskrant	7,62 %	27,12 %	65,25 %

Prostudujeme-li pozorně výsledky pro každý z deníků zvlášť, zjistíme, že v norských textech ve většině případů převažovala slova ortograficky přizpůsobená, konkrétně v pěti ze sedmi. Ve zbylých dvou převažovaly výrazy neutrální. Zastoupení ortograficky nepřizpůsobených slov se lišilo od 8 % až po téměř 29 %. Žádný z norských deníků tedy nevybočuje ze všeobecné tendence, jak byla naznačena v souhrnné statistice.

Naopak v nizozemských textech vždy zaujímala více než nadpoloviční většinu slova, která hodnotíme jako ortograficky neutrální. Výsledky jsou velmi obdobné téměř ve všech zkoumaných nizozemských zpravodajských kanálech, z nichž jsme čerpali, výrazněji se vymyká pouze deník *Het Parool* s 80 % ortograficky neutrálních anglicismů. Důsledkem toho je sníženo procentuální zastoupení ve zbylých dvou kategoriích.

Zajímavé srovnání se nabízí u některých slov užitých jak v norských, tak v nizozemských textech. Přestože slova vychází ze stejného základu, jejich výsledná podoba může být v každém z jazyků značně odlišná. Také lze sledovat, že neplatí souvislost mezi přizpůsobením slova v jednom jazyce a přizpůsobením v druhém. Řada výrazů ortograficky integrovaných v norštině není integrována v nizozemštině. Pro opačný případ, kdy bylo slovo ortograficky přizpůsobeno v nizozemštině a v norštině nikoliv, se v našem nasbíraném materiálu nenachází ani jeden takový pár. Pokud bylo slovo integrováno do nizozemštiny a

vyskytovalo se i v norských člancích, pak norská verze slova byla taktéž přizpůsobena domácím pravidlům. Vzhledem k rozdílnému procentuálnímu rozložení ortografické integrace v norštině a nizozemštině je tedy jasné, že neexistuje rovnováha mezi slovy, která by byla integrována v norštině a nikoliv v nizozemštině a naopak. První varianta nápadně převažuje. V následujících odstavcích vybíráme několik příkladů jako ukázkou pro jednotlivé skupiny.

V obou jazycích bylo původní anglické slovo *tourist* ortograficky přizpůsobeno. V norštině je užíváno v podobě *turist*, v nizozemštině v podobě *toerist*. Psaná podoba obou slov je tedy založena na ortofonickém principu.

Jako příklady slov ortograficky neintegrováných v norštině i nizozemštině můžeme uvést následující: *trailer*, *deadline*, *team*, *boom*, *show*.

Větší pozornost si zajisté zaslouží výrazy podobné anglickému slovu *fan*. V angličtině, norštině i nizozemštině je psáno stejným způsobem. V norštině i nizozemštině jej můžeme hodnotit jako ortograficky nepřizpůsobené, vzhledem k tomu, že jeho výslovnost nekoresponduje ani v jednom z jazyků s psanou podobou. V norštině je ve slově *fan* vysloven krátký vokál [fann]²⁶³, přesto se ale výraz píše pouze s jedním *n*, a v nizozemštině se ve vyslovené verzi slova objevuje vokál [e]²⁶⁴, zatímco v psané podobě vokál [a].

Z korpusu lze dále vybrat skupinu výrazů, které byly v norštině ortograficky integrovány, nikoliv však v nizozemštině. Pro ilustraci přinášíme několik z nich, nejprve v anglické podobě (která je v těchto případech shodná s nizozemskou) a poté v norské: *train* (*trainen* v nizozemštině) → *trene*, *interview* → *intervju*, *club* → *klubb*, *crash* (*crashen* v nizozemštině) → *krasje*, *musical* → *musikal*, *score* (*scoren* v nizozemštině) → *skåre*.

6.4.2. Délka výskytu výpůjček v jazycích

Nalezené anglické výpůjčky můžeme také hodnotit z hlediska jejich délky výskytu v cílových jazycích, tj. norštině a nizozemštině. V následující tabulce jsou uvedené vybrané lexémy z korpusu společně s časovým obdobím, v němž se objevily v cílovém jazyce, a dále pak s vyhodnocením ortografické integrace.²⁶⁵ Výrazy byly vybírány tak, aby byla zastoupena různá časová období a bylo tak možné posoudit vývoj ortografického přizpůsobování do norštiny a nizozemštiny. V první části přehledu jsou uvedeny výrazy, které se vyskytly v norských i nizozemských materiálech, v druhé části výrazy jen z jednoho, či druhého cílového jazyka. K určení data přejmutí daného výrazu do norštiny a nizozemštiny byly

²⁶³ <http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>

²⁶⁴ <http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/>

²⁶⁵ Pro hodnocení ortografické integrace jsou užity tyto zkratky: P = přizpůsobené, N = nepřizpůsobené, ON = ortograficky neutrální. Pro více informací o jednotlivých kategoriích viz kapitola 6.4.1.

použity tyto slovníky: *Anglismeordboka : engelske lånord i norsk* (1997), *A dictionary of European anglicisms : a usage dictionary of anglicisms in sixteen European languages* (2001), *Chronologisch woordenboek* (2002).

Výraz	Norština		Nizozemština	
	Doba přijetí	Integrace	Doba přijetí	Integrace
baby	konec 19. stol.	N	počátek 20. stol.	N
boom	polovina 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
deadline	polovina 20. stol.	N	70. léta 20. stol.	N
essay	počátek 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
fan	50. léta 20. stol.	N	40. léta 20. stol.	N
film	počátek 20. stol.	ON	konec 19. stol.	ON
filme / filmen ²⁶⁶	počátek 20. stol.	ON	počátek 20. stol.	ON
internett / internet	90. léta 20. stol.	P	90. léta 20. stol.	ON
intevju / interview	počátek 20. stol.	P	konec 19. stol.	N
jungel / jungle	počátek 20. stol.	N	40. léta 20. stol.	N
musikal / musical	50. léta 20. stol.	P	60. léta 20. stol.	N
plott / plot	20. stol.	P	60. léta 20. stol.	ON
show	polovina 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
starte / starten	počátek 20. stol.	ON	19. stol. 20. stol.	ON
team	polovina 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
test	polovina 19. stol.	ON	počátek 20. stol.	ON
teste / testen	polovina 20. stol.	ON	40. léta 20. stol.	ON
trailer	polovina 20. stol.	N	50. léta 20. stol.	N
trener / trainer	konec 19. stol.	P	počátek 20. stol.	N
turist / toerist	19. stol.	P	konec 19. stol.	P
website	90. léta 20. stol.	N	90. léta 20. stol.	N
action / actie ²⁶⁷	60. léta 20. stol.	N	70. léta 20. stol.	P
guard	konec 20. stol.	N	polovina 20. stol.	N
rugby	počátek 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N

²⁶⁶ Pokud je psaná podoba anglické výpůjčky v norštině a nizozemštině odlišná, jsou uváděny oba tvary, nejdříve norský a za lomítkem nizozemský.

²⁶⁷ Následující výrazy se vyskytovaly pouze v norské, nebo nizozemské části korpusu. Pro představu o jejich výskytu v druhém jazyce byly do přehledu doplněny také informace o jejich podobě, době přijetí a ortografické integraci v tomto druhém jazyce. Pro odlišení jsou tyto doplňující údaje uváděny v kurzívě.

Výraz	Norština		Nizozemština	
	Doba přijetí	Integrace	Doba přijetí	Integrace
rush	30. léta 20. stol.	N	konec 19. stol.	N
sjekk / <i>check</i>	50. léta 20. stol.	P	90. léta 20. stol.	N
sponsor	polovina 20. stol.	ON	60. léta 20. stol.	ON
takle / <i>tacklen</i>	60. léta 20. stol.	P	polovina 20. stol.	N
tøff / <i>tough</i>	polovina 20. stol.	P	90. léta 20. stol.	N
coach	80. léta 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
computer	60. léta 20. stol.	N	60. léta 20. stol.	N
fit	90. léta 20. stol.	N	počátek 20. stol.	ON
goal	počátek 20. stol.	N	počátek 20. stol.	N
live	60. léta 20. stol.	N	70. léta 20. stol.	N
overall	počátek 20. stol.	ON	40. léta 20. stol.	N
pamflett / <i>pamflet</i>	19. stol.	P	19. stol. 20. stol.	P

Z uvedeného seznamu je patrné, že převážná část anglických výpůjček použitých v textech nepatří k nově přejatým výrazům.²⁶⁸ Naopak, většinou se jedná o výrazy, které se poprvé v norštině nebo nizozemštině objevily před několika desítkami let. Zde můžeme patrně sledovat výsledek snahy žurnalistů začleňovat do textů zejména ty výrazy, které se v norštině a nizozemštině mezi mluvčími již etablovaly a patří tak ke stálejší slovní zásobě těchto jazyků. Některé z těchto výpůjček mluvčí pravděpodobně již ani nevnímají jako přejatý prvek. V této souvislosti můžeme připomenout průzkum mezi redakcemi. Všechny redakce shodně uváděly snahu zamezit užívání nezačleněných přejatých slov v rámci jazykové strategie pro užívání výpůjček.

Dále je možné pozorovat, že neexistuje pevný vztah mezi dobou výskytu určitého anglicismu v cílovém jazyce a mírou jeho ortografického přizpůsobení. Slova jako *essay*, *rush*, *baby*, *goal*, *team*, *coach*, *show* si dodnes uchovávají svou původní podobu, přestože se v norštině / nizozemštině vyskytují již delší dobu.

Také neplatí, že by slova byla přejímána do norštiny a nizozemštiny ve stejnou dobu. Nelze očekávat, že by se výrazy objevily v jazycích ve stejný rok, v mnoha případech, kdy náš korpus obsahoval norský i nizozemský lexém, však neodpovídala ani desetiletí, v nichž

²⁶⁸ Domněnka ovšem může být částečně ovlivněna výběrem slov.

byla slova do jazyků přejata. Pro obecnější závěry by ale bylo nutné mít k dispozici větší množství materiálu.

6.4.3. Kompozita

Identifikované výrazy lze kategorizovat z mnoha pohledů. V teoretických kapitolách jsme zmiňovali problematiku psaní složenin, které vznikly užitím anglického výrazu v kombinaci s domácími slovy nebo jiným původně anglickým slovem.

Pro představu o množství výskytu složenin, jejichž součástí je výpůjčka, jsme výrazy rozdělili na jednoslovné a složené. Kompozita byla dále rozřazena podle toho, která část obsahovala anglickou výpůjčku, a to na výrazy obsahující pouze anglické části, výrazy s anglickým slovem v první části a výrazy s anglickým slovem jako koncovou částí.

	Norština	Nizozemština
Jednoslovné výrazy	69,47 %	75,92 %
Aj + Aj	2,9 %	3,99 %
Aj + NOR/NIZ	19,93 %	17,38 %
NOR/NIZ + Aj	7,68 %	2,71 %

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že nejčastěji zastoupené výrazy pocházející z angličtiny se v textech vyskytovaly jako jednoslovné (*campen, campus, goals, guarden, heading, poster, returns, takle – zvládnout, team, vinsje – zdvihnout*). Pokud se v článcích objevila složenina, jednalo se nejčastěji o typ, v němž se vypůjčené slovo nacházelo v přední části kompozita (*bookmakersselskap – sázková kancelář, cyberaanvallen – kybernetický útok, filmtitel – filmový titul, fotballag – fotbalový klub, internetverbinding – internetové připojení, lobbygruppen – lobby skupina, sportavisen – sportovní noviny, trainingmissie – výcviková mise*). Naše výsledky tedy kopírují výsledky výzkumu, který jsme uváděli v teoretické kapitole 4.1.4.2.4.4. Z tabulky výše lze vysledovat, že v norštině je oproti nizozemštině relativně vyšší podíl přejatých výrazů v koncové pozici složeniny (*landslagtrener – trenér národního družstva, legesjekk – lékařská kontrola, redningsteam – záchranný tým, statsbudsjett – státní rozpočet*). Kompozit vzniklých z původem anglických částí (*back-up, cliffhanger, fair-play, filmtrailer*) bylo v textech jen malé množství.

Z nalezených složenin jsme vybrali několik zajímavých příkladů, na kterých můžeme ukázat, jakým způsobem jsou v cílových jazycích norštině a nizozemštině psána kompozita obsahující prvky anglického původu.

Řada kompozit je v norštině psána s pomlčkou. Jedná se zejména o výrazy složené z vlastního jména a obecného jména (*Premier League-klubb – klub Premier League, Harry Potter-filmen, Barcelona-treneren – trenér Barcelony, Potter-fansen – fanoušci Pottera*), případně zkratky a obecného jména (*tv-kanaler – televizní kanály, EU-budsjett – rozpočet Evropské unie*). Naproti tomu jsme v našich materiálech také našli slova, v nichž byla pomlčka odstraněna (*hiphop* v norštině x *hip-hop* v angličtině). Nejčteněji zastoupenou kategorií pak představují výrazy, které jsou psány dohromady (*radiotips, filmtrailer, kriseteam – krizový tým*).

V případě nizozemštiny je nejvíce složenin psáno také dohromady, jak ostatně nařizují základní pravidla pro užívání kompozit v nizozemském jazyce (*online, internetgebruikers – uživatelé internetu, downloadsites, radiointerview*). Dále jsme našli složeniny psané s pomlčkou, konkrétně slova, jejichž první část je tvořena zkratkou (*it-dienstverlener – poskytovatel služeb v oblasti informačních technologií, tv-serie – televizní seriál*) a slova, kde je pomlčka užita z důvodu výslovnosti (*live-uitzending – živé vysílání*). I zde můžeme konstatovat shodu s pravidly uváděnými v gramatických příručkách. Jediný případ, kde jsme zaznamenali rozdílné tvary, byla kombinace vlastních jmen s obecnými jmény. Proto je v textech možné najít formu *Potter-films* psanou s pomlčkou, ale zároveň také formu *Potterfans* bez pomlčky.

Na základě našeho korpusu můžeme problematiku kompozit uzavřít shrnutím, že psaní složenin v nizozemštině i norštině je v převážné většině případů přizpůsobeno domácímu pravopisu.

6.5. Morfologie

V teoretickém oddíle jsme se věnovali také problematice morfologického přizpůsobení. Dřívější průzkumy odborníků v této oblasti částečně naznačily, k jakým výsledkům bychom se pravděpodobně mohli dobrat nebo alespoň přiblížit. Konkrétní závěry nabízejí následující kapitoly.

6.5.1. Slovní druhy

V teoretických kapitolách jsme uváděli, že předmětem výpůjček se nejčastěji stávají otevřené slovní druhy. Tento fakt potvrzují i naše výsledky analýzy četnosti dle slovních exemplářů.

	Anglicismy v norštině	Anglicismy v nizozemštině
Substantiva	76,8 %	90,68 %
Slovesa	20,51%	6 %
Adjektiva	2,68 %	2,23 %
Ostatní	—	1,11 %

Přední příčku zaujímají podstatná jména, a to v norštině i nizozemštině. Obsazení dalších stupňů je taktéž shodné v obou jazycích, přestože mezi jazyky můžeme sledovat rozdíly mezi konkrétním procentuálním zastoupením v kategorii substantiv a sloves. V počtu slovesných lexémů se od sebe norské a nizozemské materiály příliš neliší, jedná se o okruh několika se opakujících sloves (*boikotte / boycotten, filme / filmen, intervju / interviewen, krajse / crashen, skåre / scoren, starte / starten, teste / testen*) a několika sloves užitých jen v norštině (*eskalere – stupňovat se, jobbe – pracovat, showe – dělat zábavu, sjekke – zkontrolovat, tagge – sprejovat, značkovat, vinsje – zdvihnout*) či nizozemštině (*downloaden, stunten, twitteren*), rozdíl činí jen četnost jejich výskytu. Obdobně můžeme zhodnotit také podstatná jména. Jednotlivé substantivní lexémy se často vyskytují v obou zkoumaných jazycích (*baby, fan, fotball / voetball, goal, intervju / interview, klubb / club, musikal / musical, plott / plot, team, trener / trainer*). Vzhledem k tomu, že záměrně byly vybírány texty se shodnou tematikou, dokazuje tento jev, že se do norštiny a nizozemštiny šíří z anglického jazyka obdobná slovní zásoba. U přídavných jmen, která jsou v našem korpusu zastoupena jen omezeně, je možné sledovat vyšší variabilitu lexémů. Protože však máme k dispozici jen velmi úzký výběr adjektiv, nemůžeme činit žádné obecné závěry.

6.5.2. Slovní druhy a jejich morfologická integrace

Z pohledu morfologické integrace jsme slovní exempláře rozdělili podle slovních druhů, abychom ukázali, jakým způsobem dochází k přizpůsobování cílovému jazyku v rámci těchto kategorií. Přehledy níže nabízejí zpracované výsledky pro norštinu a nizozemštinu.

Norština

	Přízpusobeno	Nepřízpusobeno	Neutrální ²⁶⁹
Substantiva	10,11 %	2,29 %	87,6 %
Adjektiva	47,62 %	—	52,38 %
Slovesa	64,97 %	—	35,02 %

Nizozemština

	Přízpusobeno	Nepřízpusobeno	Neutrální
Substantiva	4,14 %	1,13 %	94,74 %
Adjektiva	35,71 %	—	64,29 %
Slovesa	81,81 %	—	18,18 %

V rámci morfologické integrace substantiv jsme se omezili na posouzení plurální formy. Substantiva s formou množného čísla, která odpovídala norským (*astronauter, filmene, reportere, tester*) a nizozemským pravidlům (*sancties, toeristen*), byla hodnocena jako přízpusobená, forma odporující gramatickým pravidlům v norštině (*essays, fans, playoffs*) a nizozemštině (*trainings*), jako nepřízpusobená. Do skupiny morfologicky neutrálních substantiv byla zařazena všechna substantiva v jednotném čísle. V případě nizozemštiny do této skupiny také patří podstatná jména s *s*-plurálem, která mají kodifikovanou tuto formu množného čísla ve slovnících či pravopisných příručkách (*clubs, films, goals, interviews, rails*).²⁷⁰

Pro hodnocení sloves jsme zvolili jako rozhodující faktor podobu koncovky pro časování. U sloves jsme ani v norských, ani v nizozemských textech nezaznamenali případy nepřízpusobeného užívání přejatých výrazů. Nizozemština má oproti norštině nižší procentuální zastoupení neutrálních sloves, vzhledem k tomu, že v norštině se vyskytovalo více infinitivních slovesných tvarů, které byly zařazovány právě do kategorie morfologicky neutrálních výrazů. Na základě našich výsledků tedy můžeme říci, že pokud je ve sledovaných jazycích použito sloveso anglického původu, pak má s největší pravděpodobností koncovku odpovídající pravidlům cílového jazyka. V textech jsme

²⁶⁹ Kategorie morfologicky neutrálních slov neznamená, že jsou slova použita jinak, než je běžným zvykem v cílovém jazyce. Pouze na základě daného užití slova není možné rozhodnout, zda bylo použito v souladu s gramatickými pravidly cílového jazyka.

²⁷⁰ Důvodem je již dříve uváděný fakt, že morfému *-s* je v nizozemštině používán jako jedna forma plurálu substantiv, a to pro slova původně domácí i převzatá.

identifikovali slovesa v různých tvarech a časech, proto lze toto hodnocení použít jako obecné. Přehled nalezených temporálních forem nabízí tabulka.

Slovesný čas	Norština	Nizozemština
presens	boikotter, jobber	crasht
préteritum	intervjuet	interviewde, twitterde
perfektum	har taklet	—
plusquamperfektum	hadde jobbet	—
futurum	vil kunne teste, skal starte	gaat trainen
pasivum	vinsjes, er designet	worden gefilmd, werd gecast

Také skloňování adjektiv anglického původu vykazuje v norštině a nizozemštině obdobné tendence. Přídavná jména, u nichž bylo možné integraci (tj. podřízení se domácímu systému skloňování adjektiv), či neintegraci posoudit, vždy patřila do skupiny přizpůsobených, přejala tedy koncovky typické pro daný tvar v norštině (*et røft estimat – hrubý odhad, tøffe betingelser – tvrdé podmínky*) a nizozemštině (*de meest gedownloade films – nejvíce stahované filmy*). U řady adjektiv nebylo možné posoudit morfologickou integraci (*sexy undertøy – sexy spodní prádlo, live uitzending – živé vysílání, online publicaties – online publikace*), ta jsou zařazena do kategorie morfologicky neutrálních.

Na základě našeho průzkumu lze říci, že není běžné setkávat se v norském či nizozemském tisku s výrazy, které by nebyly morfologicky přizpůsobené. Čtenář narazí převážně na výrazy, u nichž není možné o integraci rozhodnout, či na výrazy řídící se pravidly domácího jazyka. Abychom našli slovo skutečně neodpovídající morfologii jednoho či druhého jazyka, je nutné mít k dispozici velký objem materiálu.

6.6. Rozbor vybraných příkladů

Z korpusu jsme vybrali několik příkladů, na kterých bychom chtěli názorně předvést, jakým způsobem byla slova hodnocena v jednotlivých kategoriích a jaká další hlediska je možné při zkoumání výpůjček uplatňovat.

Výrazy byly zvoleny tak, aby představovaly různorodý materiál. Jsou tedy zastoupena substantiva, adjektiva i slovesa, výpůjčky jednoslovné i kompozita. U každého rozebíraného výrazu uvádíme nejprve lexém, poté tvar nalezeného slovního exempláře a dále pak tyto informace vztahující se k danému exempláři:

1. zhodnocení integrace ortografické; v případě, že se liší současná norská či nizozemská podoba od původní psané podoby anglické výpůjčky, je uváděna také ta; pokud je výraz vyhodnocen jako ortograficky nepřizpůsobený, přidáváme ještě převládající domácí výslovnost (*Bokmålsordboka*, slovníky edice *Van Dale*)
2. zhodnocení integrace morfologické (pokud se výraz vyskytoval v různých spojeních, je přidán krátký komentář také k těmto)
3. domácí ekvivalent, pokud takový existuje
4. oblast slovní zásoby, do níž lze výraz zařadit

6.6.1. Norština

Design: **har designet**

1. Nepřizpůsobeno, [desaine].
2. Přizpůsobeno. Norský tvar přičestí minulého od slovesa *designet* byl užít v pasivní konstrukci (*er designet*) a také jako perfektum (*har designet*).
3. *formgi* – *dát formu*, *utforme* – *zformovat*
4. móda, přeneseně také v dalších oblastech

Essay: **essays**

1. Nepřizpůsobeno, [essei].
2. Nepřizpůsobeno. Tvar *essays* byl v článku použit jako množné číslo v neurčitém tvaru, koncovka *-s* zde ovšem v norštině není přípustná (existují pouze tvary *essay* nebo *essayer*). Nalezená forma množného čísla tedy vychází z anglického systému. V dalších textech jsme se setkali s již přizpůsobeným tvarem plurálu v neurčitém tvaru *essay*. Konkrétně byl jako množné číslo v neurčitém tvaru v textech dvakrát použit tvar *essays* a dvakrát tvar *essay*.
3. *kort avhandling* – *krátké pojednání*
4. literatura

Fan: **Harry Potter-blodfan**

1. Nepřizpůsobeno, [fann]. Vzhledem k tomu, že je v norštině vysloven krátký vokál, měla by ortografická podoba slova být *fann* (analogicky k norskému slovu *venn* – *přítel*).
2. Morfologicky neutrální. V textech byl výraz poměrně hojně zastoupen, kromě verze *fan* jsme také narazili na tvar *fans*, který představuje v anglickém jazyce plurál od

výrazu *fan*, zatímco v norštině je užíván jako označení skupiny fanoušků a z morfologického hlediska je s ním zacházeno jako se substantivem v jednotném čísle, jedná se tedy o kolektivum. V článcích se s tímto slovem setkáme v různých tvarech: *fansen* (singulár, určitý tvar) či *fansene* (plurál, určitý tvar).

3. *tilhenger – stoupenec, beundrer – obdivovatel*
4. hudba, film, sport

Fasjonabel: **mest fasjonable**

1. Přizpůsobeno („*fashionable*“).
2. Přizpůsobeno. Zde máme příklad stupňování přídavného jména. Protože se jedná o slovo víceslabičné, bylo zvoleno stupňování opisem. Navíc zde také došlo ke změně hláskových kombinací, sufix *-el* byl přeměněn na *-le* (analogie k norským slovům jako například *enkel – jednoduchý → enkle, gammel – starý → gamle*)²⁷¹.
3. *på moten – podle módy*
4. móda

Intervju: **intervjuet**

1. Přizpůsobeno („*interview*“).
2. Morfologicky neutrální. Vzhledem k tomu, že jsme se při posuzování morfologické integrace omezili na formu plurálu, nelze v tomto případě (singulár, určitý tvar) rozhodnout o přizpůsobení. Tento anglicismus byl v našich materiálech hojně zastoupen, proto jsme se mohli setkat s různými variacemi jeho slovních exemplářů (*et intervju, intervjuer, intervjuobjekt, tv-intervju*). Vždy se jednalo o přizpůsobené, případně morfologicky neutrální tvary. Tvar, který by bylo možné označit jako nepřizpůsobený, jsme v našich materiálech nenašli.
3. Neexistuje odpovídající jednoslovný norský výraz, lze opsat jako *samtale mellom journalist og en person – rozhovor mezi novinářem a dotazovanou osobou*.
4. literatura, média

Rugby: **rugbykamp**

1. Nepřizpůsobeno, [røɡbi].

²⁷¹ Základní tvar adjektiva (tj. *fasjonabel, enkel, gammel*, atd.) je v norštině používán v kombinaci s neurčitým členem případně kvantifikujícím adjektivem a substantivem v neurčitém tvaru (*en fasjonabel villa, ingen gammel dame – žádná stará dáma*), v ostatních případech dochází k hláskovým změnám ve slově (*fasjonable, enkle, gamle*).

2. Morfologicky neutrální. Protože je výraz použit jako první část složeniny, není možné rozhodnout, zda, případně jakým způsobem, je podřízen norským gramatickým pravidlům. Morfologické znaky jako koncovka množného čísla či člen jsou vázány k poslední části kompozita.
3. Norština nemá svůj domácí výraz, kterým by označovala tento druh sportu.
4. sport

Safe: et safe valg

1. Nepřizpůsobeno, [seif].
2. Morfologicky neutrální. Podle norských pravidel nepřibírají adjektiva končící na *-e* v kombinaci se substantivem středního rodu v neurčitěm tvaru koncovku *-t*. To znamená, že uvedené spojení *et safe valg* (*bezpečná volba*) není v rozporu s norskou gramatikou, na druhou stranu ale nelze říci, že by se nějakým způsobem přizpůsobilo norštině. Proto je tedy hodnoceno jako morfologicky neutrální.
3. *sikker – jistý, risikofri – bezrizikový*
4. nespecifikováno

Show: showet

1. Není přizpůsobeno, [sjou]/[sjåv].
2. Přizpůsobeno. Slovo *show* se dále v materiálech opakovalo vícekrát, nejčastěji v podobách, které neumožňují zhodnotit morfologické aspekty (*lagde show – udělal show, stjal show – byl středem pozornosti*).
3. *oppvisning – předvádění, underholdning – zábava*, v některých případech ale není možné anglický výraz *show* nahradit těmito norskými alternativami, např. idiom *stjele show – být středem pozornosti publika, nejvýraznější osobností*
4. hudba, sport, televize

Sjekke: må sjekkes

1. Přizpůsobeno („*check*“).
2. Přizpůsobeno. Sloveso se objevovalo opakovaně, vždy ve tvaru s-pasiva (*må sjekkes, sjekkes*).
3. *kontrollere – kontrolovat*
4. nespecifikováno

Tagge: **har tagget**

1. Přizpůsobeno. Převažující výslovnost v norštině je [tagge], původní anglická podoba *tag* tedy byla v rámci slabičné rovnováhy doplněna o *g*, aby byla dodržena krátká výslovnost první samohlásky.
2. Přizpůsobeno. Na rozdíl od anglického přičestí minulého *tagged*, byla v textu užitá norská koncovka *-et*.
3. Neexistuje přímé norské synonymum, výraz bývá opsán jako *lage merke, signatur med spraymaling på vegger – vytvořit nasprejovanou značku, podpis na stěnách, označkovat*.
4. nespecifikováno

Test: **tester**

1. Ortograficky neutrální.
2. Morfologicky přizpůsobeno. Namísto anglické plurální koncovky *-s* byl zvolen domácí morfém pro vyjádření množného čísla v neurčitém tvaru.
3. *prøve – zkouška*
4. nespecifikováno

6.6.2. Nizozemština

Crashen: **internet crasht**

1. Nepřizpůsobeno, [kresj-].
2. Přizpůsobeno. Sloveso přebírá koncovky typické pro nizozemské časování.
3. *neerstorten – zhroutit se*
4. počítačové technologie

Downloaden: **werd gedownload**

1. Nepřizpůsobeno, [daunloodə(n)].
2. Přizpůsobeno. Přičestí minulé od slovesa *downloaden* plně odpovídá nizozemským pravidlům pro užívání původně anglických sloves. Proto je např. předpona *ge-* na začátku celého výrazu, přestože se jedná o složené sloveso.
3. *binnenhalen – přinést, zajistit, ophalen – vytáhnout*
4. počítačové technologie

Fan: fans

1. Nepřizpůsobeno, [fɛn].
2. Morfologicky neutrální. Morfém *-s* je u nizozemských substantiv jako forma plurálu přípustný.
3. *bewonderaar* – *obdivovatel*, *aanhanger* – *přívrženec*, *stoupenec*
4. hudba, film, sport

Fit: het fitst

1. Ortograficky neutrální.
2. Přizpůsobeno. I v nizozemských materiálech jsme se setkali se stupňováním přídavných jmen. V tomto případě se jednalo o stupňování pomocí koncovek, nikoliv opisem.
3. *in goede conditie* – *v dobré kondici*
4. sport

Impact: de impact

1. Nepřizpůsobeno, [impekt].
2. Morfologicky neutrální.
3. *invloed* – *vliv*, *uitwerking* – *působení*, *effect* – *efekt*
4. ekonomika

Inflatie: de inflatie

1. Přizpůsobeno („*inflation*“).
2. Přizpůsobeno. Koncovka *-ie*, typická pro substantiva se členem *de*, zde byla zjevně rozhodujícím faktorem pro výběr členu.
3. Neexistuje odpovídající nizozemské synonymum. Lze opsat např. jako *vermindering van de waarde van het geld* – *snižení hodnoty peněz*.
4. ekonomika

Online: online publicaties

1. Nepřizpůsobeno, [onlajn]. Jediným znakem svědčícím o určitém přiblížení pravopisu slova nizozemským pravidlům může být psaní výrazu jako jednoslovného. V angličtině však existují tvary *on-line* i *online*, z toho důvodu není možné

rozhodnout, zda výraz byl přejat již jako jednoslovný, nebo zda pomlčka odpadla v důsledku působení nizozemských pravidel.

2. Morfologicky neutrální. Adjektivum rozvíjí podstatné jméno v množném čísle, v takovém případě přibírá v nizozemštině koncovku *-e*. Výraz *online* však tuto koncovku nese již ve svém základu.
3. Neexistuje nizozemský výraz pro tento anglicismus.
4. počítačové technologie

Test: tests

1. Ortograficky neutrální.
2. Morfologicky neutrální. Aktuální nizozemské slovníky uvádějí jako správný tvar množného čísla dvě varianty, původní anglickou *tests*, ale také přizpůsobenou nizozemskou *testen*. Záleží na konkrétním uživateli, zda dá přednost domácí či přejaté verzi.
3. *beproeving* – *prověrka*, *proef* – *zkouška*
4. nespecifikováno

Toerist: toeristen

1. Přizpůsobeno („*tourist*“).
2. Přizpůsobeno. Typický anglický plurál zakončený na *-s* byl zaměněn za nizozemskou koncovku pro množné číslo *-en*.
3. Nemá přímý nizozemský ekvivalent.
4. volný čas

Trainer: als trainer

1. Nepřizpůsobeno, [tre:nər]
2. Morfologicky neutrální. Výraz byl nalezen v kombinaci, kde by ani před původně nizozemským slovem nestál člen.
3. Nemá přímý nizozemský ekvivalent.
4. sport

Twitteren: zij twitterde

1. Ortograficky neutrální.
2. Přizpůsobeno. Sloveso přejalo nizozemskou koncovku *-de* pro tvoření minulého času.

3. Neexistuje odpovídající nizozemský výraz.
4. informační a komunikační technologie

7. Závěr

Výpůjčky do norštiny a nizozemštiny z různých jazyků nejsou novým fenoménem. V obou jazycích je patrný vliv výpůjček z latiny, němčiny, francouzštiny a v neposlední řadě také z angličtiny. Naším cílem bylo zhodnotit míru a způsob používání anglicismů v norských a nizozemských novinových redakcích. Kromě frekvenční analýzy jsme se ve výzkumu dále zaměřili na ortografické a morfologické přizpůsobení přejatých výrazů a oblasti slovní zásoby, ze kterých přejatá slova z angličtiny nejčastěji pocházejí. Výzkum byl prováděn na základě článků publikovaných sedmi norskými a šesti nizozemskými redakcemi, jejichž publikum se etabluje z celostátní úrovně či z větších regionálních celků. Články byly vybírány s ohledem na to, aby zvolená tematika byla rovnoměrně zastoupena v norských i nizozemských médiích.

V práci jsme ukázali, že na problematiku výpůjček z angličtiny je v norském a nizozemském jazyce v mnoha ohledech nahlíženo stejným způsobem. Představili jsme přístup jazykových organizací v Norsku a Nizozemí k výpůjčkám, postoj mluvčích k přejatým výrazům, pravidla pro užívání výpůjček v kombinaci s domácí slovní zásobou. V žádném z těchto bodů se situace v norštině a nizozemštině zásadním způsobem nelišila.

V rámci výzkumu jsme také oslovili vybrané redakce, abychom zjistili, jaký postoj k anglickým výpůjčkám oficiálně zauímají a jakým způsobem s výpůjčkami ve svých textech nakládají. Odpověď jsme obdrželi od čtyř ze sedmi norských redakcí a pouze od jedné ze šesti nizozemských redakcí. Dotazník byl také předložen nejvýznamnější tiskové kanceláři v Norsku (*NTB - Norská tisková agentura*) a v Nizozemsku (*ANP - Nizozemská tisková agentura*). Ve všech redakcích převažuje snaha upřednostňovat slova domácího původu před anglickými výrazy. V otázce konkrétního přizpůsobení anglicismů ortografickým pravidlům domácího jazyka se jednotlivé deníky rozcházejí, obecně ale převládá tendence používat slova v přizpůsobené podobě.

Na základě výsledků rozboru našeho korpusu můžeme říci, že zastoupení anglických výpůjček v norských a nizozemských internetových zpravodajských denících není nijak výrazné. V případě norštiny představovaly anglicismy 1,15 % slov a v případě nizozemštiny 1,18 % slov. Míra výskytu slov pocházejících z angličtiny byla srovnatelná ve všech sledovaných redakcích. V norských médiích se pohybovala mezi 0,93 % a 1,27 %, v nizozemských mezi 1 % a 1,43 %. Vzhledem k tomu, že redakce v dotaznících shodně potvrzovaly snahu používat jen takové anglické výrazy, jež mají v domácí slovní zásobě již určitý status, lze usuzovat, že část slov anglického původu má v norském a nizozemském

jazyce již zcela stabilní postavení mezi domácí slovní zásobou. Taková slova pravděpodobně nejsou mluvčími ani vnímána jako cizí element.

Na základě korpusu jsme mohli stanovit oblasti slovní zásoby, z nichž přejaté anglické výrazy nejčastěji pocházely, a doplnit je konkrétními příklady z materiálů. Tyto oblasti byly částečně předurčeny výběrem článků, ze kterých jsme čerpali. Texty pocházely z různých tematických sekcí: zahraniční události, zahraniční politika, ekonomika, kultura, společenský život a sport.

Dalšími body analýzy nashromážděného materiálu bylo zhodnocení ortografické a morfologické integrace anglických výpůjček. V otázce ortografického přizpůsobení jsme došli ke dvěma odlišným výsledkům. Rozhodujícím faktorem bylo, zda byly hodnoceny lexémy, nebo konkrétní slovní exempláře. V prvním případě byla v korpusu nejvíce zastoupena slova ortograficky nepřizpůsobená, v druhém případě slova ortograficky přizpůsobená (v norských textech) a ortograficky neutrální (v nizozemských textech). Z morfologického hlediska jsme slovní exempláře taktéž hodnotili jako přizpůsobené, nepřizpůsobené a neutrální, a to zvláště pro jednotlivé slovní druhy (substantiva, adjektiva, slovesa). V norštině a nizozemštině jsme došli ke shodným výsledkům (přestože se konkrétní procentuální zastoupení v rámci kategorií v každém z jazyků lišilo). Substantivní a adjektivní slovní exempláře byly více než v 50 % případů morfologicky neutrální. Menší část z nich pak patřila do kategorie morfologicky přizpůsobených slov (10,11 % substantiv a 47,62 % adjektiv v norštině; 4,14 % substantiv a 35,71 % adjektiv v nizozemštině). Morfologicky nepřizpůsobených substantiv bylo v norštině shledáno 2,29 % a v nizozemštině 1,13 %. Adjektivní slovní exempláře, které by patřily do kategorie morfologicky nepřizpůsobených, se v korpusu nevyskytovaly. U sloves bylo nalezeno nejvíce morfologicky přizpůsobených exemplářů (64,97 % norština, 81,81 % nizozemština) a žádné exempláře nebyly vyhodnoceny jako morfologicky nepřizpůsobené.

Na závěr jsme z norských i nizozemských textů vybrali několik příkladů, na kterých jsme názorně předvedli, jakým způsobem analýza probíhala a jaká kritéria byla použita pro hodnocení každého výrazu.

Seznam použité literatury

- BEČKA, Josef Václav. *Jazyk a styl novin*. Praha: Novinář, 1973.
- BERTELOOT, Amand; VAN DER SIJS, Nicoline. *Dutch*. In: GÖRLACH, Manfred. *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- CRYSTAL, David. *English as a global language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- DALE, Johan Hendrik van, et al. *Groot woordenboek der Nederlandse taal*. 13., herziene uitgave. Utrecht: Van Dale Lexicografie, 1999. 3 svazky.
- DE VRIES, Herman J. *Dutch : Is it threatened by English?* In: KOWNER, Rotem; ROSENHOUSE, Judith. *Globally speaking : motives for adopting English vocabulary in other languages*. Clevedon : Multilingual Matters, 2008.
- DE VRIES, Matthias; TE WINKEL, Lammert Allart. *Woordenlijst voor de spelling der Nederlandse taal met aanwijzing van de geslachten der naamwoorden en de vervoeging der werkwoorden*. 's-Gravenhage, Leiden, Arnhem: Martinus Nijhoff, 1866.
- GÖRLACH, Manfred. *A Dictionary of European anglicisms : a usage dictionary of anglicisms in sixteen European languages*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- GÖRLACH, Manfred. *Introduction*. In: GÖRLACH, Manfred. *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- GRAEDLER, Anne-Line. *Forholdet mellom stavemåte og boxing i engelske låneord*. In: *Engelske ord med norsk rettskrivning? : seks seminarforedrag 1996*. Bergen: Bergens riksmålförening, Riksmålforbundet og Det norsk akademi for sprog og literatur, 1996.
- GRAEDLER, Anne-Line. *Morphological, semantic and functional aspects of English lexical borrowings in Norwegian*. Oslo: Universitetsforlaget, 1998.
- GRAEDLER, Anne-Line. *Norwegian*. In: GÖRLACH, Manfred. *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- GRAEDLER, Anne-Line; Johansson, Stig. *Anglismeordboka : engelske lånord i norsk*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Gudrun Kvaran. *Purismen i norsk*. In: Gudrun Kvaran. *Udenlandske eller hjemlige ord? : en undersøgelse af sprogene i Norden*. Novus Forlag: Oslo, 2007.
- HASPELMATH, Martin. *Lexical borrowing : concepts and issues*. In: HASPELMATH, Martin; TADMOR, Uri. *Loanwords in the world's languages: a comparative handbook*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2009.
- HAUGEN, Einar. *The Analysis of Linguistic Borrowing*. In: DIL, Anwar S. *The ecology of language : Essays by Einar Haugen*. Stanford (California): Stanford University Press, 1972.

- HEINE, Bernd; KUTEVA, Tania. *Language contact and grammatical change*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- HORNBY, Albert Sydney. *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. 5th edition. Oxford : Oxford University Press, 1995.
- JOHANSSON, Stig. *Engelsk eller ikke engelsk – is that the question?* In: SANDØY, Helge. *Med `bil` i Norden i 100 år : ordlagning og tilpassing av utalandske ord*. Novus Forlag: Oslo, 2003.
- JOHANSSON, Stig; GRAEDLER, Anne-Line. *Anglicisms in Norwegian : when and where?*. In: ANDERMAN, Gunilla M; ROGERS, Margaret. *In and out of English : for better, for worse?*. Buffalo: Multilingual Matters, 2005.
- JOHANSSON, Stig; GRAEDLER, Anne-Line. *Rocka, hipt og snacksy : om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlag, 2002.
- KOENEN, Liesbeth; SMITS, Rik. *Peptalk : de Engelse woordenschat in het Nederlands*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar, 1992.
- KOWNER, Rotem; ROSENHOUSE, Judith. *The hegemony of English and determinants of borrowing from its vocabulary*. In: KOWNER, Rotem; ROSENHOUSE, Judith. *Globally speaking : motives for adopting English vocabulary in other languages*. Clevedon: Multilingual Matters, 2008.
- Lingea-Lexicon 2002* [CD-ROM]. Ver. 4.0. Lingea s.r.o.: c1997-2001.
- MYERS-SCOTTON, Carol. *Contact linguistics : bilingual encounters and grammatical outcomes*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- NICKERSON, Catherine. *Playing the corporate language game : an investigation of the genres and discourse strategies in English used by Dutch writers working in multinational corporations*. Amsterdam: Rodopi, 2000.
- OMDAL, Helge. *Bacon eller beiken? : tilpassing av moderne importord i norsk*. In: OMDAL, Helge; SANDØY, Helge. *Nasjonal eller internasjonal skrivemåte? : om importord i seks nordiske språksamfunn*. Oslo: Novus Forlag, 2008.
- SANDØY, Helge. *Lånte fjører eller bunad? : om importord i norsk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning Cappelen akademisk forlag, 2000.
- SANDØY, Helge. *Norvagisering og fornorsking*. In: SANDØY, Helge; ÖSTMAN, Jan-Ola. *„Det främmande“ i nordisk språkpolitik : om normering av utländska ord*. Oslo: Novus Forlag, 2004.
- SCHOLTE, Jan Aart. *Globalization : a critical introduction*. Palgrave: Basingstoke, 2000.

- SIEGENBEEK, Matthijs. *Verhandeling over de Nederduitsche spelling, ter bevordering van de eenparigheid van dezelve*. Amsterdam: Johannes Allart, 1804.
- SKJESETH, Alf. *Journalistens mange engelske kvaler*. In: SANDØY, Helge. *Med 'bil' i Norden i 100 år : ordlagning og tilpassing av utalandske ord*. Novus Forlag: Oslo, 2003.
- THOMASON, Sarah Grey. *Language Contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001.
- THOMASON, Sarah Grey; KAUFMAN, Terrence. *Language contact, creolization and genetic linguistics*. Berkeley (California): University of California Press, 1991.
- TORP, Arne; VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1993.
- VIKØR, Lars S. *Nordiske språkhendingar : presentasjon av ei meiningsmåling*. In: SANDØY, Helge. *Med 'bil' i Norden i 100 år : ordlagning og tilpassing av utalandske ord*. Novus Forlag: Oslo, 2003.
- VAN DER SIJS, Nicoline. *Leenwoordenboek : de invloed van andere talen op het Nederlands*. Den Haag: Sdu Uitgevers, 1996.
- VINJE, Finn-Erik. *Omstaving av fremmedord i norsk og nordisk*. In: *Engelske ord med norsk rettskrivning? : seks seminarforedrag 1996*. Bergen: Bergens riksmålförening, Riksmålförbundet og Det norsk akademi for sprog og literatur, 1996.
- WEINREICH, Uriel. *Languages in contact : findings and problems*. Hague: Mouton, 1964.
- WINFORD, Donald. *Contact and borrowing*. In: HICKEY, Raymond. *The handbook of language contact*. Chichester : Wiley-Blackwell, 2010.
- WINTERKAMP, Judith; WOPEREIS, Marlies. *Hoe spel je dat? : tips voor spelling vanaf augustus 2006*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2006.

Internetové zdroje

- Affiliate Marketing* [online]. c2008 [cit. 2010-11-18]. Hva er affiliate markedsføring?. Dostupné z WWW: <<http://www.affiliatemarketing.no/introduksjon-til-affiliate-markedsforing/hva-er-affiliate-markedsforing>>.
- Aftenposten* [online]. c2010 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.aftenposten.no/>>.
- ANP* [online]. c2010 [cit. 2010-10-30]. Geschiedenis. Dostupné z WWW: <http://www.anp.nl/over_anp_profiel.html>.
- Bt* [online]. c2010 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.bt.no/>>.
- Bt* [online]. c2010 [cit. 2010-10-29]. Avisen Bergens Tidende. Dostupné z WWW: <<http://kundesenter.bt.no/om-bt/vare-medier/avisen-bergens-tidende/>>.

BULL, Tove. Har universiteta eit språkansvar?. *Språknytt* [online]. 2008, 1, [cit. 2010-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2008/Spraknytt-12008/Har-universiteta-eit-sprakansvar/>>.

Computerspelletjes en software. *Taalpeil* [online]. September 2005, 1, [cit. 2011-01-23]. Dostupný z WWW: <<http://taalunieversum.org/taalpeil/2005/taalpeil.pdf>>.

DAELEMANS, Tom. *Taalschrift* [online]. 21. 3. 2005 [cit. 2010-11-08]. Nederlands in de vergaderzaal is een luxe. Dostupné z WWW: <<http://taalschrift.org/reportage/000788.html>>.

De Elektronische ANS [online]. 2007 [cit. 2011-01-26]. *Meervoud op -s*. Dostupné z WWW: <<http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/index.html>>.

De Persgroep Banen [online]. c2010 [cit. 2010-10-30]. AD. Dostupné z WWW: <<http://www.persgroepbanen.nl/merken/ad.html>>.

De Persgroep Banen [online]. c2010 [cit. 2010-10-30]. De Volkskrant & VKbanen. Dostupné z WWW: <<http://www.persgroepbanen.nl/merken/de-volkskrant-vkbanen.html>>.

De Telegraaf [online]. c2010 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.telegraaf.nl/>>.

De Telegraaf [online]. 24. 9. 2010 [cit. 2011-02-03]. Meer mensen shoppen online. Dostupné z WWW: <http://www.telegraaf.nl/mijnbedrijf/7739609/___Meer_mensen_shoppen_online___html>.

Framlegg til ein språkpolitikk for universitet og høgskolar i Noreg : Frå ein komité nedsett av Universitets- og høgskolerådet [online]. 2006 [cit. 2010-11-11]. Dostupné z WWW: <http://www.uhr.no/documents/Framlegg_til_ein_spr_kpolitikk_for_UHsektoren_1.pdf>.

GIJSBERS, Inge, et al. Engels in Nederlandse tv-reclame. *Onze Taal* [online]. 1998, 7, [cit. 2010-10-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/dossier/verengelsing/Reclames1.pdf>>.

Google [online]. c2010 [cit. 2011-01-12 – 03-02-2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.google.nl/>>.

HANSEN, Einar. Engelske ord i norske aviser. *Språknytt* [online]. 1982, 4, [cit. 2010-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Eldre/Engelske_ord_i_norske_aviser/>.

Het gebruik van het Engels in het hoger onderwijs. [online]. De commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland, 2007 [cit. 2010-10-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.cvn.be/pdf/RAPPORTEngelsuniversiteiten.pdf>>.

Het Nederlands op Internet. *Taalpeil* [online]. September 2005, 1, [cit. 2011-01-23]. Dostupný z WWW: <<http://taalunieversum.org/taalpeil/2005/taalpeil.pdf>>.

HORNIKX, Jos; STARREN, Marianne. Overtuigen met vreemde talen: de rol van taalimago. Leenwoorden. *Taalpeil* [online]. September 2005, 1, [cit. 2011-01-23]. Dostupný z WWW: <<http://taalunieversum.org/taalpeil/2005/taalpeil.pdf>>.

KLM Royal Dutch Airlines [online]. c2010 [cit. 2011-01-23]. Gesundheit, Reisepass und Visa. Dostupné z WWW: <http://www.klm.com/travel/de_de/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm>.

KLM Royal Dutch Airlines [online]. c2010 [cit. 2011-01-23]. Gezondheid, paspoort en visa. Dostupné z WWW: <http://www.klm.com/travel/nl_nl/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm>.

KLM Royal Dutch Airlines [online]. c2010 [cit. 2011-01-23]. Helse, pass og visum. Dostupné z WWW: <http://www.klm.com/travel/no_no/prepare_for_travel/travel_planning/travel_clinic/index.htm>.

Klubben Online [online]. 27. 12. 2007 [cit. 2010-11-18]. A-laget tester ut ny treningsform i vinter. Dostupné z WWW: <<http://idrett.speaker.no/Organisation.asp?WCI=wiKlubbKassaNews&WCU=673247&Print=true>>.

Kultur- og kykredepartementet. *Vedtekter for Språkrådet* [online]. 25. april 2006 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kkd/prm/2006/0036/ddd/pdfv/279078-vedtekter_for_sprakradet_av_25_april_2006_3_.pdf>.

Levende Talen Tijdschrift [online]. 2008, 3, [cit. 2010-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://joshornikx.ruhosting.nl/wp-content/uploads/2010/08/Hornikx-Starren-2008.pdf>>.

Magma : Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [online]. 2007 [cit. 2010-11-18]. Det handler om å velge . - og å bli valgt. Dostupné z WWW: <<http://www.magma.no/?nid=184615>>.

Media Norge [online]. c2010 [cit. 2010-10-29]. Mediehusene. Dostupné z WWW: <<http://www.medianorge.no/no/Mediehusene/>>.

Nordlys [online]. c2010 [cit. 2010-10-29]. Redaksjon. Dostupné z WWW: <<http://www.nordlys.no/kundesenter/redaksjon/>>.

Normeringssaker [online]. Norsk Språkråd, 2004 [cit. 2010-10-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakradet.no/upload/R504.pdf>>.

Norsk aviskorpus [online]. c2010 [cit. 2010-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://avis.uib.no/>>.

Norsk aviskorpus [online]. c2010 [cit. 2010-11-20 – 2011-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://avis.uib.no/sok/sok-i-hele-korpuset>>.

NRC [online]. 2010 [cit. 2010-10-30]. NRC Handelsblad. Dostupné z WWW: <<http://www.nrcmedia.nl/krant/nrc-handelsblad>>.

NTB [online]. 2010 [cit. 2010-10-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ntb.no/>>.

Onze Taal [online]. c2010 [cit. 2010-10-26]. 1954: Het eerste Groene Boekje, resultaat van jarenlange spellingstrijd. Dostupné z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/dossier/spelling/groeneboekje54.php>>.

Onze Taal [online]. c2010 [cit. 2010-10-27]. Het Genootschap Onze Taal. Dostupné z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/genoot/fgot.php>>.

Onze Taal [online]. 17 mei 2004 [cit. 2010-10-19]. Taalrecorddag. Dostupné z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/kalender/records/r1705.php>>.

Onze Taal [online]. c2010 [cit. 2010-10-27]. Verengelsing. Dostupné z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/dossier/verengelsing/>>.

Onze Taal [online]. c2010 [cit. 2010-10-26]. Wie spelt er wit?. Dostupné z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/dossier/spelling/wittespellers.php>>.

Passie voor Media : Jaarverslag 2009 [online]. [s.l.] : De Persgroep, 2009 [cit. 2010-10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.persgroep.nl/pdf/DPP_Jaarverslag_NL.pdf>.

POSTHUMUS, Jan. Anglicismen in Nederlandse vermomming. *Onze Taal* [online]. 1991, 1, [cit. 2010-10-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/dossier/verengelsing/Invloed.pdf>>.

Redactie Onze Taal. Op de barricaden? Het Engels en Onze Taal. *Onze Taal* [online]. 2009, 1, [cit. 2010-10-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.onzetaal.nl/2009/01/EngelsOnzeTaal.pdf>>.

SANDERS, Ewoud . *Taalschrift* [online]. 7. 9. 2005 [cit. 2011-01-23]. Wie is trots op het Nederlands?. Dostupné z WWW: <<http://taalschrift.org/reportage/000886.html> >.

SANDØY, Helge. *Språkrådet* [online]. 28. mars 2004 [cit. 2010-10-22]. Norsk skrivemåte av importord – norvagisering . Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Norsk_skrivemaate_av_importor/>.

Språkrådet [online]. 22. 7. 2010 [cit. 2010-10-18]. Handlingsplan for norsk språk og IKT . Dostupné z WWW: <<http://www.sprakrad.no/Tema/IKT--sprak/Handlingsplan-for-norsk-sprak-og-IKT/>> .

Språkrådet [online]. 2004 [cit. 2010-10-22]. Norvagiseringsvedtak 2004. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Beiken-feiden_2004/Norvagiseringsvedtak_2004/> .

Språkrådet [online]. 24. 9. 2010 [cit. 2010-10-26]. Om oss. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Om-oss>> .

Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2010-10-14]. Ordsmlia. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Ordsmlia/>> .

Språkstatus 2010 : Kunnskap frå elleve språkpolitiske område [online]. Språkrådet, 2010 [cit. 2010-10-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakrad.no/upload/Spr%c3%a5kstatus%202010.pdf>> .

Søk i Bokmåls- og Nynorskordboka [online]. 2005, 23. januar 2006 [cit. 2010-10-10 – 2011-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>> .

Taaluniversum [online]. c2000-2011 [cit. 2010-10-27]. Engelse samenstellingen en woordgroepen aaneen of los. Dostupné z WWW: <<http://woordenlijst.org/leidraad/12/1/#r12a>> .

Taaluniversum [online]. c2000-2011 [cit. 2010-10-27]. Werkwijze en beleid. Dostupné z WWW: <http://taalunieversum.org/taalunie/werkwijze_en_beleid/> .

Taaluniversum [online]. c2000-2011 [cit. 2010-10-27]. Wie zijn we?. Dostupné z WWW: <http://taalunieversum.org/taalunie/wie_zijn_wij/> .

Taaluniversum [online]. c2000-2011 [cit. 2010-10-28]. Vervoeging en spelling van Engelse werkwoorden in het Nederlands (algemeen). Dostupné z WWW: <<http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/31/>> .

Technische Handleiding : Regels voor de officiële spelling van het Nederlands [online]. [s.l.] : De Nederlandse Taalunie, 2009 [cit. 2010-10-28]. Dostupné z WWW: <http://taalunieversum.org/spelling/download/technische_handleiding.pdf> .

Telegraaf Media Groep [online]. c2010 [cit. 2010-10-30]. Brands. Dostupné z WWW: <<http://www.tmg.nl/activities-brands/printmedia/?language=nl&size=11px>> .

Trouw [online]. c2010 [cit. 2010-10-30]. Trouw nu. Dostupné z WWW: <http://www.trouw.nl/service/article1847639.ece/Trouw_nu.html> .

Van Dale [online]. 2010 [cit. 2011-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/>> .

VAN DEN OUDENHOVEN, Karen. *Attitudevorming ten opzichte va leenwoorden : Belgisch Nederlands vs. Nederlands-Nederlands* [online]. 2010. 95 s. Diplomová práce. Universiteit Gent. Dostupné z WWW: <http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/414/065/RUG01-001414065_2010_0001_AC.pdf>.

VAN DER SIJS, Nicoline. *Chronologisch woordenboek* [online]. Amsterdam: Veen, 2002. [cit. 2010-10-18]. Dostupné z WWW:

<http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0018.php>.

VAN DER SIJS, Nicoline. *Chronologisch woordenboek* [online]. Amsterdam: Veen, 2002 [cit. 2010-10-18 – 2011-01-26]. Woordregister. Dostupné z WWW:

<http://www.dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/sijs002chro01_01_0035.php>.

VK [online]. c2010 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.volkskrant.nl/>>.

Resumé

V diplomové práci je zpracována problematika přejímání anglických slov do norštiny a nizozemštiny. Jako oblast pro zhodnocení míry a způsobu užívání výpůjček z angličtiny v norštině a nizozemštině byly zvoleny nejvýznamnější deníky v každé ze sledovaných zemí, konkrétně jejich internetové verze.

V teoretických kapitolách bylo obecně pojednáno o výpůjčkách. Poté, co jsme definovali základní terminologii a stanovili oblast zájmu této práce, byl představen historický vývoj výpůjček v norštině a nizozemštině. Při srovnání vývoje výpůjček v těchto dvou jazycích bylo shledáno mnoho shodných bodů. Největší pozornost byla věnována přejímání výrazů z angličtiny. Díky průzkumům prováděným v posledních letech v této oblasti jsme mohli posoudit situaci anglických výpůjček v norské a nizozemské společnosti. Přestože ve vybraných sférách slovní zásoby byl zaznamenán rychlý nárůst slov převzatých z angličtiny, vystupují norštinští i nizozemští mluvčí vůči anglickým výpůjčkám relativně rezervovaně.

Další část teoretického pojednání byla věnována způsobu přizpůsobení daného anglického výrazu jazykovému systému v norštině a nizozemštině. Integrace byla hodnocena v různých rovinách: fonologické, ortografické, sémantické a morfologické. Zde byly definovány tři kategorie výpůjček dle stupně integrace: přizpůsobené, nepřizpůsobené a neutrální. V rámci norských a nizozemských pravidel jsme mohli konstatovat velmi podobný přístup k zacházení s výpůjčkami, tj. snahu přejatý výraz začlenit do domácího systému. Jedinou nápadnou výjimku představovala ortografická integrace, která v nizozemštině není tak intenzivní jako v norštině.

Pro lepší orientaci ve zpracovávané problematice byla do práce zařazena kapitola pojednávající o žurnalistickém stylu, protože právě ten často plní funkci zprostředkovatele výpůjčky do jazyka mluvčích. Na základě průzkumu mezi sledovanými redakcemi byl vyhodnocen jejich oficiální postoj k anglickým výpůjčkám. Norské i nizozemské redakce shodně, dle uváděných informací, upřednostňují domácí slova před anglickými.

Praktická část byla zaměřena na samotnou analýzu nashromážděného materiálu. V obou sledovaných jazycích zaujímaly výpůjčky relativně malé procento, konkrétně v norštině jeden anglický výraz připadal na 87,25 slov v textu, v nizozemštině je poměr jedna anglická výpůjčka na 84,6 slov v textu. V dalších částech analýzy jsme se specializovali na různé aspekty integrace daných výrazů do norštiny a nizozemštiny.

Resumé

The subject of the thesis is borrowing of English words into Norwegian and Dutch. The Internet versions of the most significant journals were chosen in each of the monitored languages as the base for the appraisal of the extent and the way of use of English loanwords in Norwegian and Dutch.

In the theoretical chapters we presented the loanwords in general. After the basic terminology had been defined and the main objects of interests had been specified, we introduced the historical development of loanwords in Norwegian and Dutch. When comparing the borrowing process in historical context in the two languages, we can find many coincident points. The main attention in the work was aimed to English loanwords. We could assess the situation in the Norwegian and Dutch society on basis of recent researches in this field. Although there was an apparent increase of English loanwords in some vocabulary domains, the Norwegian and Dutch speakers take a reserved attitude to the borrowings.

Next part of thesis pursued the manner of the word integration into the Norwegian and Dutch language system. The integration was considered in four different levels: phonological, orthographical, semantic and morphological. Here we set three categories of loanwords in accordance with the degree of integration. Most of the points showed a similar approach to the loanwords handling within the Norwegian and Dutch rules, i.e. an attempt to incorporate them into the domestic language system. The only one obvious exception was the orthographical integration in Dutch which seems not to be as intensive as in Norwegian.

For better orientation there is also a chapter concerning the journalistic style because it often is media which work as the mediator of new English words into other languages. On the basis of a survey among the most significant editors in Norway and the Netherlands we could assess their official attitude to the English loanwords. Both Norwegian and Dutch editors prefer the domestic vocabulary to the borrowed one according to the quoted information.

The practical part aimed at analyses of the gathered corpus. In both languages the percentage of English loanwords is quite small, in Norwegian it is 1,18 %, in Dutch 1,15 %. In other parts of analyses we concentrated on various aspects of the word integration into Norwegian and Dutch.

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro norské a nizozemské redakce

Příloha 2: Odkazy na články z norských a nizozemských deníků